

Sem vložte zadání Vaší práce.

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Viktorie Votavová

Domácí násilí a jeho prevence

Diplomová práce

Vedoucí práce: JUDr. Marie Vanduchová, CSc.
Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 10. prosince 2018

Poděkování

Děkuji JUDr. Marii Vanduchové, CSc. za vedení mé diplomové práce a za podnětné připomínky, které ji obohatily.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla veškeré použité informační zdroje v souladu s Metodickým pokynem o etické přípravě vysokoškolských závěrečných prací.

V Praze dne 10. prosince 2018

.....

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

© 2018 Viktorie Votavová. Všechna práva vyhrazena.

Tato práce vznikla jako školní dílo na Univerzitě Karlově v Praze, Právnické fakultě. Práce je chráněna právními předpisy a mezinárodními úmluvami o právu autorském a právech souvisejících s právem autorským. K jejímu užití, s výjimkou bezúplatných zákonných licencí, je nezbytný souhlas autora.

Odkaz na tuto práci

Votavová, Viktorie. *Domácí násilí a jeho prevence*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2018.

Abstrakt

Předložená diplomová práce řeší problematiku domácího násilí jako společenského fenoménu soudobým pohledem psychologie, kriminologie, práva a prevence. Cílem této práce je rozbor fenoménu domácího násilí po psychologické, kriminologické a právní stránce. Tato práce rozebírá jednotlivé právní nástroje, konkrétní trestné činy v kontextu domácího násilí, ale také prevenci a osvětu.

Práce je zaměřena na dopad domácího násilí na děti, dále na jednotlivé trestné činy související s domácím násilím a také na prevenci domácího násilí, poradenství a kontext s Istanbulskou úmluvou.

Klíčová slova Domácí násilí, prevence domácího násilí, právní pomoc obětem domácího násilí.

Abstract

This diploma thesis deals with the problem of domestic violence as a social phenomenon with the contemporary view of psychology, criminology, law and prevention. The aim of this work is to analyze the phenomenon of domestic violence for psychological, criminological and legal aspects. This thesis analyzes individual legal instruments, specific crimes in the context of domestic violence, as well as prevention and education. The work focuses on the impact

of domestic violence on children, on individual offenses related to domestic violence as well as on the prevention of domestic violence, advice and context with the Istanbul Convention.

Keywords Family abuse, prevention of family abuse, legal help for victims of family abuse.

Obsah

Úvod	2
1 Pojem domácího násilí	4
1.1 Pojem násilí obecně	4
1.2 Pojem domácí násilí	4
1.3 Typologie domácího násilí	6
1.4 Druhy domácího násilí	9
2 Kriminologie a domácí násilí	12
2.1 Teorie příčin domácího násilí	12
2.2 Feministické teorie	13
2.3 Mýty o domácím násilí	14
3 Pachatelé domácího násilí a jejich typologie	15
3.1 Pachatelé domácího násilí a jejich typologie	15
3.2 Psychologické přístupy k pachatelům domácího násilí	17
3.3 Pachatelé domácího násilí a společenské normy	19
3.4 Minneapolis experiment	19
3.5 Genderové teorie	20
4 Viktimologie a domácí násilí	21
4.1 Viktimologie a domácí násilí	21
4.2 Viktimnost	22
4.3 Viktimizace	22
4.4 Profil oběti domácího násilí	24
4.5 Syndrom týrané ženy	25
4.6 Domácí násilí na mužích	26
4.7 Domácí násilí na seniorech	27
4.8 Následky domácího násilí	28
4.9 Poradenství pro oběť domácího násilí	28

5 Děti a domácí násilí	31
5.1 Děti a domácí násilí	31
5.2 Dítě jako oběť	32
5.3 Očima dospívajících	34
6 Ochrana před domácím násilím	36
6.1 Období beztrestnosti domácího násilí	36
6.2 Vývoj právní úpravy ochrany před domácím násilím	36
7 Soukromoprávní ochrana před domácím násilím	39
7.1 Ochrana v občanském zákoníku	39
7.2 Předběžná opatření	40
8 Správněprávní ochrana před domácím násilím a vykázání	43
8.1 Činnost policie v případech domácího násilí	43
9 Trestněprávní ochrana před domácím násilím	48
9.1 Vybrané trestné činy	48
9.2 Trestní řízení	58
10 Pomoc obětem domácího násilí	64
10.1 Intervenční centra	64
10.2 Bezpečnostní plán	67
11 Prevence domácího násilí	69
11.1 Primární prevence	69
11.2 Sekundární prevence	70
11.3 Terciární prevence	71
11.4 Nevládní neziskové organizace	71
11.5 Úloha státu v oblasti prevence	72
12 Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (Istanbulská úmluva)	74
12.1 Názory odborné veřejnosti	75
Závěr	78
Summary	80
Literatura	82
Články	84
Online	84
Zákony	86
Judikatura	86

Seznam použitých zkratek

CAN Child Abuse and Neglect

IÚ Istanbulská úmluva

IT Intimní terorismus

MMPI Minnesota Mutiphasic Personality Inventor

MT Mental tortment

OSPOD orgán sociálně-právní ochrany dětí

OSŘ Občanský soudní řád

OZ Občanský zákoník

SMS Short message service

TČ Trestný čin

TŘ Trestní řád

TZ Trestní zákoník

ZŘS Zvláštní řízení soudní

Úvod

Téma diplomové práce domácí násilí a jeho prevence jsem si vybrala na základě volitelného předmětu na fakultě, kdy jsem se s tématem poprvé setkala jak v právním, tak i psychologickém kontextu. Zajímavým faktem domácího násilí je, že oběť pachatele dobře a většinou dlouho zná, nechce se od něj odpoutat, ačkoliv prožívá traumatické zážitky. Agresorovo jednání, paradoxně se vzrůstající intenzitou násilí, omlouvá a vinu svaluje na sebe, za svou situaci se stydí a zdráhá se svěřit s problémem někomu dalšímu.

Domácí násilí se bohužel vyskytuje ve společnosti odjakživa. Je to dáno postavením žen v rámci společnosti a v rámci rodiny a také vnímáním muže jako symbolu síly, pevnosti a agrese. Téma shledávám důležitým zejména kvůli jeho nebezpečnosti, jelikož naše společnost stále jednotku rodiny vnímá jako základní a důležitou. Domácí násilí hodnoty, na kterých je rodina postavena, tedy bezpečí, důvěra, láska a pospolitost, podrývá. Nebezpečnost shledávám také ve faktu, že počet případů domácího násilí, které nejsou objasněny, je stále vyšší, než číslo oznámených případů domácího násilí.

Ve své diplomové práci se zaměřuji na fenomén domácího násilí nejdříve v rámci jeho psychologické a kriminologické stránky a až poté po stránce právní. Takové řazení je dle mého názoru logické, jelikož je nutné problematice nejdříve správně porozumět. První kapitoly diplomové práce jsem tedy věnovala domácímu násilí obecně, tedy jaké jsou jeho znaky, typy. Dále jací jsou pachatelé domácího násilí, oběti domácího násilí, jak domácí násilí rozpoznat. Až na základě znalostí této části diplomové práce je možné přejít k právní stránce domácího násilí. Domácí násilí je problematikou společensky rozsáhlou a interdisciplinární, jednotlivé právní instituty s ním související upravuje kromě dalších odvětví také právo občanské, správní právo a trestní právo. Věnuji se tedy konkrétním institutům rodinného práva, civilnímu řízení, dále fungování Policie ČR v této problematice, institutu vykazání. Ve své práci mám snahu obsáhnout i trestní právo, popsat jednotlivé trestné činy v kontextu domácího násilí a trestní řízení.

Práci zakončím částí, jež se věnuje prevenci domácího násilí. Vysvětluji jak pracovat s oběťmi domácího násilí, jak pracovat s faktem, pokud se oběť se svým problémem svěří, co poradit, jak dál postupovat. Dále zmiňuji činnost intervenčních center a neziskových organizací, které se s přijetím zákona o obětech trestných činů řadí naroveň státní ingerenci a justici v rámci problému domácího násilí. Cílem mé práce je problematiku domácího násilí komplexně poznat a zpracovat. Zejména proto se věnuji poněkud obsáhleji psychologické a kriminologické části domácího násilí. Domnívám se, že pokud chceme na jakoukoliv problematiku aplikovat právo nebo se jako laik snažit pomoci, je nejprve nutné se s problémem snažit seznámit jako s celkem, porozumět mu. V souvislosti s těmito nabytými znalostmi je pak aplikace práva nebo poradenská činnost efektivnější. Důležité je si také uvědomit, že oběti prožitého domácího násilí jsou často traumatizovány a vykazují známky syndromu týraného partnera, navíc je mnoho případů, kdy jsou přímými účastníky domácího násilí děti, které jsou zvláště zranitelné. Šetrný a vstřícný přístup k osobám ohroženým domácím násilím se mi proto jeví jako správný a být s problematikou co nejlépe obeznámen shledávám nutným.

Pojem domácího násilí

1.1 Pojem násilí obecně

Násilím je obecně rozuměno zlovolné nakládání a chování, tělesné útoky, psychický teror proti osobě nebo skupině osob. Tato agrese má za cíl oběti ublížit či ji ponížit, přinutit k určitému konání či opomenutí, které se tak děje proti vůli oběti, případně vyhrožování nebo pohrůžky takovým chováním.

Právní teorie rozděluje násilí na absolutní a kompulsivní.

Absolutním násilím Zlé nakládání s obětí, jejíž volní složka zcela chybí nebo je značně omezená.

Kompulsivní násilím Násilím, které nevyklučuje vůli oběti, jeho cílem je přinutit oběť, aby se nátlaku, který agresor na oběť vyvíjí, podvolila.

1.2 Pojem domácí násilí

Domácí násilím, jak už název této problematiky napovídá, se děje uvnitř rodiny, proto se domácímu násilím také přezdívá násilím za zavřenými dveřmi. Dochází k němu mezi manžely nebo partnery, vůči dětem, ale také se vyskytuje jako tzv. mezigenerační násilím, tedy ve vztahu dítě-rodíč, či vůči prarodičům.

Domácí násilím v širším slova smyslu definovala Rada Evropy v roce 1985¹ „Násilné chování v rodině zahrnuje jakýkoliv čin nebo opomenutí spáchané v rámci rodiny některým z jejich členů, které podkopávají život, tělesnou nebo duševní integritu, nebo svobodu jiného člena stejné rodiny, nebo vážně poškozují rozvoj jeho osobnosti².“

¹Doporučení Rady Evropy R (85) 4 o násilím v rodině z 26. 3. 1985

²MARTINKOVÁ, M. *Výzkum vybrané problematiky domácího násilím v ČR [online]. cit. 30. 11. 2018. WWW. 2016. URL: www.mvcr.cz/soubor/vyzkum-domaciho-nasili-doc.aspx.*

Novější definici domácího násilí obsahuje Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí z roku 2011³, známá také jako Istanbulská úmluva: „Domácím násilím se rozumí veškeré akty fyzického, sexuálního, psychického či ekonomického násilí, k němuž dochází v rodině nebo v domácnosti anebo mezi bývalými či stávajícími manžely či partnery, bez ohledu na to, zda pachatel sdílí nebo sdílel společnou domácnost s obětí.“

V návaznosti na výše řečenou definici Rady Evropy a Istanbulské úmluvy, domácím násilím v užším slova smyslu je rozuměno intimní (partnerské) násilí, což „je jakýkoliv výskyt ohrožujícího chování, násilí nebo zneužití psychického, fyzického, sexuálního, ekonomického nebo emocionálního vztahu mezi dospělými osobami, které jsou, nebo někdy v minulosti byly intimními partnery nebo členy rodiny, a to bez ohledu na pohlaví“⁴.

Mezi charakteristické rysy domácího násilí patří fakt, že jde o osoby svázané citovou, sociální či ekonomickou vazbou, děje se tak v intimitě rodiny, v rámci které jsou role agresora a oběti neměnné. Dříve se mezi charakteristické rysy domácího násilí řadila i jeho eskalace. Bylo však zjištěno, že se eskalace u domácího násilí nevyskytuje vždy, nyní je proto označována jako znak podpůrný⁵.

Princip domácího násilí je možné si představit jako spirálu, v rámci které je patrné střídání období klidu, které začne přerůstat v období tenze, jejímž vrcholem je násilný atak, agresivita, který pak střídá období usmíření a relativního klidu. Oběti domácího násilí mají díky této tzv. spirále násilí často problém vztah s agresorem ukončit a odpoutat se od něj. Vzhledem ke střídání období klidu, míru a období násilného chování agresora si oběti jeho chování kladou sami za vinu a jsou patrné tendence takové agresorovo chování „nevidět“ a problém si nepřipouštět.

Spirála násilí ovšem není jediným důvodem, proč se nelze od agresora osvobodit. Oběti mají často strach násilný vztah opustit, jelikož agresor působením na tělesnou i duševní integritu chce oběti zabránit, aby odešla, vyhrožuje pomstou nebo potrestáním za odchod nebo pomocí násilí chce oběť přinutit, aby se vrátila. V takovém případě lze hovořit o tzv. separačním násilí.

Obecně panuje názor, že oběťmi domácího násilí jsou ženy. Ovšem výzkum zveřejněný van Dijkem⁶ ukázal, že násilí mezi muži a ženami není jednosměrné.

³Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí [online]. cit. 30.11.2018. WWW. 2016. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462471>.

⁴ČÍRTKOVÁ, Ludmila, MACHÁČKOVÁ, Radka a VITOUŠOVÁ, Markéta. *Domácí násilí-přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích: studie*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002. ISBN: 80-862-8419-0, s. 10.

⁵ČUHELOVÁ, K. *Právní otázky domácího násilí*. *Bulletin advokacie [online] [pub. 24.3.2017]*. cit. 30.11.2018. WWW. 2016. URL: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pravni-otazky-domaciho-nasili?browser=f>.

⁶Dijk, T. van. *Research and the Victim Movement in Europe*, In: *EuCrimRes 23, 1985*. 3. aktualizované. Praha: profem, 2009. ISBN: 978-80-903626-8-0, s. 21.

Do výzkumu bylo náhodně vybráno 516 žen a 489 mužů, výsledky tohoto výzkumu ukazují, že procento domácího násilí páchaného na ženách a na mužích je vcelku srovnatelné (35 % žen a 34 % mužů). Dle tohoto výzkumu přesto nesou těžší následky partnerského násilí ženy, zejména pak zastoupení ženských obětí týkající se sexuálního násilí je drtivé. V souvislosti s tímto výzkumem vzešlo mnoho námitek, například námitka, že ženy páchají násilné činy v partnerském soužití hlavně v sebeobraně a po předchozí dlouhodobé viktimizaci. Následky takového chování žen bývají zpravidla méně závažné a jejich útok se vyznačuje menší intenzitou.

1.3 Typologie domácího násilí

Pojem domácího násilí se začíná objevovat v 70. letech minulého století a původně označoval násilné chování muže vůči ženě. První azylový dům pro týrané ženy byl založen v roce 1984 v USA a přibývaly další. S postupným zaplňováním azylových domů týranými ženami se otevřel problém domácího násilí v teorii i praxi. Ženy sdělovaly své strastiplné zážitky ze svých životů po boku svých manželů, kteří s nimi víceméně bezdůvodně velice špatně zacházeli a ženy tak musely čelit bezdůvodným a mnohdy nepochopitelným fyzickým a psychickým dlouhodobým atakům⁷. Díky tomuto procesu dochází postupně k rozlišování druhů a forem domácího násilí.

1.3.1 Intimní terorismus

Na tuto variantu domácího násilí je nahlíženo jako na nejvíce společensky škodlivou. Vzhledem k závažnosti je ve většině případů naplněna skutková podstata trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 TZ). Oběť je agresorem cíleně traumatizována. Agresor udržuje vzorec absolutní kontroly nad chováním a jednáním oběti a má snahu manipulovat s obětí všemi způsoby. Dochází ke kombinaci fyzického a psychického násilí, častý je i vynucený sex s absencí intimity. Agresorovo jednání není otázkou jeho frustrace, absence sebevědomí nebo impulzivního jednání. Agresor naopak úmyslně vytváří asymetrický vztah, ve kterém postupně přitvrzuje ve svých projevech fyzického i psychického násilí. Oběť nemá odvahu odporovat. Charakteristickým znakem tohoto typu domácího násilí je absence předchozích konfliktů či hádek mezi partnery, tento typ nevychází z konfliktního partnerského soužití⁸.

Intimní terorismus se tedy vyznačuje dlouhodobostí a opakováním. Mezi obětí a pachatelem je anebo byla citová, sociální či ekonomická vazba, často jsou to rodiče nezletilých dětí a je tak narušena intimita rodiny. Cílem takového násilí, které eskaluje co do frekvence i intenzity, je uplatňování kontroly a moci.

⁷ WALLACE, H. *Family Violence: Legal, Medical, and Social Perspectives*. 8th. New York: Pearson Education, 2016. ISBN: 978-13-1724-054-9, s. 50–55.

⁸ KELLY, J. B. a JOHNSON, M. P. "Differentiation among types of intimate partner violence". In: *Family Court Review* 46 (3) (2008).

Role oběti a agresora jsou neměnné. V 97 % jsou pachateli muži, v intimním terorismu převažuje násilí fyzické⁹.

1.3.2 Partnerské psychické týrání

Pro tento typ domácího násilí odborná literatura mimo jiné používá anglický výraz *mental tortment* (MT). Partnerské psychické týrání se vyznačuje hrubým psychickým násilím, agresor se k fyzickému násilí uchyluje zřídka. Opět je však patrný vzorec dlouhodobosti a eskalace. Asymetrický vztah slouží k upevnění a uplatnění moci agresora. Vztahovou asymetrii agresor úmyslně vytváří, jelikož má představu, že je to ideální pro fungování partnerského soužití. Právě znak převahy fyzického násilí rozlišuje intimní terorismus od partnerského psychického týrání. Agresor si vynucuje absolutní poslušnost oběti, je přesvědčen o prospěšnosti svého chování pro chod rodiny. Dalším a poměrně specifickým znakem pro tento typ domácího násilí je fakt, že je oběť zbavena rozhodování o sobě samé, o běžných záležitostech rodiny. Jsou známy i extrémní, kdy pachatel rozhodoval o tom, kdy bude oběť jíst, spát, jakou bude číst literaturu, atd. Partnerský psychický terorismus a psychické týrání je spíše doménou žen, také tento typ domácího násilí může nést označení *femininní domácí násilí*¹⁰.

1.3.3 Dysforické domácí násilí

Pro tento typ domácího násilí není určující projev násilí, jako u předešlých dvou typů, ale projev osobnosti násilníka. Zatímco u intimního terorismu a partnerského psychického týrání jde zejména o projev a udržení moci, u dysforického domácího násilí je v hlavní roli agresor, který trpí až chorobnou nejistotou, neustálými obavami z opuštění. Snaží se tomu zabránit naprostou kontrolou partnerky, u tohoto typu domácího násilí jsou oběťmi ve většině případů ženy. Postupně je narušena svoboda a zároveň intimita, která je součástí každého zdravého vztahu.

Agresor má za cíl mít partnera jen pro sebe a neustále ho kontrolovat a omezovat ho v jiných sociálních kontaktech. Partner se vše snaží urovnat a agresora pochopit, ale brání-li se, propadá agresor silným násilným atakům, dochází k napadání oběti, nejrůznějším výhrůžkám a v případě odchodu partnera vyhrožuje smrtí, ať už partnerovou, svou a v nejhorších případech také smrtí dětí¹¹.

⁹Čírtková, L. *Forenzně psychologické poznatky k domácímu násilí [online]*. cit. 30. 11. 2018. WWW. 2017. URL: <http://www.ja-sr.sk/files/13\%20\%C4\%86\%C3\%ADrtkov\%C3\%A1\%20DN\%20pro\%20JA\%20a\%20SK\%202.pdf>.

¹⁰BURIÁNEK, Jiří, PIKÁLKOVÁ, S. a PODANÁ, Z. *Násilí na mužích: sonda do zákoutí partnerských vztahů*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, edice Humanitas, 1. vydání, 2014. ISBN: 978-80-7308-545-2, s. 47.

¹¹VOŇKOVÁ, J. a OPLATEK, D. *Vraždy v kontextu domácího násilí*. Praha: proFem, 2015. ISBN: 978-80-904564-3-3, s. 17.

Pro všechny tři výše zmíněné typy domácího násilí je charakteristická spirála násilí, tedy střídání období klidu, míru, narůstající tenze, která vrcholí v atak. Intervaly mezi klidem a agresí se postupně zkracují a intenzita jednotlivých útoků se zároveň zvyšuje.

1.3.4 Trvalá nátlaková kontrola

Zvláštním a v pořadí čtvrtým typem domácího násilí, který je velice nebezpečný, je trvalá nátlaková kontrola, u které zcela chybí výše zmíněná spirála násilí. Jedná se dlouhodobý a hlavně permanentní psychický nátlak, agresor takovým jednáním uplatňuje ve vztahu svou moc a kontrolu. K fyzickému násilí dochází pouze zřídka a jen jako reakce na vzdor utiskovaného partnera.

Oběť není schopna přes všechna tato úskalí problematický partnerský vztah řešit a vzniká u ní syndrom týrané osoby.

1.3.5 Situační párové násilí

Pro situační párové násilí, anglicky *common couple violence*, je charakteristická delší linie období klidu, kolísá i vztahová asymetrie, která je přitom v ostatních typech domácího násilí znatelná a neměnná. Incident rozpoutá konfliktní situace, kterou takto vnímají oba partneři, cílem není degradace se snahou ubližovat a kontrolovat. Situační párové násilí, konflikt nebo krize ve vztahu, které jako špatné vnímají oba partneři a zároveň oba partneři k němu svým dílem přispívají. Nejedná se o prosazování moci jednoho z partnerů na úkor druhého.

Dle některých názorů jde o nejčastější variantu domácího násilí, která patří do běžného partnerského vztahu, jedná se o 80 %. Zbýlých 20 % se týká případů IT, MT a dysforického domácího násilí. Genderově se jedná o relativně vyváženou problematiku (56 % agresivních mužů, 46 % agresivních žen)¹². Role oběti a agresora se střídají, není zde tedy strach, vztahová nerovnováha, naučená bezmoc a další klíčové charakteristiky, které se k domácímu násilí běžně řadí. Tento vzorec vybočuje ze zažitých představ o domácím násilí. Zjištění jednotlivých typů domácího násilí je přínosné v tom smyslu, že umožňuje zvolit odpovídající strategii, aby se tak dostalo pomoci obětem ale i násilníkům¹³.

1.3.6 Separační násilí

Separačním násilím je rozuměna obecná agrese po rozchodu nebo rozvodu, tedy konfliktní ukončení vztahu. V tomto případě je však důležité a nutné rozpoznat, zda-li se jedná o pokračování domácího násilí nebo zda násilí rozpoutal

¹²JOHNSON, M. a FERARO, K.J. "Research on domestic violence in the 1990s: Making distinctions". In: *Journal of Marriage and the Family*, 11 (2000).

¹³ČÍRTKOVÁ, Ludmila. "Jak se vyznat v domácím násilí". In: *Právo a rodina*, roč. 13, č. 7, s. 4-12 (2011). ISSN: ISSN 1212-866X.

právě rozchod nebo rozvod a ve vztahu se přitom násilí dříve nevyskytovalo. Pokud byl vztah násilí prostý, jedná se o separaci podnícené násilí. Jde tedy o rozkol dvou konfliktních stran. Takovéto násilí má specifickou dynamiku a ve většině případů po rozchodu nebo rozvodu vymizí.

Separáčnící násilí je pokračováním domácího násilí, agresí nevyvolá rozchod nebo rozvod, agrese mezi partnery byla už součástí vztahu. Jedná se tedy o zcela jinou dynamiku, ale i nebezpečnost, jelikož násilí v době separace eskaluje. Schopnost rozpoznat separáčnící násilí je u policie na místě, a to z důvodu, aby byla schopna oběť alespoň krátkodobě ochránit před agresorem, jehož útoky mohou být až likvidační.

1.3.7 Nátlakové kontrolující násilí

Nátlakové kontrolující násilí je relativně nový typ domácího násilí¹⁴. Je to varianta psychického týrání, která zahrnuje deprimující a stále trvající nátlak a kontrolu. Spirála domácího násilí u tohoto typu zcela vymizela. Fyzické násilí se vyskytuje pouze na počátku. Oběť fyzický atak emocionálně zcela vyřadí, je zaskočená a agresorovi k udržení absolutní poslušnosti „stačí“ násilí psychické (ekonomické zneužívání, zastrašování, nátlak, očeřování a obviňování, vyhrožování, izolování, nutnost žádat o souhlas i v otázkách intimity, atd). Agresor takovým svým jednáním naprosto vědomě a cíleně vytváří postupnou, zato velmi patrnou vztahovou asymetrii, oběť chce mít v pozici loutky. Dochází k naprosté deprimaci oběti, kdy nejsou nutné fyzické útoky, protože agresor oběť ovládá takovým způsobem, že pouhé nenásilné jednání se jeví jako efektivní a dostačující.

1.4 Druhy domácího násilí

Domácí násilí je znepokojující ani ne tak pro násilí jako takové, ale zejména pro to, kým je pácháno, kde je pácháno a z jakých pohnutek. Závažnost fenoménu domácího násilí je proto spatřována hlavně pro jeho výše zmíněné okolnosti, za kterých se děje. Jedná se o potřebu ovládat druhého, je pácháno z mocenských pohnutek. Dohází k němu mezi osobami, které si jsou citově blízké nebo jsou to manželé. Nezřídka kdy se jedná o rodiče nezletilých dětí, kteří tak svým špatným a násilným jednáním narušují intimitu rodiny. Dále tyto osoby mohou být spojeny majetkem, bydlištěm, ekonomickou provázaností a mnohdy mezigeneračními nebo příbuzenskými vazbami. „Domácí násilí je popřením všeho, co rodina znamená, relativizuje základní lidské hodnoty a znevažuje základní lidská práva¹⁵.”

¹⁴KELLY, J. B. a JOHNSON, M. P. “Differentiation among types of intimate partner violence”. In: *Family Court Review* 46 (3) (2008).

¹⁵VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. právní stav k 1.1.2016. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. ISBN: 978-80-904564-5-7, s. 31.

Druhy domácího násilí jsou násilí fyzické (strkání, fackování, smýkání, kopání, bití pěstmi, tahání za vlasy, pálení, znehybňování, ohrožování zbraní nebo nožem, házení předměty), násilí psychické (ponižování, zesměšňování, slovní týrání na veřejnosti nebo v soukromí, kontrola chodu dne, výslechy, výhrůžky ublížením a zmrzačením), sexuální násilí (všechny činy, které oběť dělá na základě předchozího vynucení, nedobrovolně či s nechutí), násilí ekonomické (nemožnost disponovat s financemi vlastními nebo rodinnými).

1.4.1 Fyzické násilí

Fyzické násilí se nevyskytuje v každém typu domácího násilí, ale o to je závažnější a mnohdy mívá fatální následky, nezřídka končí i smrtí oběti, ale i pachatele, pokud se oběť dostane do stavu, kdy má odůvodněný strach o život a pachatele usmrtí v sebeobraně. Oběť se nejdříve snaží následky napadení různě maskovat a schovávat. V pokročilejším stadiu, kdy už maskování modřin není možné, se oběť na dotaz, co se jí stalo, uchyluje ke lhaní, že si zranění způsobila sama např. pádem, apod.

1.4.2 Psychické násilí

Oproti tomu psychické násilí je přítomné u všech typů domácího násilí, jeho nebezpečí spočívá v tom, že oběť posměškům a ponižování vlivem jejich opakovanosti začne sama věřit a obviňuje se, že je skutečně špatná matka, že nic neumí a nic nedokáže, bez agresora by se měla špatně, atd. Tento fakt bývá často překážkou opuštění agresora.

1.4.3 Sexuální násilí

V partnerském domácím násilí se často vyskytuje násilí sexuální, které má za účel degradaci oběti a pocit moci agresora. Bohužel je v dnešní době častý názor, že nejde o násilí, ale o plnění manželských povinností, že se žena má partnerovi podrobit a být mu v tomto směru po vůli.

1.4.4 Ekonomické násilí

Druh domácího násilí, který nesměřuje proti tělesné a duševní integritě, je násilí ekonomické, často ve vztahu dospělé dítě – rodič. Jedná se o zabavení důchodu, úspor nebo dokonce i rozebrání a rozprodání vybavení v domácnosti s myšlenkou, že starý člověk toho už tolik nepotřebuje. I tento fakt se jeví poněkud smutným vzhledem k vysokému věku, zdravotním potížím a mnohdy nesamostatnosti oběti.

1.4.5 Ostatní druhy násilí

Forma násilného chování – sociální izolace představuje absolutní uzavření oběti od okolního světa, zákaz styku s příbuznými a přáteli, celkové rozhodování o životě a chování oběti, určování co je a co není dobré. Zastrahováním agresor demonstruje svou sílu, užívá křiku, gest, která vzbuzují strach, ničení majetku, oblíbených věcí, dokonce týrání zvířete. K zastrahování dále patří výhrůžky opuštění rodiny, spáchání vraždy dětí, partnera nebo spáchání sebevraždy či odnětí dětí. S tím souvisí vydírání, jehož nástrojem jsou zejména děti a rodičovství obecně, kdy agresor oběť označuje i před dětmi za špatnou matku (otce) a děti proti rodiči navádí.

Dále úmyslné vyčerpávání, odpírání spánku nebo přikazování až nesmyslné práce. Jedna z častých forem domácího násilí je citové týrání, kam patří především permanentní nadávky, kritizování, vyvolávání pocitů viny, že za nastalou situaci může oběť a týrání ekonomické, do kterého spadá veškerá kontrola nad financemi, ať už vlastními nebo společnými, zákaz chodit do zaměstnání nebo zaměstnání vůbec mít.

Specifickou formou pro domácí násilí, které páchá muž vůči ženě, je zneužívání práv muže. Muž se cítí být ve vztahu nadřazený, čemuž odpovídá i jeho povýšené chování a osvojení si práva o všem rozhodovat a zacházení se ženou jako se služkou.

Kriminologie a domácí násilí

2.1 Teorie příčin domácího násilí

Domácí násilí se řeší v teorii i praxi zhruba 40 let. Za tuto dobu jsou však teorie, proč k domácímu násilí dochází, stále nedořešené. Objevují se názory, že různé podoby domácího násilí mají i různé příčiny¹⁶.

Teorie individuálních faktorů se zabývá vnitřní psychikou obou partnerů a zkoumá rysy osobnosti. Teorie sociálně-psychologických faktorů vychází ze zážitků prožitých v dětství, které by mohly, spolu s charakteristickými rysy osobnosti a sociálními proměnnými, být příčinou násilného chování. Naopak teorie sociálně-kulturních faktorů netěží ze zážitků z dětství, příčiny shledává v sociální nerovnosti, kulturní rozdílnosti a z toho pramenících norem, které neblaze ovlivňují vztahy v rodině.

Multifaktorová teorie D. G. Duttona je v současnosti nejrelevantnější. Uvádí čtyři příčiny, které spočívají v makrosystému, kdy je domácí násilí vyvoláno nadvládou mužů, která vychází z patriarchálního systému hodnot v hierarchicky uspořádané společnosti, dále v exosystému, jinými slovy sociální okolí jedinců. Jde o působení různých životních situací, ve kterých se jedinec ocitne a jeho úloha v takové většinou závažné životní situaci ovlivní jeho chování, jde např. o nezaměstnanost, nízké vzdělání, nízký příjem, atd. Rodina a rodinný život jako takový, který s sebou přirozeně přináší některá rizika, představuje mikrosystém. S ním souvisí předepsané role v rodině, plnění úlohy rodiče. Znalost svého životního partnera souvisí se znalostí, jak ublížit, jak potěšit, dovede předvídat reakce partnera v běžných a v krizových situacích. K individualitě pachatele, k jeho osobnosti a individuální charakteristice oběti a jejich vzájemné interakci přihlíží ontogenetická teorie násilí.

Obecně panuje názor, že k domácímu násilí vede nespokojenost ve vztahu, špatné chování jednoho z partnerů, nevyrovnané síly moci ve vztahu, časté konflikty a krize, které poté často vyústí v urážky a hádky, které následně

¹⁶ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada), 2008. ISBN: 978-80-247-2207-8, s. 40.

vedou ke snižování sebeúcty a vzájemného respektu. Provokací může být i mírné jednání druhého partnera, zejména v otázkách týkajících se peněz nebo sexu. A v souvislosti s tímto poznatkem se rozlišuje několik typů násilných osob. Osoba, která používá násilí k demonstraci své síly, kterou následně používá vůči druhému, se nazývá *self image demonstrator*. Osoba, která se cítí ohrožená na svém postavení a využívá sílu k upevnění a ubránění svého ega, je známá pod pojmem *self image defender*. *Reputation defender* je pak osoba jednající násilně za účelem ochránit ohrožené hodnoty skupiny, ke které se hlásí¹⁷.

2.2 Feministické teorie

Až od 70. let se otevřela otázka rozdílu mezi mužskou a ženskou kriminalitou. V kriminologické literatuře se nalézá tzv. gender ratio problem, který vyjadřuje fakt, že kriminalita je z hlediska dlouhodobých statistik i výzkumů latentní kriminality ve světovém měřítku spíše mužskou záležitostí. Dle tohoto se ženy výrazně méně podílejí na páčání závažných, zejména násilných trestných činů¹⁸.

Za významné dílo feministické kriminologie, která se postupně emancipovala, je pokládána kniha C. Smarta „Women, crime and criminology (1997)“ . „Za nejvýznamnější přínos feministické kriminologie lze považovat objasňování sociálního kontextu problematiky prostituce, pornografie, nelegálních potratů a domácího násilí“¹⁹.

Na základě těchto vyhodnocení se ženy stávají typickou obětí mužského světa. Díky takovým poznatkům se vyvíjí nová legislativa, probíhají kampaně o násilí páchaného na ženách. Zejména se věnuje pozornost obětem znásilnění, které v důsledku špatného předchozího postupu byly ve většině případů oběťmi sekundární viktimizace. Stalking, kterým často domácí násilí pokračuje, je kriminalizován. Feministická teorie vysvětluje, že páčání násilí na ženách není o konfliktech v manželství nebo o tom, jak agresor zvládne či nezvládne svůj hněv, ale o demonstraci a následném uplatnění moci. Feministické teorie doplňují tak bílé místo v rámci gender problematiky, která usiluje o respektování žen nejen v rámci fungování v běžném životě, ale i v životě profesním. Tyto teorie se domáhají toho, aby ženy měly stejná práva, která by na jejich místě měl muž. Upozorňují na to, že ačkoliv žijeme ve vyspělém světě

¹⁷VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. právní stav k 1.1.2016. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. ISBN: 978-80-904564-5-7, s. 35.

¹⁸VÁLKOVÁ, Helena a KUČHTA, Josef. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck. Beckovy mezioborové učebnice, 2. vydání, 2012. ISBN: 978-80-7400-429-2, s. 115–117.

¹⁹VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. právní stav k 1.1.2016. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. ISBN: 978-80-904564-5-7, s. 36.

a ve vyspělé společnosti, tak i přesto je třeba fungování žen ve společenském systému zlepšit.

2.3 Mýty o domácím násilí

Ačkoli mají různé druhy domácího násilí nejrůznější příčiny, existují tvrzení, která se snaží nahlížet na celou problematiku jednodušším způsobem. Ve společnosti proto panuje o domácím násilí několik mýtů.

Prvním smutným mýtem je názor, že za domácí násilí může sama oběť a to svou špatnou reakcí na jeho počátky. Kdyby dala již v počátcích násilného chování agresorovi jasně najevo, že si takové chování nenechá líbit, tak by k domácímu násilí vůbec nedošlo a nepokračovalo by. Tato úvaha je ale značně polemická, není možné svalovat vinu na oběť, která si s násilím není schopná poradit. Důsledky aplikování takového názoru jako příčiny domácího násilí jsou z praktického, ale i lidského hlediska, otřesné. Druhý mýtus se od oběti obrací na společnost, spočívá v tom, že příčinou domácího násilí je tolerance a nulová reakce společnosti na domácí násilí. I toto se jeví jako chybné, jelikož dochází k přenosu odpovědnosti z násilné osoby na společnost. Od společnosti k původní rodině směřuje třetí mýtus, tedy že příčinou takového zlého chování násilníka je kopírování agresivních vzorců z původní rodiny. V některých konkrétních případech to tak může být, ovšem pak zbývá otázka, co bylo příčinou takového chování právě v té původní rodině agresora²⁰.

V povědomí veřejnosti jsou samozřejmě další mýty o domácím násilí. Mnoho lidí si myslí, že příčinou domácího násilí je agresorova závislost na alkoholu, jak moc mají partneri konfliktní vztah, velkou roli hraje i nezaměstnanost, že se rodina řadí do sociálně slabší vrstvy nebo že se potýká s nedostatkem financí, což je pak předmětem hádek. Ačkoliv jde o faktory často se vyskytující, tak ale ovlivňují pouze moment vzniku domácího násilí, startéry sporů a reakce na ně. Je ovšem známé, že se domácí násilí vyskytuje i v dobře situovaných rodinách, kdy oba partneri jsou vysokoškolsky vzdělaní jedinci. Domácí násilí by se tak dalo označit za společenský problém, který prostupuje celým svým spektrem²¹.

²⁰ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, předikce násilí]*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada), 2008. ISBN: 978-80-247-2207-8, s. 41.

²¹Opakovaný výzkum STEM na téma domácí násilí pro BKB [online]. cit. 25.9.2018. WWW. 2006. URL: <https://www.stem.cz/domaci-nasili-ii-udaje-z-vyzkumu>.

Pachatelé domácího násilí a jejich typologie

3.1 Pachatelé domácího násilí a jejich typologie

Součástí zkoumání kriminality byla vždy snaha zobecnit poznatky o pachatelích a zařadit je do různých skupin. Nejdříve se zkoumal samostatný kriminální čin a jeho pachatel. Až později se v rámci zobecnění profilů pachatelů zkoumá i jejich sociální prostředí, ze kterého pochází a které je ovlivňuje a formuje. I přes četné výzkumy a snahy se však vyskytuje velké množství typologií pachatelů. v souvislosti s výše řečeným tedy systematika třídění chybí.

3.1.1 Megargeeho typologie

Na základě typologie podle Megargeeho lze násilné osobnosti rozdělit do dvou skupin, které byly vytvořeny na základě zkoumání jednotlivých psychologických rysů jejich osobnosti. První skupinou jsou násilníci, kteří se nedokáží dostatečně kontrolovat, tzv. *undercontrolled*. Protipól tvoří druhá skupina, do které naopak spadají násilnické osobnosti, které se nadměrně kontrolují, tzv. *overcontrolled*. Pro tuto nadměrně se kontrolující skupinu osob je příznačné nesnesitelné napětí, které se v osobě vlivem přílišné sebekontroly nakumuluje a dochází k nekontrolovatelným výbuchům agrese, jehož startérem je i zdánlivě nezávažný podnět či situace²².

²²VÁLKOVÁ, Helena a KUČHTA, Josef. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck. Beckovy mezioborové učebnice, 2. vydání, 2012. ISBN: 978-80-7400-429-2, s. 92–93, 396.

3.1.2 Osobnostní charakteristiky

Jednotné vzorce násilných pachatelů jsou nepřesné, protože je mnoho různých motivů, které spouštějí agresi, od impulzivních jednání až po chladné a promyšlené, směřující k jasně vymezenému cíli pachatele.

Podobně i pachatelé domácího násilí jednájí z široké škály pohnutek, které jsou dány různými motivy jejich jednání a osobnostním charakterem. Z bližšího zkoumání vyplynulo několik osobnostních charakteristik, které jsou pro domácí násilníky společné. Jedná se zejména o nízkou sebeúctu a nízké ego, proto chce mít agresor stále pocit moci. Nástrojem jejího získání je týrání a fyzické napadání ženy, často je používán sex, prostřednictvím kterého se partner chová agresivně a zvyšuje si tím tak nízkou sebeúctu. Týrající partner extrémně žárlí, z toho vzniklý stres si snaží kompenzovat požíváním až zneužíváním alkoholu. Nedokáže se dostatečně kontrolovat a dochází k impulzivnímu chování a výbuchům vzteku. Taková násilná osobnost často také věří zastaralému mýtu o tradiční patriarchální rodině a je přesvědčena o mužské nadřazenosti, čemuž odpovídá i povýšené chování vůči ženě²³.

V současné době se typologie pachatelů domácího násilí jeví jako otevřený problém, protože i přes všechny dílčí studie není úplná. Přitom se jedná o důležitý článek v pomoci rodinám prožívající domácí násilí, jelikož jen správným zařazením pachatele k příslušné typologii je možné zvolit terapeutický program, který by problém domácího násilí efektivně řešil a takovému problému by i předcházel. Podle odborníků je však složité provádět empirický výzkum, protože není přístup k celé varietě pachatelů domácího násilí. Současné výzkumy vznikají na základě poměrně úzké skupiny osob, jedná se zejména o pachatele domácího násilí, kteří jsou ve výkonu trestu odnětí svobody nebo uzavření v psychiatrických léčebnách, což bývají případy nejzávažnějšího domácího násilí a k jiným formám tak chybí vzorky pachatelů. Dále chybí studie, které by se věnovaly ženám jako pachatelkám domácího násilí. Absence takových studií pramení z nízkého povědomí o takové formě domácího násilí, muži jako oběti se často za svou situaci stydí a se svým problémem se nikomu nesvěří²⁴.

3.1.3 Statistické údaje

Ze statistických údajů plyne, že 80 % mužů se takového jednání vůči partnerce nikdy nedopustilo, 12 % oslovených přiznává, že se v jejich vztahu vyskytují jevy, které by se k domácímu násilí daly přiřadit, jde o typ *common couple*

²³KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, ŽATECKÁ, Eva, DÁVID, Radovan a KORNEL, Martin. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, Skripta. 1. vydání, 2011. ISBN: 978-80-7400-381-3, s. 7–9.

²⁴Romuald, Š. *Z lásky nenávisti 2: Domácí násilí na mužích: Ludmila Čírtková – O domácím násilí [online]*. cit. 25. 9. 2018. WWW. 2018. URL: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11736765826-z-lasky-nenavist-2-domaci-nasili-na-muzich/bonus/30935-ludmila-cirtkova-o-domacim-nasili>.

violence, a 8 % mužů domácí násilí opakovaně a v poměrně vážné formě páchá. Odborná veřejnost je toho názoru, že výsledek 8 % je dostatečně velké číslo na to, aby se dalo nazvat společenským problémem, s jehož řešením by se nemělo otálet. Mnoho odborníků s tím souhlasí, avšak tvrdí, že je takový výsledek ale nedostačující k použití širokospektrálních a genderových teorií, které by vznik a existenci tohoto problému mohly vysvětlit²⁵.

3.2 Psychologické přístupy k pachatelům domácího násilí

Z psychologických přístupů, které se věnují typologii násilníků, jsou známy tři hlavní kritéria. Přihlíží se k povaze partnerského násilí a jeho závažnosti, zda je pácháno pouze uvnitř partnerského vztahu nebo i mimo něj a zkoumá se pachatel z hlediska přítomnosti či nepřítomnosti poruch osobnosti, čili zda hraje roli psychopatologické hledisko.

3.2.1 Porucha osobnosti

V mnoha studiích na základě soudních spisů nebo viktimologie bylo prokázáno, že symptomy poruch osobnosti vykazuje až 80 % násilníků, zatímco poruchy osobnosti se týkají asi 15-20 % osob v normální populaci.

Podle psychologa Kevina Duttona je platný fakt, že čím je domácí násilí závažnější, tím spíše ho bude páchat osoba s nějakou formou patologické poruchy osobnosti. Porucha osobnosti je zde vnímána jako dysfunkční vzorec, který se opakuje bez ohledu na vnější okolnosti. Dle tohoto vzorce pak Dutton dělí násilné osoby na:

Obecně agresivní osobnost Násilně se chová napříč svými sociálními vztahy, tzn. jak ve vztahu jako takovém, tak ale i na veřejnosti a v ostatních vztazích.

Abúzivní osobnost Druhý typ násilné osoby, která vykazuje špatné a násilné chování pouze uvnitř intimního partnerského vztahu. Podle autora je právě tento typ násilné osoby nejzávažnější a také nejnebezpečnější, představuje rizikový typ, který se vykazuje několika charakteristikami. Mezi takové charakteristiky patří agrese, která je zároveň spojená s pocity studu. Vinu se snaží násilník svalit na oběť např. ve formě žárlivosti. V souvislosti se žárlivostí je na oběť zcela fixován, co se projevuje jeho neschopností oběť opustit, je neochotný vztah ukončit. Pokud se oběť snaží vztah ukončit nebo má myšlenky na opuštění trýznitele, tak agresor propadá záchvatům vzteku a výbuchům agrese, ovšem pouze uvnitř intimního vztahu. Takové období pak střídá období klidu, usmíření a lítosti.

²⁵LOSEKE, S.F., GELLES, R.J. a GAVANAUGH, M.M. "Current controversies of domestic violence". In: (2004).

Některé definiční znaky abúzivní osobnosti jsou shodné se znaky jiné poruchy osobnosti, zvané hraniční osobnost, ke které má proto blízko. Násilní partneři však nemusejí nutně vykazovat právě poruchu abúzivní osobnosti, ale i jiné patologické poruchy osobnosti.

3.2.2 Porucha osobnosti – dotazník MMPI

V 80. letech se násilní a týrající partneři podrobovali psychologickým vyšetřením, jejichž cílem bylo najít a identifikovat základní znaky, jež jsou přisuzovány abúzivní osobnosti. Za tímto účelem byl často používaným nástrojem dotazník MMPI (Minnesota Mutiphasic Personality Inventory). Některé studie prokázaly existenci až osmi poruch, které mají úzkou vazbu na domácí násilí, nyní se rozlišují základní tři. Jsou to zejména pachatelé se schizoidní až hraniční osobností, pachatelé se závislou osobností, kteří se vyznačují pasivní agresivitou a pachatelé s disociální nebo též antisociální osobností, která se vyznačuje narcisismem.

V důsledku společenských tlaků se v 90. letech objevují tendence depatologizace pachatelů domácího násilí. Studie té doby poukazují na skutečnost, že více než 40 % násilných partnerů nelze podřadit pod psychologickou poruchu osobnosti. Kritizují nadhodnocení výskytu psychopatologie. Vědecký tým, složený americkým psychologem Johnem M. Gottmanem v roce 1995 přišel na dva základní typy násilníků.

Instrumentální Pachatel řadící se k instrumentálnímu typu je antisociálně založen, vyznačuje se agresivním chováním a sociálním sadismem, znamená to tedy, že násilné jednání, které uplatňuje ve vztahu vůči partnerce, není vazbou na sexuální vzrušení. Neprojevuje se zvýšeným nabuzením během incidentu, jako problematický se projevuje i mimo soukromí, jelikož má celkově sklon k agresivnímu chování. Výbuchy agrese a zloby se proto projevují i ve vztazích mimo intimní vztah, tedy ve vztahu k ostatním členům široké rodiny, ve vztahu k autoritám, atd.

Impulzivní Tento typ pachatele je během agrese tělesně nabuzen, dochází ke špatné sebekontrolě a proto jedná impulzivně. Je závislý na partnerce, pojí ho k ní úzkostná vazba, převládají u něj emocionálně nepříjemné pocity. Ale v ostatních vztazích a sociálních interakcích je spíše pasivní. V rámci těchto dvou typů se však objevuje různě závažná míra povahových atypičností osobnosti, v některých případech je přípustné užití diagnózy psychopatické osobnosti.

K oběma těmto typům se řadí až 50 % pachatelů domácího násilí. Násilné chování zbylé poloviny pachatelů se projevuje pouze v partnerském vztahu, takové jednání je nazýváno též family only. Mimo vztah, v zaměstnání a širší rodině jsou nenápadní, jejich chování nevzbuzuje žádné podezření.

V roce 1994 se Holtzwoth-Munroe a jeho tým zaměřili pouze na psychologické rysy osobnosti a vytvořili dva druhy faktorů:

Distanční Genetické rysy osobnosti, které ve skrze nejsou ovlivnitelné, jako např. temperament. Další neovlivnitelnou jednotkou jsou zážitky z dětství, v této souvislosti je nutno zmínit přítomnost u domácího násilí a zneužívání. Důležitým faktorem z dětství je pak zkušenost s vrstevníky, např. experimentování s drogami či šikana.

Proximální Vztah a vazba s druhými osobami, schopnost jedince zvládat výbuchy agrese, postoje vůči ženám a celkově vůči násilí.

Každá osobnost je jedinečná, proto i kombinace těchto faktorů se u každého násilníka různí. Díky tomuto poznatku je výsledkem vcelku přesná identifikace psychologického profilu pachatele, což je důležitým vodítkem pro případnou volbu správné terapie násilníka²⁶.

3.3 Pachatelé domácího násilí a společenské normy

Pachatelé mají snahu své jednání ztotožnit se společenskými normami. Praxe ukazuje, že násilníci své delikventní chování omlouvají např. množstvím požitého alkoholu a v důsledku jeho účinku na organismus tak odmítají odpovědnost za své jednání. Popírají spáchané bezpráví, protože se takto chovali pro dobro oběti. Okrajově se vyskytuje zatracování těch, kteří takový čin odsuzují či jinak kritizují nebo se odvolávají k tzv. vyšším principům (čest má přednost před zákonem)²⁷.

3.4 Minneapolis experiment

Minneapolis experiment z roku 1982, který se v čele s L. W. Shermanem věnoval terapii pachatelů domácího násilí, dělí násilníky na skupiny:

Sociálně problematická Násilí není pácháno pouze uvnitř vztahu ale i mimo něj, na veřejnosti. Není výjimkou, že takoví pachatelé mají často několik záznamů v trestním rejstříku.

Násilníci dvojí tváře Vidí se jako dokonalý obraz muže, úspěšného, mocného, práceschopného a finančně zajištěného. Jakmile se ale tato představa nevyplní nebo se začne rozpadat, vlivem frustrace a stresu demonstrují svou

²⁶ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada), 2008. ISBN: 978-80-247-2207-8, s. 39.

²⁷VÁLKOVÁ, Helena a KUCHTA, Josef. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck. Beckovy mezioborové učebnice, 2. vydání, 2012. ISBN: 978-80-7400-429-2, s. 395–397.

sílu na ženě, kterou týrají a fyzicky napadají. Díky zažitému mýtu, že úspěšní a slušní muži by se k takovému jednání vůči slabší ženě nesnížili, je jejich odhalení a případné odsouzení znesnadněno²⁸.

3.5 Genderové teorie

Genderové teorie vidí problém v anamnéze pachatelů. A sice, že jim v dětství chyběla pozitivní autorita otce a jejich chování je způsobeno právě otcovou absencí nebo že otec sice fyzicky byl, ale choval se agresivně a k násilnému chování se uchýloval opakovaně a často. Na základě takové zkušenosti v dětství si pachatel otcovo jednání osvojil a používá ho následně jako nástroj k získání moci nad partnerem a donutí ho tak k poslušnosti.

Autoři slavné knihy *When men batter women* a odborníci na mezilidské vztahy, Neil Jacobson a John Gottman, došli k často užívané typologii domácích násilníků. Jejich rozdělení po správné identifikaci k jedné či druhé skupině velmi přispívá k volbě efektivní terapie.

Kobry Agrese pachatelů domácího násilí směřuje i vůči ostatním a ze svého chování nemají špatný pocit či výčitky svědomí. Motivem jejich jednání je touha získat moc a nadvládu nad druhým a jejich okamžité uspokojení. Cítí se být nadřazení. V jejich rodině se násilí vyskytovalo také, ale oni sami se za žádných okolností nenechají ovládat. Bývají charismatičtí, umí jednat s lidmi a překrucování faktů jim nedělá problém. Bohužel v těchto případech je terapeutický program neúčinný.

Pitbullové Jsou agresivní jen v intimním vztahu, motivem pro takové nakládání s partnerem je touha mít nad ním kontrolu, děsí se opuštění a pokud k němu i přes všechny jejich strach a snahu dojde, často se uchylují k pronásledování. Oproti typu *kobry* mají pocit viny a tíží je svědomí. Dají se emočně ovlivnit, vnímají se jako oběť a přijetí této role jim nedělá problém. Bývají introvertní a trpí depresemi. V některých případech je terapeutický program prospěšný²⁹.

I přes veškeré snahy však nebyla univerzální typologie pachatelů nikdy přijata. Vzhledem k široké škále kriminality a různým psychologickým rysům osobnosti je určení typologie pachatelů nemožné³⁰.

²⁸VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. právní stav k 1.1.2016. 3. přepracované vydání. Praha: profFem, 2016. ISBN: 978-80-904564-5-7, s. 39.

²⁹VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. právní stav k 1.1.2016. 3. přepracované vydání. Praha: profFem, 2016. ISBN: 978-80-904564-5-7, s. 40–41.

³⁰GRŮVNA, Tomáš, SCHEINOST, Miroslav a ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologie*. Praha: Wolters Kluwer, 4., aktualiz. vydání, 2014. ISBN: 978-80-7478-614-3.

Viktimologie a domácí násilí

4.1 Viktimologie a domácí násilí

Viktimologie je věda o obětech trestných činů, která se jako samostatný vědní obor vyčlenila z kriminologie. Viktimologie jako oběť zkoumá pouze fyzickou osobu a jde o hlavní veličinu této vědy. S pojmem oběti pracuje trestní právo od roku 2013 v návaznosti na přijetí zákona o obětech trestných činů, zákon č. 45/2013 Sb., účinný od 1. 8. 2013. Pojem oběti definuje v § 2 odst. 2 jako fyzickou osobu, „které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil“.

Viktimologie oběti dělí na primární a sekundární, s čímž souvisí i dva názorové proudy. A sice, že se má viktimologie zabývat pouze primární obětí, tedy fyzickou osobou, která utrpěla újmu trestným činem, který na ní byl spáchaný. Druhý názor směřuje ke stanovisku, že kromě primární oběti by se viktimologie měla věnovat i tzv. sekundárním obětem, což jsou blízké osoby primární oběti, které se tak s následky trestného činu potýkají také a jsou na spáchání trestného činu zainteresovány.

4.1.1 Kriminologická viktimologie

Poznatky z viktimologie jsou záměrně přenášeny do praxe, protože se tak zlepšuje ochrana oběti a její rovnocennější postoj v trestním řízení, přístupnější se jeví i sociální nebo psychologická pomoc. Užším oborem je kriminologická viktimologie, jejímž předmětem zkoumání je oběť jako původce a nositel stop trestného činu. Svému zkoumání podrobuje vztah oběti a pachatele, kdy na tomto základě následně vypracovává postupy k usvědčení a dopadení pachatele. Zabývá se i postavením oběti ve fázi oznamování trestného činu a v průběhu trestního řízení.

Právě otázka vztahu oběti a pachatele je důležitým faktem v problematice domácího násilí, který nám tento společenský problém pomůže vysvětlit.

Obecně neexistuje žádný ustálený profil oběti trestného činu. Obětí domácího násilí se tak může stát prakticky kdokoli, nejen žena a dítě, ale i muži. Páchání domácího násilí se děje nezávisle na vzdělání, finanční situaci rodiny či jednotlivce, nezáleží na kultuře, víře nebo sexuální orientaci.

Prvním útokem začíná i proces viktimizace, který teorie dělí do tří kroků:

- Chování oběti,
- vztah mezi obětí a pachatelem,
- míra viktimizace.

Oběť je vystavená nejistotě a strachu, kdy přijde další útok, jelikož už ví, že období agrese a míru se střídají. Snaží se tomu zabránit tím, že násilníkovi ve všem vyhoví. Postupně ve vztahu nalézá patologickou logiku, prostřednictvím které se snaží smířit s tím, v jakém vztahu žije. Snaží se v chování agresora a ve svém vztahu k němu najít určitý řád a právě logiku, aby jeho a případně i své jednání mohla omluvit a vysvětlit. Oběti se často v důsledku strachu a stresu viní z partnerova chování k nim. Toto vše následně negativně přispívá k nemožnosti z takového vztahu odejít.

4.2 Viktimnost

Viktimnost je predispozicí jedince, že se stane obětí – *potencionální oběť*. Viktimnost souvisí s:

- Pohlavím (ženy jako oběti sexuálních trestných činů),
- zaměstnáním či profesí (např. taxikář, prostitutka, barman, atd.),
- věkem (dotýká se především osob do 30 let).

Důležitým faktorem jsou i psychické vlastnosti osobnosti (lehkovážnost, důvěřivost, agresivita). Faktory viktimnosti jsou např. i osoby s fyzickým či psychickým postižením.

4.3 Viktimizace

Viktimizace je proces, kterým je fyzická osoba poškozována v souvislosti s trestným jednáním a je jí způsobena újma. Stává se tak obětí trestného činu. Viktimizace zpravidla nezačíná ani nekončí útokem. Připojují se další zraňující události, které oběť i po útoku viktimizují. Viktimizace má svoji dynamiku, přesahuje následky trestného činu.

V souvislosti s výše řečeným a s praxí je viktimizace dělena na primární a sekundární.

Primární viktimizace Je úzce spjata s trestným činem a s pachatelem, který ji má pod kontrolou. Je v jeho moci, zda oběti způsobí fyzickou či psychickou újmu.

Sekundární viktimizace Situace po ohlášení trestného činu na policii a špatné zacházení s obětí ze strany orgánů činných v trestním řízení, úřadů, dalších institucích a soudu. Jedná se například o zbytečné či s případem nesouvisející otázky, dále otázky, které oběť zraňují. Jedná se ale i o četnost takových otázek a celkové opakování výslechů, kdy je oběť přinucena prožívat trauma opětovně.

Speciálně u domácího násilí se oběť setkává s nepochopením či nedůvěrou ze strany přátel či rodiny. Je jí vyčítáno, proč od agresora neodešla dříve, nechala si takové zacházení líbit, špatné jednání neoplatila, atd. Sekundární viktimizace se okolí oběti dopouští vědomě i nevědomě, u mediálně zajímavých kauz může jít i o necitlivý přístup novinářů.

Zatímco primární viktimizaci předejít není možné a je pouze v ruce pachatele, sekundární viktimizaci předejít lze, a to jak zákonnou úpravou, tak i odborným výcvikem³¹.

4.3.1 Naučená bezmoc a Stockholmský syndrom

Viktimizace jedincem otřese. Být obětí trestného činu je stresující pro celý organismus, oběť prochází nadlimitním stresem. Není možné jedince na takovou věc připravit, naučené scénáře jednání se bortí. Reakce na stres a prožité trauma jsou u každé oběti specifické a společnost má často problém se s takovou zvláštní reakcí ztotožnit. Nepochopení ze strany okolí budí pasivitu oběti, která se označuje právě jako naučená bezmoc nebo také Stockholmský syndrom.

Bezmoc je stav, kdy je jedinec přesvědčen o tom, že nic nemůže dělat a není schopen situaci ovlivnit. Naučená bezmoc je následně takovou reakcí na opakované násilí, dochází k reviktimizaci. V tomto případě není ani tak rozhodující intenzita agrese, ale její opakování. U obětí domácího násilí nebo sexuálního zneužívání se naučená bezmoc vyskytuje poměrně často. U oběti dochází k pasivitě, ztrácí motivaci k jednání, kterým by se zachránila a je vystavena špatným podmínkám, které nedokáže ovlivnit³².

Stockholmský syndrom Poprvé popsán v 70. letech. Jeho název není náhodný, odvíjí se od přepadení stockholmské banky. Útočníci drželi skupinu lidí

³¹ČÍRTKOVÁ, Ludmila a VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN: 978-80-247-2014-2, s. 16–18.

³²ČÍRTKOVÁ, Ludmila a VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN: 978-80-247-2014-2, s. 108–111.

několik dní jako rukojmí. Psychologové uvádí čtyři podmínky, jejichž naplněním vzniká Stockholmský syndrom:

- Oběť je izolována od lidí.
- Trvá přesvědčení, že není úniku.
- Přechodně k agresorovi pocituje náklonnost.
- Vytvoření emocionálního vztahu mezi obětí a agresorem.

Oběť se ve strachu o život identifikuje s agresorem, je na něm absolutně závislá, nemá pod kontrolou svůj pohyb, rozhodování o životě a nemá možnost volby.

Podobné pocity a myšlenkové pochody lze pozorovat u obětí nejtěžších forem domácího násilí.

4.4 Profil oběti domácího násilí

Osobnostní profil u obětí domácího násilí, na rozdíl od pachatelů, neexistuje. Obětí se může stát každý.

Oběti lze obecně rozlišovat dle:

- Trestného činu (primární viktimizace), např. oběti sexuálního, fyzického, domácího násilí nebo oběti majetkové či ekonomické trestné činnosti.
- Reakce oběti na trestný čin:
 - Aktivní,
 - pasivní,
 - panická.
- Jednání oběti a pachatele:
 - Zúčastňující se oběť – vztahové delikty, pachatele a oběť pojí v době násilného útoku vztah, který ovlivňuje motivaci pachatele.
 - Nezúčastňující se oběť – nedochází k interakci a oběť tak nevnímá, že je v ohrožení.
 - Provokující oběť – podcenila nebezpečnost situace nebo se vědomě či nevědomě vystavila nebezpečí.

4.5 Syndrom týrané ženy

Domácí násilí zanechává na oběti specifické mentální a behaviorální následky, které v souvislosti s jinými trestnými činy nenalzáme. Syndrom týrané ženy se tedy především projevuje vazbou k násilníkovi, přetrvávajícím vztahem k násilníkovi, tzv. ambivalentní vztah. Oběť se snaží násilné jednání partnera zatajit, maskuje si modřiny, na přímé otázky okolí lživě nebo vyhýbavě odpovídá, trpí strachem ze zveřejnění, snaží se nalézt logickou příčinu toho, proč se vztah ubírá takovým směrem, svaluje vinu na sebe, aby pro ni bylo přijatelnější v takovém vztahu žít.

Syndrom týrané ženy byl poprvé popsán v roce 1979, psychologka L. Walker ve své knize *The battered woman syndrome* dochází ke dvěma klíčovým znakům, a sice že jde o naučenou bezmoc a domácí násilí ve vztahu se projevuje ve spirále³³. „Naučenou bezmoc L. Walker definuje jako ztrátu víry ve vlastní schopnosti odhadnout účinnost svých pokusů o zajištění vlastní bezpečnosti“³⁴.

V 90. letech se teorie syndromu týrané ženy více přibližuje posttraumatické stresové poruše, jelikož symptomy syndromu týrané ženy jsou přechodné a jako celek známy spíše jako posttraumatická stresová porucha. Tím se i objasňuje, proč oběť vlivem prožitého traumatu následně trpí intruzemi, což jsou opakovaně se vracějící myšlenkové pochody vázané na prožité násilí, nebo tzv. flashbacks, čímž je rozuměno vrácení fyzických a psychických pocitů při násilí, stavy silného rozrušení, které se děly v momentě ohrožení agresorem a které znenadání oběť ochromí.

Dnes tento syndrom není vázán na pohlaví, proto název syndrom týrané ženy (*battered woman syndrome*) je nyní označován jako syndrom týraného partnera (*battered spouse syndrome*) či syndrom týrané osoby (*battered person syndrome*). Je tedy vázán na opakování násilí, které oběť traumatizuje a které páchá intimní partner nebo blízká osoba.

Je třeba dále uvést, že syndrom není následkem každého případu domácího násilí, nemusí se tedy objevit u každé oběti, což ovšem neznamená, že si taková oběť neprožila traumatizující zážitek, jehož následky si ponese do konce života.

Vznik syndromu ovlivňuje typ domácího násilí, které je pácháno, dále previktivní osobnost týraného partnera, tzn. jakým byl člověkem před násilným činem. Dalším ovlivňujícím faktorem je samozřejmě reakce sociálního okolí.

Právě špatná reakce sociálního okolí přispívá velkou měrou ke vzniku syndromu, zejména se jedná o bagatelizaci problému nebo neefektivní pomoc. Jsou známy případy, kdy musela týraná žena opustit přátele, kteří jí poskytli azyl a měli důvodný strach z následných výhrůžek tyрана. V extrémních pří-

³³WALKER, Lenore E. *The battered woman syndrome*. New York, NY: Springer Pub. Co., 3rd ed., 2009, s. 38–39.

³⁴Kniha (ČÍRTKOVÁ, Ludmila a VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN: 978-80-247-2014-2), čerpala z knihy L. Walker *The battered woman syndrome*.

padech, pokud blízké okolí tyрана zná a přátelí se s ním, tak i přesto, že o páchání domácího násilí vědí, tak se trýzniteli nebo oběti straní a pomoc poskytnout nechtějí. Vznik syndromu a reakci na trauma ovlivňuje i kulturní kontext. Je znám případ z Německa, kdy manželka Thajka zabila svého německého manžela po několikaletém domácím násilí. Na dotaz, proč ve vztahu setrvala odpověděla, že v jejich kultuře se rozlišuje násilí páchané z lásky a násilí páchané z nenávisti. Násilí páchané z lásky je přijatelné, násilí páchané z nenávisti, kterého se na ní postupně dopouštěl její manžel, však absolutně ne³⁵.

Jednotný profil oběti týrané osoby tedy neexistuje. Ale syndrom je možné poznat podle typických příznaků, jejichž je nositelem, např. náhlé změny v citové sféře, tedy pocity studu, strachu, bezmoci, extrémní laskavost. Je možné pozorovat postupné změny v životních postojích, v postojích vůči ostatním lidem a společnosti, obrovský pocit viny a sebeobviňování, bagatelizování problému. Pokud si ale domácí násilí *týraná osoba* vymyslela, v takových případech o sobě tvrdí, že je obětí, že je partner agresor, že se snaží být poslušná a stejně jsou mu veškeré její snahy málo. Skutečná oběť domácího násilí vinu svaluje na sebe, agresora chápe a jsou případy, kdy se ho před policií i zastává. Dále fyziologické poruchy, jako poruchy stravování, spánku a soustředění, ale často i deprese, úzkostné stavy, objevují se také zmíněné intruze a flashbacks.

4.6 Domácí násilí na mužích

Téma domácího násilí na mužích je zanedbané téma, jelikož se v souvislosti s domácím násilím hovoří o mužích spíše jako o agresorech. Až v 90. letech se do literatury zavádí postupně pojem *partnerské násilí*, který je genderově vyváženější a začíná se tak otevírat problematika mužů jako obětí³⁶.

V souvislosti se zkoumáním zvláštní formy domácího násilí – *vzájemné střídavé kontroly násilím* – se konstatuje vyrovnaný podíl žen a mužů coby agresorů. Problém týraného partnera nebo manžela je tedy reálný³⁷.

K domácímu násilí na mužích se vztahují obdobné mýty společnosti jako k domácímu násilí na ženách. Veřejnost se domnívá, že kdyby týrání bylo takové intenzity, tak by muž vztah opustil. Dále, že není možné, aby byl muž fyzicky napaden ženou z důvodu přirozeného nepoměru fyzických sil a že se tedy žena uchyluje k násilí pouze v sebeobraně. Zásadním mýtem, v jehož

³⁵ČÍRTKOVÁ, Ludmila a VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN: 978-80-247-2014-2, s. 109.

³⁶BURIÁNEK, Jiří, PIKÁLKOVÁ, S. a PODANÁ, Z. *Násilí na mužích: sonda do zákoutí partnerských vztahů*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, edice Humanitas, 1. vydání, 2014. ISBN: 978-80-7308-545-2, s. 7–14.

³⁷Čírtková, L. *Muži jako oběti domácího násilí [online]*. cit. 22. 11. 2018. WWW. 2006. URL: <https://www.domacinasili.cz/ohrozene-osoby/muzi-jako-obeti-domacihonasili>.

důsledku muži nevyhledávají pomoc a situaci neřeší s odborníky je, že násilí ve vztahu zažívá či dokonce že ho může dopustit jen úplný slaboch.

Mezi časté důvody proč muži nevyhledávají sami pomoc patří³⁸:

- Nevidí se jako oběť,
- chování partnerky nevnímají jako špatné či dokonce trestné,
- stydí se a svůj problém zlehčují,
- obava ze zásahu policie kvůli partnerce, dětem, ale i sobě samému (policie jim neuvěří),
- strach ze soudů veřejnosti, narušení své mužské stránky osobnosti.

Dle mého názoru by mělo v této oblasti domácího násilí docházet k větší informovanosti veřejnosti a celkově k větší osvětě. Zejména z toho důvodu, aby se na muže, kteří jsou oběťmi domácího násilí, nenahlíželo jako na slabochy. Vyhledat pomoc nebo se alespoň informovat o možnostech, jak tento problém v partnerství řešit, není otázkou strachu nebo slabosti, ale naopak odvahy problémům čelit.

4.7 Domácí násilí na seniorech

Jak už bylo řečeno výše, domácí násilí je nejen problém mezi partnery, ale i problém mezigenerační. Obecně se ví, že násilí na dětech je nežádoucí, ovšem násilí na seniorech je stejně tak závažné. Oproti násilí páchaného na dětech se o násilí na seniorech tak často nehovoří. Přitom dle výzkumu IKSP z roku 2015 čísla seniorů jako obětí násilné kriminality stále stoupají³⁹.

Dále je nutné připomenout, že stejně jako děti, i senioři jsou dle § 2 odst. 4 písm. b) zákona č. 45/2013, o obětech trestných činů považovány za zvláště zranitelnou oběť a to z důvodu svého vysokého věku. Dochází jak k násilí fyzickému, psychickému, tak ale zejména k násilí ekonomickému, sociální izolaci a k právnímu zneužívání. Senioři v takových případech přichází nejen o důchod, či jeho část, ale i o vybavení domácnosti, cennosti, atd. Děti, vnoučata i pravnoučata se snaží své činy obhájit slovy, že starý člověk toho už tolik nepotřebuje.

Ekonomické násilí je nezdárka kdy spojeno s násilím fyzickým či psychickým. Senioři ze strachu svůj důchod automaticky odevzdávají.

³⁸Čírtková, L. *Muži jako oběti domácího násilí [online]*. cit. 22.11.2018. WWW. 2006. URL: <https://www.domacinasili.cz/ohrozene-osoby/muzi-jako-obeti-domaciho-nasili>.

³⁹MAREŠOVÁ, A., HAVEL, R., MARTINKOVÁ, M. a TAMCHYNA, M. *Násilná kriminalita v nejisté době*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenc, 1. vydání, 2015. ISBN: 978-80-7338-149-3, s. 51–61.

Co se týče vyhledání pomoci je jejich situace daleko svízelnější než např. u mužů jako obětí domácího násilí. Jsou limitováni svým zdravotním stavem, často trpí samotou ať už z důvodu sociální izolace nebo z důvodu svého zdravotního stavu, nehybnosti či věku.

Trpí často pocitem neschopnosti, bezmocnosti a nechtějí tvořit další problémy a být tak ještě více na obtíž⁴⁰.

Senioři v důsledku domácího násilí ze strany svých dětí či vnuků trpí pocitem selhání, k agresorovi mají rozpolcený vztah. Spouštěčů domácího násilí na seniorech je několik, zejména se jedná o⁴¹:

- Dlouhodobé onemocnění,
- nedostatek sebedůvěry, pocity osamění, sociální izolace,
- navrácení se dospělých dětí zpět k rodičům, např. po rozvodu, po vykonání trestu odnětí svobody, vlivem ztráty práce,
- psychická onemocnění dospělých dětí, ve svém pokročilém věku nemají takovou autoritu a mají z nich strach,
- závislosti dospělých dětí na alkoholu, na omamných látkách, v důsledku čeho přišli o zaměstnání, bydlení a potřebují peníze

4.8 Následky domácího násilí

Oběť domácího násilí se musí vypořádat s krátkodobými i dlouhodobými následky. Ke krátkodobým následkům patří pocit zrady, frustrace, smutek, strach, zklamání. Tyto psychické následky se mohou prolínat i s tělesnými reakcemi na stres a na celkové napětí, jako bolest, špatné stravování, špatný spánek a další narušené fyziologické procesy. U obětí s dlouhodobými následky na prožité domácí násilí je patrná osamělost, ztráta sebevědomí a životních cílů, vymizení radosti a pozitivních emocí, pocit viny, strachu, nedůvěry v sebe sama a ve vlastní sílu, což následně vede až k patologické oddanosti vůči agresorovi.

4.9 Poradenství pro oběť domácího násilí

Témata, se kterými může poradenství pomoci, jsou specifická, záleží na typu prožitého domácího násilí a také na problémech, které chce oběť vyřešit.

⁴⁰MARTINKOVÁ, M., VLACH, J. a KREJČOVÁ, S. *Špatné zacházení s osobami pokročilého věku: Se zvláštním zřetelem k domácímu násilí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenc, 1. vydání, 2009. ISBN: 978-80-7338-087-8, s. 6–9.

⁴¹*Ohrožené osoby: Senioři [online]*. cit. 22. 11. 2018. WWW. 2018. URL: <https://www.domacinasili.cz/ohrozene-osoby/seniori>.

4.9.1 Vzorec rychlého odchodu

U rychlého odchodu nebo odloučení oběti hraje velkou roli náhlá změna dosavadní životní situace. Poradenské kroky by se měly tedy věnovat tomu, co oběť spatřuje jako urgentní. Mělo by se tedy postupovat rychle a realisticky. Poradce na oběť nesmí vyvíjet tlak, naopak se snaží obě varianty, tedy odchod/rozvod nebo usmíření, nechat otevřené a přimět oběť, aby se sama rozhodla a sama zvážila co chce a jak si další kroky představuje.

4.9.2 Vzorec nové šance

V případě vzorce nové šance hraje velkou a nezastupitelnou roli institut vykázaní. Oběť má čas si urovnat myšlenky a možnosti, jak postupovat dál. Role interventa spočívá v posouzení realistického myšlení oběti, pokud se mu zdá, že tomu tak není, snaží se oběť mírnými kroky usměrnit. Není vhodné hned navrhnout konec vztahu. Je důležité si uvědomit, že i přesto, že je partner oběti agresorem, tak stále byl a je jejím životním partnerem a otcem jejich společných dětí. Proto jsou oběti na návrhy ukončení vztahu citlivé a mohou jednat odmítavě až agresivně. I z tohoto důvodu je pro ně poměrně zásadním tématem pomoc partnerovi zvládnout jeho chování a agresí. Ačkoli se párové poradenství nedoporučuje, nelze však říci, že by toto pravidlo platilo absolutně. V některých případech, zejména kdy sama oběť chce partnerovi pomoci, se kromě poradenství individuálního doporučuje i poradenství párové.

4.9.3 Vzorec pokročilého odlučování

Oproti tomu v pokročilém odlučování se párové poradenství vůbec nedoporučuje. Oběť nevidí ve vztahu budoucnost, nechce v něm nadále setrvávat. Návrhy poradce směřující k usmíření jsou absurdní, jelikož oběť ve změnu partnera nevěří a hrozí riziko, že se bude chovat podrážděně a bude mít pocit nepochopení ze strany poradce. Naopak je dobrým krokem poskytnout užitečné, organizační rady.

4.9.4 Vzorec ambivalentního vztahu

Ambivalentní vztah představuje vůbec nejtěžší situaci v poradenské praxi. Je nutné, aby poradenskou pomoc poskytovali profesionálové znalí patologického vztahu, který má oběť k agresorovi, jejích pocitů z traumatu a syndromu týraného partnera. Prostorové odloučení od tyрана je důležité, ale v takovýchto případech nestačí. Oběť závažného domácího násilí se nesmí za žádných okolností nutit, aby partnera opustila, jinak se u oběti spustí solidární efekt a s partnerem i přes všechny rady a doporučení setrvá a o ničem jiném nebude chtít slyšet. O to větší je takové riziko v případě, že oběť sužuje nedůvěra ve svou sílu, trpí naučenou bezmocí. Z těchto závažných důvodů oběť také nesmí nabýt dojmu, že odloučení a vše kolem něj je jen její potíží a problémem, proto

se zodpovědnost musí přenést i na násilného partnera. Poradce by měl mít na paměti, že ukončení ambivalentního vztahu je proces, nesmí se zvolit tvrdý a náhlý postup. Jen takto je možné se vyhnout hrozící eskalaci domácího násilí nebo jeho vyprovokování. Oběti není vhodné pomáhat organizačními, praktickými a realistickými radami, co dělat po vystoupení z takového vztahu a jak svůj život dál směřovat, ale je vhodnější pomoci jí s postupným vymaněním se z moci agresora a následným ukončením ambivalentního vztahu⁴².

⁴²ČÍRTKOVÁ, Ludmila a VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN: 978-80-247-2014-2, s. 110–111.

Děti a domácí násilí

5.1 Děti a domácí násilí

Domácí násilí je extrémně stresující zážitek, psychických i fyzických následků se jedinec nezbaví do konce života. Odejít z násilného vztahu je těžké pro každého dospělého člověka, pokud jsou na takovém místě děti, je jejich situace ještě složitější. Vyplývá to z jejich přirozené zranitelnosti a fixace na rodiče. Neví, jak takovou situaci řešit.

Ačkoliv není dítě přímou obětí domácího násilí, ale přihlíží mu a je svědkem, je vystaveno tzv. nepřímé viktimizaci. Takový zážitek je nepřiměřený rozumové a emoční vyspělosti dítěte, neví si rady s tím, čeho bylo svědkem, pro jeho psychiku je taková událost velice náročná na zpracování. Je dokázáno, že děti žijící uprostřed domácího násilí, ačkoliv nejsou přímými oběťmi, vykazují stejné závažné příznaky, jako děti týrané a zneužívané⁴³.

Statistický průzkum STEM (pro Bílý kruh bezpečí) z roku 2006 ukazuje, že v 84 % českých domácností, ve kterých se odehrává domácí násilí, žijí nezletilé děti a z toho 69 % případů domácího násilí se odehrává před dětmi⁴⁴.

Zájem společnosti o tento specifický problém roste, obecně je uznávaný názor, že domácí násilí nebo násilí mezi rodiči, jehož je dítě svědkem, je jeho psychickým týráním⁴⁵.

Psychicky týrané děti trpí často syndromem týraného dítěte CAN (Child Abuse and Neglect), mají výchovné problémy, jsou agresivní, v pozdějším věku mohou i páchat kriminální činy. Domácí násilí postihuje děti všech věkových kategorií, asi 42 % se narodilo do vztahu, který již domácím násilím byl po-

⁴³VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. právní stav k 1.1.2016. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. ISBN: 978-80-904564-5-7, s. 65.

⁴⁴Opakovaný výzkum STEM na téma domácí násilí pro BKB [online]. cit. 25.9.2018. WWW. 2006. URL: <https://www.stem.cz/domaci-nasili-ii-udaje-z-vyzkumu>.

⁴⁵ČÍRTKOVÁ, Ludmila a VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN: 978-80-247-2014-2, s. 51–52.

stižen. V takových případech se má za to, že spouštěčem domácího násilí je těhotenství nebo narození dítěte. Dále platí, že čím je dítě útlejšího věku, tím horší následky si ponese do budoucna. Z průzkumů je známo, že asi 25 % dětí se do probíhajícího násilí vměšuje, 10 % utrpí zranění a 2 % dětí sympatizují s agresorem⁴⁶.

Matky jako oběti mají často mylnou iluzi, že děti domácí násilí nevnímají. Ovšem sociální pracovníce jsou toho názoru, že dítě žijící v takovém vztahu má psychické i fyziologické problémy.

5.2 Dítě jako oběť

Pácháním domácího násilí dochází k porušení několika základních práv zakotvených v Úmluvě o právech dítěte⁴⁷, zejména je to právo na bezpečí, rozvoj, ochranu, ochranu před násilím páchaného na dětech, atd.

Děti jsou brány jako celistvá skupina, typologie dětských obětí domácího násilí tedy neexistuje. Nepřihlíží se k věku, typu domácího násilí, ke vztahu mezi rodiči, atd.

Téma dětí jako obětí domácího násilí je poměrně nové, dříve se zkoumala zejména problematika týraných a zneužívaných či zanedbávaných dětí, proto se označovaly jako tzv. neviditelné oběti.

Dítě se emočně účastní vidí-li násilí, které je pácháno mezi rodiči, nedokáže být nestranné. Přikloní se k rodiči, se kterým ho pojí pevnější citová vazba, většinou to bývá matka. Pokud vidí, jak je matce ubližováno, prožívá stejné pocity, jako by bylo ubližováno jemu samotnému. Má důvodný strach nejen o sebe, ale i o své sourozence.

Dítě si po takové zkušenosti utváří vlastní postoj k násilí, který pak bývá po většinu života neměnný. Buď k násilí přistupuje jako k formě sociálního fungování, začne se chovat agresivně, má naučený vzorec, že je v bezpečí pouze za předpokladu, že je silnější a druhý z něj má strach, čímž dojde k tzv. transgeneračnímu přenosu násilí. Druhým postojem je pak jakási identifikace s obětí, snaží se přizpůsobit. Takový přístup do budoucna nese riziko, že se může stát obětí agresorů a nebude schopno klást proti násilí na něm páchaném odpor.

Dále je nutno zmínit, že problém domácího násilí v rodině bohužel agresora nezbavuje jeho rodičovských práv k dítěti. Soudní praxe stále zastává názor, že přítomnost domácího násilí nijak nehovoří o rodičovských kvalitách agresora, kterého tak nelze z výchovy vynechat.

⁴⁶ČÍRTKOVÁ, Ludmila a VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN: 978-80-247-2014-2, s. 108–115.

⁴⁷MARTINKOVÁ, M. *Úmluva o právech dítěte*. New York, 20. 11. 1989 [online]. cit. 30. 11. 2018. WWW. 2016. URL: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>.

5.2.1 Zanedbávané, týrané a zneužívané dítě

Termín týrané dítě (Child Abuse) souhrnně označuje veškeré formy zlého a nepatřičného nakládání s osobu dítěte. Jedná se o rozmanitou škálu ubližování dítěti, od bití až po psychické útrapy. Tyto formy se často kombinují. Důsledkem takového zlovolného nakládání s dítětem jsou somatické a psychické změny⁴⁸.

Týrání dítěte se může dít ve formě násilí fyzického (bití, kopání, fackování, výprask, popáleniny, vystavení nadměrnému chladu, atd.) Tělesným týráním je ale i případ, pokud takovým činům není zabráněno⁴⁹.

Psychické násilí se pak děje ve formě slovních urážek a verbálního napadání, izolací, lhotejností, terorizováním, častým napomínáním za malichernosti, atd.

Sexuálním násilím lze chápat jakékoliv nepatřičné dotýkání, pohlavní styk, přítomnost u pohlavního styku, atd. Sexuální násilí lze rozlišit na sexuální zneužívání přímé, tedy kontaktní a nepřímé, tedy bezdotykové. Obě formy sexuálního zneužívání jsou však pro dítě stejně traumatizující a nepatřičné.

Poslední formou násilí, o které bych se ráda zmínila, je násilí systémové. Tedy druhotné násilí způsobené systémem. V této souvislosti lze hovořit i o sekundární viktimizaci. Jedná se o tristní fakt, jelikož systém by měl děti zejména chránit.

Násilí na dětech v jakékoliv formě považuji za nepřipustné. Dítě je nevinná bytost, nemůže za vztahy rodičů, za vztahy v rodině. Dítě je bezelstné a často týrání chápe jako trest a cítí se provinile. Na tělesné tresty se nyní hledí jako na záležitost, která narušuje osobnost a integritu dítěte. Výbor OSN pro práva dítěte spatřuje v každém trestu, v rámci kterého se použije násilí a cílí se na dosažení určitého stupně bolesti, násilí na dětech. Také každý tělesný trest, který rodič nebo vychovatel směřuje na citlivé tělesné partie za použití určitého předmětu (vařečka, rákoska, pásek), po kterém zůstávají modřiny a další stopy, je označován jako tělesné týrání⁵⁰.

Tělesné tresty nejsou výchovným triumfem. Učí děti násilí a násilím problém také řešit. I proto je v tělesných trestech spatřován poměrně zásadní společenský problém, děti nejsou schopny řešit problémy a nepříjemné situace klidně a s rozvahou. Jakmile vědí, že něco provedly, cítí strach z potrestání a do budoucna budou stejnými rodiči, kterých se sami v dětství bály.

Je však správné dětem ukázat mantinely, byť i mírnějším trestem, domluva není vždy účinnou cestou ve výchově dítěte.

⁴⁸PAVLOVSKÝ, P. *Soudní psychiatrie a psychologie 4*. Praha: Grada, aktualizované vydání, 2012. ISBN: 978-802-4743-325, s. 138–139.

⁴⁹VANÍČKOVÁ, E. *Interpersonální násilí na dětech*. Praha: Úřad vlády ČR, 1. vydání, 2009. ISBN: 978-807-4400-018, s. 8–11.

⁵⁰VANÍČKOVÁ, E. *Interpersonální násilí na dětech*. Praha: Úřad vlády ČR, 1. vydání, 2009. ISBN: 978-807-4400-018, s. 8–9.

5.2.2 Syndrom týraného a zanedbávaného dítěte

Tento jev vysvětlila a pojmenovala Zdravotnická komise Rady Evropy. Takzvaný syndrom týraného a zneužívaného dítěte CAN (Child Abuse and Neglect) spočívá v cíleném, vědomém i nevědomém násilí rodiče, vychovatele vůči dítěti. Na takové jednání je nahlíženo jako na společensky nepřípustné a zvrácené. Dítěti je ubližováno fyzicky, psychicky. Neblaze ovlivňuje duševní i tělesný vývoj dítěte a v těch nejhorších případech je způsobena i smrt dítěte.

Týrání dítěte má formu aktivní, tedy fyzické násilí a formu pasivní, tedy nedostatečné uspokojování životních potřeb dítěte.

Jak už jsem zmínila výše, dítě přítomno domácímu násilí vykazuje znaky syndromu CAN. Takové děti jsou zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí považovány za ohrožené dle § 6 tohoto zákona. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů dle § 2 nahlíží na tyto děti jako na zvláště zranitelné oběti.

U týraných dětí vykazujících tento syndrom je třeba absolutní šetrnosti a odbornosti při vyšetřování. Nadměrné výsledky a další vyšetřovací úkony vedou u těchto dětí k sekundární viktimizaci, tedy k jejich dalšímu zraňování a prohlubování traumatu.⁵¹

Týrané děti jsou přibližně ve 30 % agresivní, neklidné, úzkostné, mají ochranný pud k mladším vrstevníkům. Naopak 60 % týraných dětí vykazují známky pasivity, jsou apatické, vyhýbají se kontaktu s ostatními, jsou nedůvěřivé, bez radosti a schopnosti projevit emoce⁵².

5.3 Očima dospívajících

Zajímavý je výzkum z roku 2015 organizace proFem o. p. s. v rámci kterého bylo dotázáno 305 studentů středních a vyšších odborných škol ve věku 14–19 let. Výzkum měl za cíl zvýšit informovanost o domácím násilí a seznámit teenagery s jeho problematikou.

69 % z dotázaných žilo v úplné rodině, ve více než dvou třetinách případů měla matka i otec dotázaných minimálně střední vzdělání s maturitou.

Smutným zjištěním ovšem je, že více než polovina studentů se setkala s násilím a 32 % dotázaných zažívá násilí doma. Dále je alarmující, že přes tři čtvrtiny studentů se setkala s násilím, které bylo páčáno na nich samotných nebo na někom jim blízkém, ale neupozornili na tento problém.

Oproti tomu je příznivým výsledkem, že valná většina dotázaných by hledala pomoc zejména u své rodiny nebo blízkých, kamarádů.

⁵¹HORT, V., KOCOURKOVÁ, M., HRDLIČKA, M. a MALÁ, E. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Praha: Portál, 2. vydání, 2008. ISBN: 80-736-7404-1, s. 395–397.

⁵²VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. právní stav k 1. 1. 2016. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. ISBN: 978-80-904564-5-7, s. 72.

Ačkoliv výsledek výzkumu ukazuje na pozitivum, že díky informacím získaným prostřednictvím této osvěty, studenti dokáží lépe rozpoznat domácí násilí a násilí v partnerském vztahu, tak i přes toto zjištění pro 30 % dotázaných studentů není důvodem k ukončení vztahu nucení k sexu, zatímco pro 87 % dotázaných je důvodem k rozchodu pomlouvání a ponižování v kolektivu před druhými.

Tento výzkum je unikátní v tom, že zatím byly provedeny výzkumy domácího násilí veskrze mezi dospělými osobami. Organizace proFem se osvětě a prevenci násilí ve vztazích a domácího násilí věnuje od roku 2012⁵³.

Výzkum je považován za zajímavý a zásadní. Mezi takto mladými lidmi by měla být informovanost o násilí ve vztazích a o domácím násilí vysoká. Pokud vidí špatný vzorec chování svých rodičů vůči sobě navzájem, měli by být schopni rozeznat, že se jedná o problém a sami se do budoucna takového chování i přes zažitý vzorec v rodině vyvarovat.

⁵³ŠPAČKOVÁ, M. a MAŘÍKOVÁ, H. *Násilí ve vztazích očima teenagerů*. cit. 22.11.2018. 2015. URL: <http://www.profem.cz/shared/clanky/104/zpr%C3%A1va%20z%20v%C3%BDzkumu%20TZ.pdf>, s. 2–3.

Ochrana před domácím násilím

6.1 Období beztrestnosti domácího násilí

Na počátku 90. let u nás a jako i v jiných státech se vyskytují snahy o otevření problematiky domácího násilí. Je třeba s tímto problémem srozumět i veřejnost a poukázat na devastující následky domácího násilí. Občanská sdružení a nevládní organizace postupně pomáhají osobám stíženým domácím násilím. Skrze jejich příběhy a následné studie vychází najevo jak palčivým společenským problémem domácí násilí je. Zejména z tohoto důvodu jsou stále více patrné snahy o zákonné odsouzení domácího násilí. Avšak bezúspěšné.

Milníkem je až rok 2002, kdy Výbor OSN poukázal na stálé násilí na ženách včetně domácího násilí u nás a doporučil ČR, aby se problémem zaobírala. Výbor OSN ČR vyzval, aby započala stíhání a trestání takového násilí na ženách, dále aby přijala právní instituty, které by zajišťovaly ochranu oběti před pachatelem takového násilí, zejména se jedná o příkazy a zákazy v souvislosti s přiblížením se k oběti.

V tom samém roce Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy členským státům Rec (2002) 5 apeluje na členské státy, aby do činnosti soudů spadala i možnost předběžného opatření, které by chránilo oběti takového násilí. Zejména by se jednalo o zákaz kontaktování oběti ze strany pachatele, přiblížování se k oběti, pobývat v určených objektech a vstupovat do nich.⁵⁴

6.2 Vývoj právní úpravy ochrany před domácím násilím

Zákonem č. 91/2004 Sb., kterým se mění trestní zákon s účinností od 1. června 2004, se domácí násilí stává trestné a stíhatelné na základě přijetí nové skut-

⁵⁴VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. právní stav k 1. 1. 2016. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. ISBN: 978-80-904564-5-7, s. 94–96.

kové podstaty TČ §215a Týrání osoby žijící ve společném bytě nebo domě. Jednalo se o represivní přístup, projevy domácího násilí bylo možné trestně stíhat.

Přístupem preventivním je potom přijetí *zákona č. 135/2006 Sb.*, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Tímto zákonem je v rámci našeho právního řádu možné regulovat postih projevů domácího násilí v rámci soukromého práva.

Došlo tedy k novele občanského soudního řádu, *zákona č. 99/1963 Sb.*, v souvislosti s jejímž přijetím byl do OSŘ přidán §76b, věnující se tzv. zvláštnímu předběžnému opatření. Dále byl v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii ČR upraven institut vykázání, který byl však později ještě třikrát novelizován. A konečně intervenční centra jsou chápána jako sociální služba pomáhající osobám ohroženým (dle *zákona č. 108/2006 Sb.*, o sociálních službách). *Zákon č. 208/2009 Sb.*, který mění občanský soudní řád a další zákony, změnil ustanovení upravující předběžná opatření. Cílem tohoto zákona bylo doplnit ustanovení, která se týkala domácího násilí, která v té době v OSŘ chyběla. Došlo pouze k částečné změně §76b odst. 1 OSŘ, na základě kterého bylo možné uložit agresorovi, aby opustil společné obydlí a dále se v něm nezdržoval a aby se zdržel kontaktu s osobou ohroženou. Tato změna ale byla jen tzv. kosmetická, neboť rozhodování soudů se důsledkem novely nijak výrazně nezměnilo. I před novelou soudy uložily zákaz kontaktu s ohroženou osobou např. v případě stalkingu.

Trestní zákoník, *zákon č. 40/2009 Sb.*, vstoupil v účinnost 1. 1. 2010. Navazuje na TČ týrání osoby žijící ve společném bytě nebo domě dle §215a trestního zákona a vytváří novou skutkovou podstatu – přečin týrání osoby žijící ve společném obydlí dle §199.

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), jehož první část vešla v účinnost 1. 4. 2013 upravuje komplexně pomoc obětem trestných činů. Doposud byla tato problematika upravená roztržštěně v několika zákonech. 2. část tohoto zákona vešla v účinnost 1. 8. 2013 a zavádí do *zákona č. 141/1961 Sb.*, o trestním řízení soudním (trestní řád) institut předběžných opatření (§88b až §88o TR).

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník se svou účinností k 1. 1. 2014 přinesl řadu změn. Jak plyne z Důvodové zprávy⁵⁵, zákonodárce poukázal na závažnost jevu domácího násilí a na nutnost vzniku předpisů, které by chránily oběti domácího násilí. Současné předpisy sice zajišťují okamžitou ochranu ohrožených osob, ale je nutné přijmout ustanovení soukromoprávní, které by byly dlouhodobějšího charakteru. Občanský zákoník se této problematice věnuje ve druhé části, tedy v rámci práva rodinného. Přináší teritoriální ochranu, která se zaměřuje na společné obydlí. Násilná osoba tedy společné obydlí musí

⁵⁵ Důvodová zpráva k občanskému zákoníku [online]. cit. 30.11.2018. WWW. 2013. URL: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

opustit a v případě vykázaní se do něj nesmí vrátit (§ 751 OZ). Dalším cílem bylo chránit osobnost ohrožené osoby. Násilná osoba řadu práv na ochranu osobnosti porušuje, zasahuje do práva na život a důstojnost, do práva na zdraví, porušuje čest, důstojnost a soukromí. Dle § 82 OZ má tedy ohrožená osoba právo se domáhat, aby od takových zásahů bylo upuštěno.

S novou hmotněprávní úpravou jde ruku v ruce i úprava procesněprávní, která se novým změnám musí přizpůsobit. Byl přijat *zákon č. 292/2013 Sb.*, o zvláštních řízeních soudních (ZŘS), který mimo jiné obsahuje právě procesní úpravu ve věcech rodinněprávních a ve věcech ochrany proti domácímu násilí, které se dříve nalézaly v OSŘ.⁵⁶

6.2.0.1 Tři pilíře

Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím nepřinesl pouze výše řečené změny. Zajistil vzájemnou provázanost institutů, ve kterých figurují policie, soudy a intervenční centra. Jedná se o tři pilíře, jež zajišťují ochranu před domácím násilím⁵⁷:

- Policie,
- intervenční centra,
- soudy.

První pilíř – policie zasahuje v akutní fázi, kdy je útok aktuální. Jedná se o policejní vykázaní dle § 44 odst. 1 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR. Pokud je důvodná obava vzhledem ke zjištěným skutečnostem nebo předcházejícím útokům, že se osoba dopustí násilného jednání, je možné ji vykázat nejen ze společného domu nebo bytu, ale i z nejbližšího okolí. Provázanost je patrná i z § 47 odst. 3 zákona o Policii ČR, neboť dle tohoto musí do 24 hodin od vykázaní informovat příslušný soud a intervenční centrum. V případě přítomnosti nezletilé osoby i OSPOD.

Druhý pilíř – intervenční centra dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, která dle § 60a odst. 2 písm b) do 48 hodin od zaslání úřední kopie o vykázaní nabídnou pomoc ohrožené osobě a informují ji o dalších možných krocích.

Třetí pilíř – soudy, které rozhodují o předběžném opatření.

⁵⁶ČUHELOVÁ, K. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 1. vydání, 2016. ISBN: 978-80-7552-341-9, s. 8–11.

⁵⁷VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. právní stav k 1. 1. 2016. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. ISBN: 978-80-904564-5-7, s. 98.

Soukromoprávní ochrana před domácím násilím

S přijetím zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, bylo soukromé právo shrnuto do jednoho kodexu, platnosti pozbyl tehdejší zákon o rodině, jakož i předešlý občanský zákoník. Do nového občanského zákoníku byla v § 751 a následující začleněna zvláštní ustanovení proti domácímu násilí, procesní úpravu lze nalézt v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Tato ustanovení se vztahují na všechny členy, kteří žijí v rodinné domácnosti.

7.1 Ochrana v občanském zákoníku

Ochraně před domácím násilím se věnuje § 751 a následující OZ. Zejména se jedná o úpravu společného bydlení manželů v domě nebo bytě, ve kterém se nachází rodinná domácnost. Pokud se bydlení stane pro jednoho z manželů nebo pro jiného, kdo ve společné domácnosti žije, nesnesitelným, může soud na návrh omezit případně i vyloučit agresorovo právo na bydlení ve společném domě nebo bytě na určenou dobu dle § 751 odst. 1 OZ.

Stejně se bude postupovat v případě rozvedených manželů a to i v případě, že bydlí jinde než v rodinné domácnosti (§ 751 odst. 2 OZ). Návrh může podat kdokoliv, kdo v rodinné domácnosti žije, tedy i nezletilé dítě dle § 753 OZ.

Soud může takto rozhodnout však nejdéle na dobu šesti měsíců s tím, že ve zvlášť závažných důvodech může soud na návrh takto rozhodnout znovu⁵⁸.

Oběť má tedy šest měsíců na aktivní řešení své situace a to i dalšími právními kroky. V předešlé právní úpravě to byla doba jednoho roku, ta se však zpětně jevila jako kontraproduktivní, jelikož doba jednoho roku byla

⁵⁸VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. právní stav k 1. 1. 2016. 3. přepracované vydání. Praha: profem, 2016. ISBN: 978-80-904564-5-7, s. 108.

poměrně dlouhá a nenutila tedy osoby ohrožené domácím násilím problém skutečně aktivně řešit⁵⁹.

Občanský zákoník pamatuje i na situaci po rozvodu. Zejména co se týče výživného rozvedeného manžela. Dle § 762 odst. 1 OZ může manžel, který rozvrat manželství převážně nezapříčinil, s rozvodem nesouhlasil nebo mu byla rozvodem způsobena vážná újma, požadovat, aby soud rozhodl o vyživovací povinnosti bývalého manžela, aby i v době po rozvodu měli oba bývalí manželé v zásadě stejnou životní úroveň. Ovšem dle § 762 odst. 2 OZ toto neplatí, resp. nemá bývalý manžel právo toto požadovat, pokud se vůči druhému manželovi dopustil jednání, jehož znaky naplňují jednání domácího násilí. I přesto, že by jinak podmínky k přiznání takového práva splňoval.

Důsledky páchání domácího násilí nalezneme i v právu dědickém. Pokud se dopustil manžel vůči zůstaviteli domácího násilí, je tento násilný manžel dle § 1482 odst. 1 OZ vyloučen z dědického práva jako zákonný dědic.

7.2 Předběžná opatření

Právní úprava institutu předběžného opatření je v OSŘ a v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (ZŘS). Současná právní úprava rozlišuje tři typy předběžného opatření v civilním řízení⁶⁰:

- Předběžné opatření jako ochrana před agresorem domácího násilí (úprava v ZŘS).
- Předběžné opatření týkající se řízení před a po zahájení (úprava v OSŘ).
- Předběžné opatření ve věcech nezletilých dětí (úprava v OSŘ i ZŘS).

Předběžné opatření slouží k úpravě prozatímních vztahů mezi účastníky řízení. Nařizuje ho předseda soudu v případě, kdy je třeba, aby tyto vztahy byly upraveny nebo pokud existuje obava, že by výkon soudního rozhodnutí mohl být ohrožen. S výjimkou uvedenou v zákoně dle § 74 OSŘ je příslušný k nařízení předběžného opatření soud, který je věcně příslušný k řízení o věci.

Neprovádí se dokazování. K nařízení předběžného opatření pouze stačí, jsou-li tvrzené skutečnosti navrhovatele osvědčeny a jsou-li připojeny listiny, kterých se navrhovatel dovolává.

Jelikož je cílem předběžného opatření bezproblémové řízení a vydání pravomocného rozhodnutí bez nepříznivých následků, soud o návrhu rozhodne bezodkladně. Dále je nutné mít na paměti, že vydání předběžného opatření

⁵⁹JEŽKOVÁ, V. *Právem proti násilí na ženách: bílá místa české legislativy*. Praha: proFem o.p.s., 1. vydání, 2016. ISBN: 978-80-904564-7-1, s. 25.

⁶⁰VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. právní stav k 1.1.2016. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. ISBN: 978-80-904564-5-7, s. 113–114.

neprejudikuje další postup a rozhodnutí ve věci. Naopak pokud dojde ke zrušení či k zániku předběžného opatření, navrhovatel může být odpovědný za újmu takto vzniklou dalším osobám⁶¹.

V případě, že soud o předběžném opatření rozhodne příznivě, může být předběžným opatřením uložena povinnost⁶²:

- Placení výživného,
- poskytnutí části pracovní odměny, pokud má navrhovatel pro svou nezaměstnanost závažné důvody,
- složení peněžité částky nebo hmotné věci do soudní úschovy,
- něco vykonat, snášet, něčeho se zdržet,
- zdržet se nakládání s konkrétně určenými právy či věcmi.

7.2.1 Předběžné opatření jako ochrana před domácím násilím

Předběžné řízení a předběžné opatření ve věci domácího násilí upravují § 400 až 414 ZŘS. Předběžné opatření je možné vydat pouze na návrh dle § 401 ZŘS a musí obsahovat vylíčení skutečností, na základě kterých se pro navrhovatele společné soužití s odpůrcem jeví jako nesnesitelné a to z důvodu fyzického, psychického nebo jiného násilí, které je páčáno na navrhovateli nebo na jiné osobě žijící ve společné domácnosti (§ 402 odst. 1 ZŘS).

O předběžném opatření rozhoduje místně příslušný obecný soud navrhovatele dle § 400 ZŘS a to ve lhůtě 48 hodin a bez jednání (§ 404 ZŘS). Rozhodnutí soudu je vykonatelné jeho vydáním dle § 407 ZŘS.

Účastníky předběžného řízení jsou tedy navrhovatel, odpůrce nebo osoba vůči níž násilí směřuje (§ 403 odst. 1 ZŘS). V případech, kdy je navrhovatelem nezletilý, je nutné, aby byl návrh podán zákonným zástupcem, orgánem OSPOD nebo advokátem na základě plné moci, pokud má nezletilý dostatečnou rozumovou a volní vyspělost pro její udělení (§ 403 odst. 2 ZŘS). U nezletilého staršího 16 let platí, že má pro řízení plnou procesní způsobilost dle § 403 odst. 3 ZŘS.

V případě vyhovění návrhu předběžného opatření dle § 405 odst. 1 písm a, b, c, d ZŘS soud odpůrci uloží zejména, aby:

- a) Společné obydlí opustil, nezdržoval se v něm a ani v jeho okolí,
- b) do bezprostředního okolí společného obydlí nebo obydlí navrhovatele nevstupoval a ani se v něm nezdržoval,

⁶¹ČUHELOVÁ, K. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 1. vydání, 2016. ISBN: 978-80-7552-341-9, s. 97–99.

⁶²VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. právní stav k 1.1.2016. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. ISBN: 978-80-904564-5-7, s. 114.

- c) se s navrhovatelem neseťkával,
- d) nesledoval navrhovatele a ani ho jiným způsobem neobtěžoval.

Předběžné opatření zaniká dle § 413 ZŘS nejpozději 6 měsíců od jeho vykonatelnosti nebo je dle § 414 odst. 1 ZŘS na návrh možné jeho zrušení.

Správněprávní ochrana před domácím násilím a vykázaní

Od 1. 7. 2017 nabyl účinnosti zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přeštkupky a řízení o nich. Správněprávní ochrana před domácím násilím tkví dle § 52 tohoto zákona v omezujících opatřeních.

Dle § 52 odst. 6 uloží správní orgán pachateli, který se dopustil přeštkupku užití násilí v rodině nebo v partnerském vztahu, vhodný program pro zvládnání agrese nebo násilného chování a pachatel je povinen se tomuto podrobit. Správní orgán po domluvě s pachatelem rozhodne o vhodném obsahu programu, jeho provedení i rozsahu a to tak, aby byl co nejvíce efektivní a aby odpovídal pachatelovým individuálním potřebám. Poskytovatel tohoto programu zasílá na žádost správního orgánu písemnou zprávu o dodržování podmínek uložených pachateli dle § 52 odst. 6 přeštkupkového zákona.

V souvislosti s domácím násilím připadají v úvahu přeštkupky dle § 7 odst. 1 zákona o odpovědnosti za přeštkupky. Tedy ublížení na cti zesměšněním nebo jinou hrubou urážkou (§ 7 odst. 1 písm. a), ublížení na zdraví (§ 7 odst. 1 písm. b), úmyslné narušení občanského soužití skrze vyhrožování jinému újmou na zdraví, lživé obvinění jiného z přeštkupku, dopuštění se vůči jinému schválnosti či jiného hrubého jednání (§ 7 odst. 1 písm. c). Dále jsou v souvislosti s pácháním domácího násilí přeštkupky proti majetku dle § 8 odst. 1 zákona o odpovědnosti za přeštkupky. Jedná se o úmyslné způsobení škody na cizím majetku krádeží, zpronevěrou, podvodem nebo zničením či poškozením věci (§ 8 odst. 1 písm. a). Také sem patří neoprávněné užívání cizího majetku, prisvojení si cizí věci nálezem nebo jinak bez přivolení (§ 8 odst. 1 písm. b, c).

8.1 Činnost policie v případech domácího násilí

Činnost policie je v případech domácího násilí zásadní. Do kontaktu s domácím násilím přichází spolu s lékaři, kteří si všimnou případných modřin a dalších

zranění, jako první do kontaktu. Proto je jejich zásah zásadní. Často to, jakým způsobem zasáhnout, ovlivní oběť ve smyslu hledání další pomoci a v jejím pokračování.

Před rokem 2007 efektivní ochrana policie nebyla úplně možná. O zásahu policie v takových případech lze hovořit spíše jako o represivním, tedy zasahuje až v případě, kdy došlo k činu závažným způsobem poškozujícím zdraví.

Ve smyslu dnešní legislativy a vnitřních předpisů policie jsou policisté speciálně vyškolení a cvičeni právě pro případy domácího násilí. Dnes jejich činnost spočívá mimo jiné v pomoci a prevenci před domácím násilím. Jejich včasná intervence pachatele odradí od páčání dalšího násilí nebo ho přiměje k nastoupení do vhodného programu na pomoc se zvládnutím agresivního chování.

Ve valné většině případů jsou prvními osobami, které přijdou do kontaktu s osobou ohroženou, s agresorem a často i s dětmi jako svědky domácího násilí. V takových případech je nutné zvládnout situaci s naprostou profesionalitou, snažit se být objektivní k oběma stranám. Rychle a efektivně ochránit ohroženou osobu, ujistit ji, že právo je na její straně, že se už nemá čeho obávat. Je nutné mít na paměti, že oběti domácího násilí mají tendenci spíše svůj problém a svá zranění zlehčovat, tedy pokud se ohrožená osoba obrátí na policii, jde v drtivé většině případů skutečně o závažnou a krizovou situaci. Dále mají povinnost stručně a v základních rysech poučit ohroženou osobu o možnostech další pomoci. V okamžiku intervence je tedy velice důležitá profesionalita a správná komunikace a to zejména s osobou ohroženou, protože právě ta je v okamžiku po incidentu nejvíce otevřená pomoci a je ochotná spolupracovat tak, aby se z kruhu domácího násilí dostala.

Policisté ve spolupráci s Bílým kruhem bezpečí využívají ke zjištění závažnosti domácího násilí a odhadu budoucích možných rizik, které oběti od pachatele hrozí, diagnostickou metodu SARA DN, viz výše. Stává se, že po vyhodnocení tohoto dotazníku si policisté stále nejsou jisti, zda se v konkrétním případě jedná o domácí násilí. V takových případech se přiklánějí k domněnce, že domácí násilí v tomto případě je na místě.

Aby nedocházelo k sekundární viktimizaci oběti, je nutná citlivá komunikace bez přítomnosti agresora, mluvit klidně a dávat najevo, že výpovědi policista věří a osobu ohroženou chápe.

Svá pravidla má i rozhovor s násilnou osobou. Jako vhodné se jeví v takovém případě přítomnost fyzicky a psychicky zdatného policisty, který snadno zvládne manipulaci a vztek agresora. Agresor má také tendence svalovat vinu na oběť, že její obvinění jsou lživá a strach neopodstatněný. Snaží se obhajovat své násilné chování nebo ukázat ohrožené osobě svou neohroženost a moc i nad policií.

Pokud je domácím násilím svědkem dítě, má policie povinnost uvědomit o takové situaci OSPOD⁶³.

8.1.1 Metoda SARA DN

Občanský zákoník umožňuje ochranu před domácím násilím, ať už se jedná o domácí násilí v kontextu násilí fyzického nebo psychického. Násilí psychické je však na rozdíl od fyzického násilí těžko prokazatelné. Ohrožená osoba nemá modřiny, sousedé neslyší křik a rány. Jsou samozřejmě jako důkazy možná svědectví osob, které psychickému násilí byly přítomné nebo znalecký posudek.

V případě fyzického či psychického násilí, je důležité upozornit na skutečnost, jakým způsobem soud zjistí, že se skutečně jedná o případ domácího násilí.

Jedna z možností je využití metody s názvem SARA DN, kterou využívá především policie. Využití této metody se předpokládá u všech služeb, které přichází jako první do kontaktu s osobou ohroženou domácím násilím, zejména tedy služby sociální. Tato metoda pomůže zodpovědět otázku, jak velké je riziko budoucího násilí. Kromě této metody je samozřejmě také důležitý úsudek soudce, jak lidský, tak profesní, a jeho zkušenost⁶⁴.

Pomocí metody SARA DN je možné odhadnout predikci ohrožení osoby pachatelem domácího násilí. Jejím zdrojem pro vyhodnocení této problematiky je chování pachatele v minulosti, ale také chování oběti⁶⁵.

Jedná se o soubor 15 otázek mířících jak na pachatele, tak na oběť. Metoda SARA DN vznikla v Kanadě, byla transformována pro policisty ve Švédsku, odkud se šíří do dalších zemí. Bílý kruh bezpečí metodiku převzal v rámci projektu *Hráz*, který vznikl za podpory Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu ČR. K používání této metody získal Bílý kruh bezpečí oprávnění od autorů metody z Kanady a Švédska. Bílý kruh bezpečí metodiku dále používá v otázkách rozhodnutí o vykazání⁶⁶.

Dotazy jsou uspořádány do tří oddílů.

Prostřednictvím první skupiny dotazů se zjišťuje, zda se agresor dopouští ataků vůči blízké osobě. Prostřednictvím dotazů druhé skupiny se zjišťuje, zda má agresor sklony k násilí obecně. Třetí skupina otázek se věnuje oběti, konkrétně její míře zranitelnosti.

Při vyhodnocování je třeba brát v potaz několik dalších faktorů, zejména:

⁶³CIMRMANOVÁ, T. a KOTRČ, R. *Krize a význam pomáhajících prvního kontaktu: Aplikace v kontextu domácího násilí*. Praha: Karolinum, 1. vydání, 2013. ISBN: 978-80-246-2205-7, s. 139.

⁶⁴ČUHELOVÁ, K. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 1. vydání, 2016. ISBN: 978-80-7552-341-9, s. 19.

⁶⁵ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada), 2008. ISBN: 978-80-247-2207-8, s. 13–15.

⁶⁶ČSÚ. *Projektová činnost [online]*. cit. 22. 11. 2018. WWW. 2018. URL: <https://www.bkb.cz/o-nas/projektova-cinnost>.

- Čas, datum,
- situaci, za které byly informace poskytnuty,
- kdo informace poskytl (násilník či osoba ohrožená, zjištěno z rejstříku trestů).

Často se stává, že dle zodpovězení a následného vyhodnocení položených otázek se násilná osoba násilnou nezdá, ovšem to hned neznamená, že k vykázaní automaticky nemá dojít. Může se jednat o tzv. osobu dvou tváří, která se na veřejnosti chová v rámci společenských norem a očekávání a až v domácím prostředí, za zavřenými dveřmi, se z ní stává tyran.

Dále je nutné zmínit také fakt, že pokud po vyhodnocení třetího oddílu se ohrožená osoba jeví jako velmi zranitelná, tak to její situaci neulehčuje. Naopak pokud se taková osoba jeví jako nezranitelná, neznamená to, že by to nějakým způsobem zlepšovalo postavení či ospravedlňovalo agresorovo jednání.

Výsledek metody SARA DN představuje míru (nízká, střední, vysoká) budoucího rizika napadení agresorem a je možné s touto informací vytvořit správnou strategii v každém konkrétním případě domácího násilí. Tedy zda k zajištění bezpečnosti oběti stačí pouze monitoring a dozor nebo se jako efektivnější jeví využití institutu vykázaní, případně další postup orgánů činných v trestním řízení v případech s vysokým rizikem budoucího napadení ze strany násilníka⁶⁷.

8.1.2 Vykázání v případech domácího násilí

Institut vykázaní ze společného domu nebo bytu je preventivní opatření, které chrání ohroženou osobu, v případech, kdy hrozí nebezpečí, že agresor se k útoku uchýlí znovu (§ 44 odst. 1 zákona č. 273/2008 Sb, o Policii České republiky). Nejedná se zde o sankci za spáchané násilí.

Smysl vykázaní spočívá v ochraně ohrožené osoby a případně dalších osob žijících ve společné domácnosti, umožňuje získat čas, ve kterém oběť s pomocí intervenčního centra začne řešit svou situaci.

Vykázání je možno využít i v případech nepřítomnosti násilné osoby, policista vyhodnotí, že jeho užití je správné z výpovědi svědků a oznamovatele, z prohlídky domácnosti, atd. Policista násilnou osobu vyhledá a rozhodnutí ji doručí.

Vykázání trvá 10 dní je možné ho na návrh ohrožené osoby a předběžného opatření soudu prodloužit dle § 44 odst. 2 zákona č. 273/2008 Sb, o Policii České republiky.

Násilná osoba od policisty dostane kontakty na ubytovací zařízení, za přítomnosti policisty si ze společného obydlí může vzít osobní věci a věci důležité

⁶⁷ ČUHELOVÁ, K. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 1. vydání, 2016. ISBN: 978-80-7552-341-9, s. 22.

8.1. Činnost policie v případech domácího násilí

pro výkon svého povolání dle § 45 odst. 2 zákona č. 273/2008 Sb, o Policii České republiky.

Dle § 47 odst. 3 zákona č. 273/2008 Sb, o Policii České republiky následně policie dohlíží na dodržování tohoto institutu ze strany agresora, do 24 hodin o této situaci vyrozumí intervenční centrum, příslušný soud a jsou-li incidentu a ve společné domácnosti přítomny i děti, tak i OSPOD.

Pokud dojde ke změně vykázání, musí být s tímto srozuměna ohrožená osoba, agresor, příslušný soud, zainteresované intervenční centrum a policista, který se na vykázání podílel⁶⁸.

Dle § 44 odst. 5 zákona č. 273/2008 Sb, o Policii České republiky: Pokud vykázaná osoba s vykázáním nesouhlasí, má právo proti němu podat námitky na místě. Policista tuto skutečnost uvede v potvrzení o vykázání. Dále námitky předá policista bez zbytečného odkladu krajskému ředitelství, které je dle místa vykázání místně příslušné. Vykázaná osoba má také možnost námitky písemně příslušnému krajskému ředitelství předat a to do tří dnů od převzetí potvrzení o vykázání. Lhůta počíná běžet dnem následujícím po dni, kdy potvrzení o vykázání bylo převzato vykázanou osobou. Policista o tomto právu vykázanou osobu poučí před předáním potvrzení o vykázání.

Příslušné krajské ředitelství vše důkladně posoudí a shledá-li, že nebyly splněny podmínky pro vykázání, tak vykázání ukončí a vyrozumí o tomto bez zbytečného odkladu osobu vykázanou i osobu ohroženou dle § 44 odst. 6 zákona č. 273/2008 Sb, o Policii České republiky.

Pokud pachatel nedodrží podmínky vykázání a tento institut tímto poruší, může se dopustit přečinu maření úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 TZ.

⁶⁸CIMRMANOVÁ, T. a KOTRČ, R. *Krize a význam pomáhajících prvního kontaktu: Aplikace v kontextu domácího násilí*. Praha: Karolinum, 1. vydání, 2013. ISBN: 978-80-246-2205-7, s. 140.

Trestněprávní ochrana před domácím násilím

Základní hodnoty, které chrání trestní právo, jsou život a zdraví člověka, jeho práva, svoboda a důstojnost. Základní funkcí trestního práva je chránit společnost a hodnoty jí uznávané před škodlivými vlivy a před páčáním trestných činů.

Hodnoty, které společnost preferuje a uznává, jsou chráněny i dalšími oblastmi platného práva, pokud ale selžou a pachatele instituty jiných oblastí platného práva neodradí před páčáním trestných činů, je na místě trestněprávní odpovědnost a správné chování si vynutit. Proto je na trestní právo pohlíženo jako na *ultima ratio*, tedy že se jedná o ten nejzazší prostředek k vynucení poslušnosti a správného chování, které společnost uznává a vyžaduje.

Domácí násilí, resp. násilí mezi intimními partnery se ukazuje jako zhoubné násilí pro společnost co do dopadů na další členy rodiny. Alarmujícím zjištěním je, že domácí násilí může skončit fatálně, tedy buď těžkým ublížením na zdraví nebo dokonce smrtí. Většina zabitých žen své vrahy znala ze svého nejbližšího okolí a byly zavražděny v prostředí svého domova⁶⁹.

9.1 Vybrané trestné činy

Trestní zákon prioritně chrání lidský život, zdraví, sankcionuje už jeho pouhé ohrožení. Proto trestné činy proti životu a zdraví jsou upraveny v *Hlavě I.* trestního zákoníku. Systematicky jsou tedy na prvním místě trestné činy proti životu (§ 140-144 TZ), trestné činy proti zdraví (§ 145-148 TZ) a trestné činy

⁶⁹VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. právní stav k 1.1.2016. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. ISBN: 978-80-904564-5-7, s. 166.

život nebo zdraví ohrožující (§ 149-158 TZ). Úmyslné ublížení na zdraví je nejčastějším trestným činem spáchaným v rámci násilné kriminality⁷⁰.

Hlava II. vyjmenovává jednotlivé trestné činy obecně proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství. V souvislosti s domácím násilím jde zejména o trestný čin zbavení osobní svobody (§ 170 TZ) a omezování osobní svobody (§ 171 TZ), vydírání (§ 175 TZ), útisk (§ 177 TZ) a porušování domovní svobody (§ 178 TZ).

Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti jsou zařazeny do *Hlavy III.* V případě domácího násilí sem řadím zejména trestný čin znásilnění (§ 185 TZ), sexuální nátlak (§ 186 TZ), pohlavní zneužití (§ 187 TZ), soulož mezi příbuznými (§ 188 TZ) a kuplířství (§ 189 TZ). V této oblasti násilné kriminality jsou zejména muži jako pachatelé a ženy jako oběti. Dle statistiky z roku 2016 bylo za takové trestné činy odsouzeno 584 mužů a pouhých 19 žen.⁷¹

Úprava trestných činů proti rodině a dětem je upravena v *Hlavě IV.* V této Hlavě je také upravena trestnost domácího násilí a to v rámci trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 TZ).

S domácím násilím mnohdy souvisí i trestné činy proti majetku, které jsou upraveny v *Hlavě V.* TZ, zejména trestný čin krádeže dle § 205 TZ, trestný čin neoprávněného užívání cizí věci dle § 207 TZ, trestný čin neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru dle § 208 TZ, trestný čin zatajení věci dle § 219 TZ a další.

V souvislosti s domácím násilím je také páchan trestný čin nebezpečného pronásledování dle § 354 TZ, který je zařazen do *Hlavy X.* TZ Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných.

Některým trestným činům souvisejících s domácím násilím jsem se rozhodla věnovat více. Jedná se o trestný čin týrání osoby ve společném obydlí, vraždy, zabití, znásilnění a nebezpečného pronásledování.

9.1.1 Týrání osoby žijící ve společném obydlí

Trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 TZ je definován v Hlavě IV. Trestné činy proti rodině a dětem. Jedná se o trestný čin trvajících, tedy že pachatel vyvolá protiprávní stav, který posléze udržuje, jeho trestná činnost se tak nerozpadá do dílčích skutků⁷².

Předmětem pachatelova trestního jednání je fyzická osoba, která s ním žije ve společném obydlí, dle § 125 TZ se touto osobou rozumí osoba blízká, tedy příbuzný v pokolení přímém, ale i osoba jiná, která s ním společně obydlí sdílí. Jinou osobou ve smyslu § 199 TZ rozumíme kohokoliv, bez ohledu na pohlaví

⁷⁰ až 29 % ze všech registrovaných násilných trestných činů

⁷¹ ČSÚ. *Zaostřeno na ženy a muže – 2016 [online]*. cit. 25. 11. 2018. WWW. 2016. URL: <https://www.czso.cz/documents/10180/45709978/300002176608.pdf/0f26b730-becd-46e5-afe2-1c5a36eb0162?version=1.1>.

⁷² Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, sp.zn. 15 Tdo 887/2014

či věk, kdo s násilnou osobou sdílí společné obydlí. Termín společné obydlí definuje § 133 TZ. Jedná se tedy o byt, dům, rekreační zařízení, které násilná a ohrožená osoba společně užívají. Je nepodstatné, na základě jakého právního institutu spolu osoby takový prostor sdílí, tedy zda se jedná o spoluvlastnictví, podílové spoluvlastnictví, nájem či podnájem.

Týráním se rozumí zlé nakládání s fyzickou osobou, jehož znaky jsou hrubost, bezcitnost, trvalost. Nutně nemusí zanechávat stopy na těle. Týráním není jen fyzické, ale i psychické, sexuální, také sociální a ekonomické⁷³.

Týráním lze posoudit jako jeden skutek, v jeho trvalosti je spatřována bezcitnost. Při zkoumání jednotlivých napadení a činů vykazujících znaky týráním nemusí být zřejmá taková intenzita, která je dána právě až v komplexnosti takového jednání⁷⁴.

Přímým pachatelem tohoto trestného činu může být každý, s kým oběť sdílí společné obydlí. Nezáleží tedy na rodinných, citových, ekonomických či jiných vztazích, které má pachatel vůči týrané osobě. V praxi se může jednat i o vztah pronajímatele a nájemce. Jinou osobu, tedy která nežije ve společném obydlí, je možné v souvislosti s trestným činem týráním osoby žijící ve společném obydlí postihnout pouze za některou formu účastenství dle § 24 TZ⁷⁵.

Zákon u tohoto trestného činu předpokládá zaviněné jednání ve formě přímého či nepřímého úmyslu. V okamžiku týráním osoby musí být pachatel minimálně srozuměn s tím, že týraná osoba pocituje těžké příkoří, fyzické i psychické útrapy⁷⁶.

Ze statistik z roku 2016 plyne, že i tento trestný čin je podmíněn genderem. Oběťmi domácího násilí se za rok 2016 stalo 529 žen a pouhých 48 mužů. Ve 413 případech byly ženy manželkami nebo družkami agresorů a nejvíce stížené domácí násilím byly ženy ve věku 31–40 let⁷⁷.

9.1.1.1 Kazuistika

Usnesení Nejvyššího soudu spis. zn. 15 Tdo 887/2014-I ze dne 17.12.2014 judikovalo, že je trestný čin týráním osoby žijící ve společném obydlí dle § 199 TZ trestným činem trvajícím. Obviněný byl uznán vinným přečinem týráním osoby žijící ve společném obydlí dle § 199 odst. 1 TZ a dále zločinem týráním osoby žijící ve společném obydlí dle § 199 odst. 1, odst. 2 písm. a), b) TZ.

⁷³DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M. a SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*. Praha: Wolters Kluwe, 2015. ISBN: 978-80-7478-790-4, s. 1097.

⁷⁴Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 7 Tdo 1437/2014

⁷⁵DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M. a SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*. Praha: Wolters Kluwe, 2015. ISBN: 978-80-7478-790-4, s. 1098.

⁷⁶DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M. a SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*. Praha: Wolters Kluwe, 2015. ISBN: 978-80-7478-790-4, s. 1099.

⁷⁷ČSÚ. *Zaostřeno na ženy a muže – 2016 [online]*. cit. 25.11.2018. WWW. 2016. URL: <https://www.czso.cz/documents/10180/45709978/300002176608.pdf/0f26b730-becd-46e5-afe2-1c5a36eb0162?version=1.1.1>.

Dle Nejvyššího soudu se obviněný těchto trestných činů dopustil tím, že nejméně od května 2012 do 12.7.2012 opakovaně verbálně i fyzicky napadal svoji družku. Utrpěla podlitiny v důsledku bitím pěstmi a kopáním. Při opakovaných astmatických záchvatech ji obviněný odmítal zavolat lékařskou pomoc. Vyhrožoval ji zabitím, psychicky ji týral tím, že jí zakazoval bez jeho přítomnosti chodit ven, požadoval po ní veškeré příjmy. Při jedné z četných hádek ji držel pod krkem a ohrožoval ji kuchyňským nožem, ranou pěstí jí způsobil tržnou ranku na čele, kdy musela být poškozená lékařsky ošetřena.

Astmatické záchvaty poškozené se postupně zhoršovaly. Při jednom těžkém astmatickém záchvatu prosila poškozená obviněného, aby ji zavolal lékařskou pomoc. Obviněný odmítl s vysvětlením, že se nebude starat o její děti. V důsledku těžkého záchvatu ji hrozila smrt, čehož si obviněný vzhledem k jejímu stavu i onemocnění, o kterém věděl, musel být vědom. Poškozená upadla do bezvědomí, lapala po dechu. Hrozila akutní zástava oběhu v důsledku čehož byla poškozená v ohrožení života. Poškozená si bezprostředně před upadnutím do bezvědomí musela lékařskou pomoc zavolat sama, obviněný ji poskytl mobilní telefon až v tomto okamžiku. Po příjezdu RZS byla provedena mimo další zásahy nepřímá masáž srdeční, poškozená byla poté převezena do nemocnice, kde byla několik dní hospitalizována.

9.1.2 Vražda v kontextu domácího násilí

Trestný čin § 140 vraždy je definován v Hlavě I. TZ, která upravuje trestné činy proti životu a zdraví. Objektem tohoto trestného činu je lidský život, předmětem je potom živý člověk. Člověk, lidský život je chráněn od začátku porodu, tedy v okamžiku, kdy už plod začal částečně opouštět tělo matky^{78,79}.

Kriminálně agresivní chování, které spáchání vraždy předchází, je různé. Může se jednat právě o domácí násilí s fatálním následkem, usmrcení mezi manžely/partnery (tzv. uxorcidia), o nájemnou vraždu nebo se jedná o motiv sexuálně laděný⁸⁰.

Kriminalisté postupně vypracovali čtyři hlavní typy vraždy:

- Vražda jako kriminální činnost,
- sexuální vražda,
- vražda ze skupinových důvodů,
- vražda z důvodů osobních.

⁷⁸hlavička, končetina

⁷⁹DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M. a SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*. Praha: Wolters Kluwe, 2015. ISBN: 978-80-7478-790-4, s. 848.

⁸⁰VÁLKOVÁ, Helena a KUČHTA, Josef. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck. Beckovy mezioborové učebnice, 2. vydání, 2012. ISBN: 978-80-7400-429-2, s. 388–390.

V posledním typu trestného činu vraždy, tedy vraždy motivované osobními důvody, je obsažen další typ – vražda v konfliktu.

Vražda v konfliktu Ne zcela šťastné vyústění dlouhodobých a neřešených neshod a hádek mezi manžely nebo partnery. Často hádka vyústí v hrozbu rozvodem, sebevraždou, vraždou či dokonce vraždou společných dětí. Oběťmi jsou v tomto případě často ženy a děti⁸¹.

Otázka domácího násilí, a to i toho, které končí vraždou, je genderovou otázkou. Dle výzkumu z roku 2016 zaměřeného na oběti, bylo obětí trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí celkem 577, z toho 529 obětí byly však ženy.

Dále dle stejného výzkumu ale zaměřeného na odsouzené, vraždy spáchalo za rok 2016 79 mužů a pouze 17 žen⁸².

Na základě tohoto genderového jevu se v 90. letech začal používat pojem, který označuje vraždu ženy a to z důvodu jejího pohlaví, tedy tzv. femicida (femicide). Ačkoliv počet vražd se postupně snižuje, netýká se to však problému domácího násilí, zde lze naopak pozorovat nárůst.

Dalším problémem je také nízká informovanost veřejnosti o tomto jevu, ženy nechtějí nic oznamovat, což souvisí s tím, jak úzký vztah mají s agresorem. Tedy čím užší je pouto mezi obětí a agresorem, tím menší je pravděpodobnost, že bude domácí násilí ukončeno podáním trestního oznámení⁸³.

Trestný čin vraždy jako důsledek domácího násilí bývá v jednočinném souběhu s trestným činem ohrožování výchovy dítěte podle § 201 TZ.

9.1.2.1 Kazuistika

Případ těžkého a dlouholetého psychického i fyzického týrání skončil vraždou⁸⁴. Druh – obžalovaný i družka – poškozená byli rodiči společných nezletilých dětí. Oba hojně požívali alkoholických nápojů. Vlivem toho docházelo k nepatřičnému chování muže vůči ženě i dětem. Vulgárně jim nadával, případně docházelo k souloži před zraky dětí. V případě, kdy byla ve stavu opilosti pouze poškozená, obžalovaný nezletilé děti nabádal, aby do své matky kopal a byly ji pěstmi. Rodina žila na ubytovně, sousedé byli svědky domácího násilí, slyšeli nadávky, rány, pláč. Ze strachu z obžalovaného však i přes vědomí toho, co se děje, nijak nezasáhli.

⁸¹VOŇKOVÁ, J. a OPLATEK, D. *Vraždy v kontextu domácího násilí*. Praha: proFem, 2015. ISBN: 978-80-904564-3-3, s. 11.

⁸²ČSÚ. *Zaostřeno na ženy a muže – 2016 [online]*. cit. 25. 11. 2018. WWW. 2016. URL: <https://www.czso.cz/documents/10180/45709978/300002176608.pdf/0f26b730-becd-46e5-afe2-1c5a36eb0162?version=1.1>.

⁸³VOŇKOVÁ, J. a OPLATEK, D. *Vraždy v kontextu domácího násilí*. Praha: proFem, 2015. ISBN: 978-80-904564-3-3, s. 16–18.

⁸⁴Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 23. 11. 2012, sp. zn. 31 T 6/2012

Útok se jednoho večera vyostřil, obžalovaný poškozenou fyzicky napadl tak surovým způsobem, že jí způsobil četná vnitřní zranění, na jejichž následky došlo v těle k sepsi a poškozená zemřela.

Svědčyně ze sousedního bytu v inkriminovanou dobu vešla do jejich bytu, poškozená však už jen ležela na zádech na posteli, nebyla schopna mluvit, pouze chrčela a naproti ní seděl obžalovaný a vedle něj se krčily i děti, které byly všeho svědky. Až na naléhání svědkyně obžalovaný přes svou velikou nevoli zavolal záchrannou službu, která však přijela až po 40 minutách od ohlášení. Dle znaleckého posudku však toto časové prodlení nemělo vlivu na úmrtí poškozené.

Soud se rozhodl uložit obžalovanému výjimečný trest v délce trvání 24 let odnětí svobody a to za trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1, odst. 2 písm. d) TZ, ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. a), písm. b), odst. 3 písm. b), písm. c) TZ a vraždy podle § 140 odst. 2, odst. 3 písm. i) TZ.

Jednání obžalovaného mělo fatální následek i na budoucí vývoj dětí. Dle soudu děti napodobují vzorce chování, které si osvojily již v útlém věku od rodičů. Neshody a problémy neřeší rozumně a domluvou, ale agresí, bitím a verbálním urážením ostatních svých vrstevníků.

Vlivem dalšího hrůzného zážitku, kdy domácí násilí fatálně skončilo vraždou, je případ zavražděné matky čtyř nezletilých dětí. Její mrtvé tělo bylo po dobu čtyř dní zastlané v posteli v místnosti vedlejší k dětskému pokoji. V rámci trestního řízení tohoto případu znalec z oboru dětské psychiatrie konstatoval, že u všech čtyřech nezletilých dětí je naprosto zřetelný syndrom týraného a zanedbávaného dítěte (CAN) a jejich psychický stav se bude do budoucna zlepšovat jen velmi obtížně⁸⁵.

9.1.3 Zabití

Trestný čin § 141 Zabití se nachází v Hlavě I. TZ, která upravuje trestné činy proti životu a zdraví. Jedná se o privilegovanou skutkovou podstatu k trestnému činu vraždy. Usnadňuje mírnější postih jednání úmyslného usmrcení, avšak za výrazných polehčujících okolností, spočívajících v silném rozrušení, původem omluvitelného hnutí mysli (tzv. afektdelikt) či vlivem předchozího špatného a hrubého jednání poškozeného. Na pachatele tohoto trestného činu se proto nehledí jako na vraha.

Objekt i předmět útoku je stejný jako u trestného činu vraždy. Úmysl pachatele je však výrazně ovlivněn okolnostmi, mezi které se řadí silné rozrušení, strach, zmátek, omluvitelné hnutí mysli. Další takovou okolností je potom předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného. Například syn usmrtil otce, který dlouhodobě ponižoval a týral matku. Žena jako oběť domácího násilí usmrtila ve vážném konfliktu či hádce agresora, od kterého snášela dlou-

⁸⁵Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 21. 6. 2013, sp. zn. 30 T 2/2013

hodobě útrapy a týrání fyzické i psychické. Dalším případem může být usmrcení motivované ztrátou v majetkové sféře (usmrcení osoby, která z pachatele podvodem vylákala celoživotní úspory).

9.1.3.1 Kazuistika

V souvislosti s trestným činem zabití je notoricky známý případ Kamily Velikovské. Kamila Velikovská byla 20 let obětí těžkého domácího násilí ze strany jejího manžela. Těžkého fyzického i psychického týrání byly svědky i jejich dvě dcery. Manžel ji bil, kopal, topil ve vaně, škrtil, v noci budil a shazoval z postele. Psychické týrání zahrnovalo nadávky, vulgarismy, podezřívání z nevěry, oběť se musela dovolit, kdy se jít vykoupat a kdy si dojít na toaletu.

Manžel Velikovské legálně držel zbraň, kterou ohrožoval manželku i děti. Velikovská si v důsledku bezmoci a bezvýchodné situace opatřila střelnou zbraň. V roce 2005 v důsledku hádky usmrtila manžela dvěma střelnými ranami do hlavy. Po 10 měsících strávených ve vazbě byla odsouzena za vraždu svého manžela v květnu 2005 Krajským soudem v Brně k 8 letům odnětí svobody. Nejdříve tvrdila, že incident byla nešťastná náhoda, že manžela zabít nechtěla. Zbraň znenadání vystřelila, když se o ni s manželem v hádce přetahovali. Podle soudu nemohlo jít o nedbalostní čin, vzhledem k tomu, že zbraň byla ostře nabitá a mířila s ní přímo na hlavu. Odvolací soud v Olomouci trest zvýšil na 10 let. Nejvyšší soud trest snížil na 7 let. Velikovské byla v srpnu 2011 prominuta polovina trestu za dobré chování ve věznici a byla propuštěna na svobodu.

Na tomto případě jsou jasně vidět rozdíly mezi skutkovou podstatou trestného činu vraždy a trestného činu zabití. Velikovská takto jednala ze strachu a vlivem předchozího zavrženíhodného jednání svého manžela⁸⁶.

9.1.4 Znásilnění

Trestný čin znásilnění je definován v Hlavě III. TZ Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Dle docentky Ludmily Čírtkové je znásilnění vůbec nejvíce zraňující zločin hned po vraždě⁸⁷.

Oběť je otřesená tím, co se stalo a trvá poměrně dlouhou dobu, než se její psychický stav srovná. Je ale také mnoho případů, kdy se oběť psychických následků tohoto hrůzného činu nezbaví vůbec. Dle výzkumu z roku 2016 se

⁸⁶LIBIGER, M. *Žena, která zastřelila manžela tyrana, je na svobodě po půlce trestu [online]*. cit. 30.11.2018. WWW. 2011. URL: https://zpravy.idnes.cz/zena-ktera-zastrelila-manzela-tyrana-je-na-svobode-po-pulce-trestu-10h-/krimi.aspx?c=A110820_1637891_zlin-zpravy_zep.

⁸⁷Čírtková, L. *Po vraždě je znásilnění nejvíce zraňující čin [online]*. cit. 25.11.2018. WWW. 2017. URL: <https://video.aktualne.cz/dvtv/po-vrazde-je-znasilneni-nejvic-zranujici-cin-nizka-vina-agre/r-4f04eb708da711e7b1a4002590604f2e/?redirected=1543877589>.

ukazuje, že znásilnění je genderově nevyvážené. V roce 2016 bylo obětí trestného činu znásilnění 602 žen a pouze 53 mužů⁸⁸.

Jedná se o zločin, který dle rešerše proFem z roku 2017 páchají až v 75 % pachatelé, se kterými se oběť znala. Tímto faktem se boří zastaralý mýtus, že ke znásilnění dochází v temných uličkách, v parku a neznámými pachateli⁸⁹.

Dalším mýtem, který ovládá společnost je, že trestný čin znásilnění je doménou deviantů. Opak je však pravdou, dle výše zmíněné rešerše, 89 % pachatelů zločinu znásilnění jsou nedevianti. Tristním a poměrně překvapivým faktem je, že věk oběti je v 62 % pod 15 let⁹⁰.

Objektem tohoto trestného činu je právo se svobodně rozhodovat ve svém pohlavním životě. Předmětem ataku je žena i muž, ale i osoba oboupohlavní⁹¹. Trestný čin znásilnění je podle našeho platného práva spáchán tehdy, pokud jsou splněny dva podstatné znaky – nedobrovolnost a konkrétní sexuální jednání (soulož, pohlavní styk nebo styk provedený způsobem srovnatelným se souloží). Nedobrovolností lze potom v tomto případě chápat donucení nebo zneužití bezbrannosti.

Donucení Představuje užití fyzického násilí, pohrůžky násilí, pohrůžky jiné těžké újmy. Násilí TZ nedefinuje, vychází se z judikatury⁹², tedy pojmem násilí se rozumí „použití fyzické síly k překonání kladeného odporu nebo k zamezení odporu očekávaného“. Pohrůžky násilím mohou směřovat do budoucna, vůči jiné osobě (dítě, rodinní příslušníci, přátelé). Pod pohrůžku jiné těžké újmy lze zahrnout újmu majetkovou (zničení auta, bytu) a nemajetkovou (všechna jednání, která by mohla vést k pošpinění pověsti oběti, jenž by díky tomuto mohla přijít o zaměstnání, o vybudované uznání a prestiž v osobním nebo profesním životě)⁹³.

Donucení je jednání, prostřednictvím kterého se pachatel snaží překonat odpor nebo se snaží dosáhnout rezignace oběti. Oběť neklade odpor protože je pachatel ozbrojen, trestný čin se děje na izolovaném místě, kdy by se oběť nedovolala pomoci, pachatel má zjevnou fyzickou převahu⁹⁴.

⁸⁸ČSÚ. *Zaostřeno na ženy a muže – 2016 [online]*. cit. 25.11.2018. WWW. 2016. URL: <https://www.czso.cz/documents/10180/45709978/300002176608.pdf/0f26b730-becd-46e5-afe2-1c5a36eb0162?version=1.1>.

⁸⁹JEŽKOVÁ, V. *Jen ano, je ano: trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy*. Praha: proFem o.p.s., 1. vydání, 2017. ISBN: 978-80-904564-9-5, s. 54.

⁹⁰JEŽKOVÁ, V. *Jen ano, je ano: trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy*. Praha: proFem o.p.s., 1. vydání, 2017. ISBN: 978-80-904564-9-5, s. 53.

⁹¹DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M. a SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*. Praha: Wolters Kluwe, 2015. ISBN: 978-80-7478-790-4, s. 1010.

⁹²R 17/1982, s. 128

⁹³DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M. a SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*. Praha: Wolters Kluwe, 2015. ISBN: 978-80-7478-790-4, s. 1011.

⁹⁴JEŽKOVÁ, V. *Právem proti násilí na ženách: bílá místa české legislativy*. Praha: proFem o.p.s., 1. vydání, 2016. ISBN: 978-80-904564-7-1, s. 106–108.

Zneužití bezbrannosti Stav, kdy osoba není schopna bez přičinění pachatele projevit svou vůli nebo nemá schopnost klást dostatečný odpor vlivem své bezbrannosti. Ta může být dána fyzickým či psychickým hendikepem, nebo obojího současně (vliv drog, alkoholu, hluboký spánek, mdloby). Za bezbrannou však nelze považovat osobu, která je nezletilá, ale dosáhla takové fyzické a psychické úrovně chápání, že je schopna dostatečně pochopit pachatelovo jednání a dát najevo svůj nesouhlas s jeho počínáním. Pokud pachatel uvede do stavu bezbrannosti oběť vlastním přičiněním, je to trestním právem klasifikováno jako spáchání trestného činu za užití násilí dle § 119 TZ.

Je zajímavé, že ačkoliv názor Nejvyššího soudu ČR⁹⁵ výslovně říká, že „není nezbytné, aby poškozená osoba kladla zřejmý fyzický odpor, postačuje pokud pachateli musela být zjevná nevole této osoby s jeho jednáním“, soudy v souladu s tímto judikátem nerozhodují. Respektive pokud je v případě znásilnění známka zneužití bezbrannosti nebo jasného fyzického násilí, soudy nemají s vyslovením trestnosti problém. Chybí-li však jeden z těchto znaků, soudy poměrně pečlivě zkoumají, zda znásilnění předcházela odpor oběti a v jaké byl intenzitě. Ačkoliv ve většině zkoumaných rozsudcích jsou oběťmi trestného činu znásilnění osoby mladší 15 let, tedy je tu přítomný prvek bezbrannosti a nízkého věku, tak soudy i v tomto případě s vyslovením trestnosti za spáchání takového činu váhají. Jako kdyby pouhý verbální ale vážně míněný odpor a nesouhlas nestačil, nemluvě o nízkém věku oběti⁹⁶. Je ovšem třeba si uvědomit, že 15 letá dívka nebo chlapec už nějaké povědomí o sexualitě mají a tedy jsou schopni správně vyhodnotit co se děje a vyjádřit svůj nesouhlas s konáním pachatele.

V souvislosti s Istanbulskou úmluvou je na místě zvýšit trestní sazbu tohoto trestného činu tak, aby nebylo možné za jeho spáchání uložit podmíněný trest odnětí svobody. Nebezpečnost tohoto trestného činu je pro společnost značná co do míry poškození oběti v okamžiku spáchání, ale i do budoucna. Dále je nezbytné zvýšit trestní sazbu tam, kde je v roli oběti dítě a pachatelem je osoba, která je k dítěti v blízkém nebo příbuzenském vztahu.

Dále je třeba konstatovat fakt, že je nutné, aby soudy respektovaly názor Nejvyššího soudu. Tedy že není nezbytné, aby oběť znásilnění kladla zřejmý fyzický odpor. Naopak postačuje, pokud byla nevole oběti s pachatelovým jednáním zjevná.

Příkladem mohou jít i zahraniční úpravy. Například v Belgii je trestněprávně postížitelné i jednání pachatele, který svou oběť donutí bez použití násilí. Pachatelé znásilnění dle finské právní úpravy lze postihnout za takové jednání, i pokud byl nesouhlas oběti sice evidentní, avšak se vůči pachateli nesnažila použít násilí či jinou aktivitu a to z různých důvodů. Podobně v Ně-

⁹⁵V rozhodnutí 11 Tdo 294/2014 ze dne 26.3.2014

⁹⁶JEŽKOVÁ, V. *Jen ano, je ano: trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy*. Praha: proFem o.p.s., 1. vydání, 2017. ISBN: 978-80-904564-9-5, s. 11–13.

mecku, kde je dnes už zakotven princip *ne znamená ne*. Nyní tedy stačí zjevný nesouhlas oběti a již není nutné dokazovat aktivní obranu oběti⁹⁷.

9.1.4.1 Kazuistika

Soud v jednom ze zkoumaných rozsudků polemizoval nad nízkou intenzitou odporu oběti, jelikož byl v tomto případě přítomen pouze verbální nesouhlas, ovšem už nebyl dostatečně zohledněn věk oběti 7 let⁹⁸.

Děti v takových situacích skutečně málokdy jsou schopny jiného než právě verbálního odporu. Je to dáno jejich vnímáním dospělých lidí jako autorit a tedy v jejich světě platí, že nemají odporovat a být tak neposlušné. Vlivem čehož opět dochází ke zneužití bezbrannosti na základě věku⁹⁹.

9.1.5 Nebezpečné pronásledování

Trestný čin nebezpečného pronásledování se nachází v Hlavě X. TZ Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, konkrétně v § 354. Tento trestný čin zahrnuje dlouhodobé pronásledování jiného, vzbuzuje v oběti tohoto trestného činu důvodnou obavu o svůj život, zdraví, svobodu. Podobně má důvodnou obavu o své blízké. Dlouhodobost je spatřována v několika vynucených kontaktech nebo alespoň pokusech o ně. Jedná se o opakované např. telefonáty, sms, emaily, dopisy, které jsou za hranicemi běžného chování. Pachatelé ke vzbuzení důvodné obavy a strachu posílají oběti šokující předměty. Dopisy, sms či emaily jsou výhrůžného charakteru nebo jsou naopak obscénní a vulgární. Oběť tak pocítuje důvodný strach o život, své psychické i fyzické zdraví, obává se o bezpečí svých nejbližších.

Nebezpečné pronásledování lze jinak nazývat stalking, v jeho míře opakování zákonodárce spatřuje počet více jak 10 pokusů o kontakt a to během doby 4 týdnů. Pokud po takové době stalking dál pokračuje, je bráno toto jednání za obecně vysoce nebezpečné, jelikož jednání graduje¹⁰⁰.

9.1.5.1 Kazuistika

Nejvyšší soud svým usnesením spis. zn. 3 Tdo 1625/2016 ze dne 5. 2. 2017 uznal obviněného vinným ze spáchání přečinu nebezpečného pronásledování dle § 354 odst. 1 písm. b), c), d) TZ.

Obviněný v období od 1. 1. 2010 do 3. 11. 2010 obtěžoval svou bývalou přítelkyni telefonáty, sms, emaily, natáčením na kameru svého telefonu, to vše učinil ve snaze, aby se k němu bývalá přítelkyně vrátila. Když tak neučinila,

⁹⁷JEŽKOVÁ, V. *Jen ano, je ano: trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy*. Praha: proFem o.p.s., 1. vydání, 2017. ISBN: 978-80-904564-9-5, s. 18–20.

⁹⁸Rozsudek Krajského soudu Brno, sp. zn. 43 T 3/2016

⁹⁹Rozsudek Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 10 To 124/2016

¹⁰⁰ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN: 978-80-7400-428-5, s. 3295–3296.

obviněný jí záměrně přivodil potíže v osobním životě a to i přes její výslovný písemný i slovní zákaz.

Obviněný poškozenou minimálně 3× týdně sledoval, kam odchází ze svého bydliště, sledoval ji při cestách do zaměstnání, při setkáním s přáteli, ale i jinými lidmi. V noci zvonil nepřetržitě několik desítek minut na zvonek jejího bytu, dožadoval se vstupu.

Poškozenou dále obviněný neustále natačel na mobilní telefon, čekal na ni v mezipatře domu, kde bydlela. Poškozená se ze strachu bránila slzným sprejem. Přesto na ni obviněný dál vyvíjel psychický nátlak, mluvil o smrti jejich dvouleté dcery, o smrti rodičů poškozené.

Poškozená z důvodných obav o život svůj, své dcery i svých blízkých byla okolnostmi donucena se v období od června až září 2010 odstěhovat na chalupu svých rodičů. V tomto období obviněný po dobu nejméně dvou měsíců neustále kolem chalupy projížděl, vyhledával osobu poškozené. I přes výslovný nesouhlas poškozené v srpnu 2010 vstoupil na soukromý pozemek chalupy, kde setrval a volal urážlivé, vulgární věci směřující k poškozené.

Po celé období tohoto jednání obviněného, tedy od 1. 1. 2010 do 3. 11. 2010, probíhaly z jeho strany neustálé pokusy o kontakt, jejichž četnost se stupňovala. Sms a telefonáty dosáhly četnosti 10–20× denně, několik dnů v kuse. V poškozené toto jednání dlouhodobě a od počátku vyvolávalo důvodný strach o život její, její dcery a jejich blízkých.

9.2 Trestní řízení

Pokud oběť sebere odvalu a trestný čin nahlásí, započne trestní stíhání. Oběť tak už není anonymní, je v roli poškozené. V průběhu trestního řízení, tedy v rámci vyšetřování a soudního projednání je nadána určitými právy a zároveň má i určité povinnosti dle §41 až 51a TŘ. V každé fázi trestního řízení však musí být jasně poučena o svých právech a povinnostech.

Podle §43 TŘ je poškozenou osobou osoba fyzická i právnická. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů však hovoří pouze o osobě fyzické, které bylo trestným činem ublíženo na zdraví, byla jí způsobena majetková či nemajetková újma anebo se na její úkor pachatel bezdůvodně obohatil. Tento zákon jako o oběti hovoří také o příbuzné osobě nebo osobě blízké přímé oběti, která v důsledku spáchání trestného činu zemřela. Také přinesl pozitivum v pomoci poškozeným osobám v rámci trestního řízení, kdy vedle zmocněnce mohou nyní využít i institutu důvěrníka oběti.

Zmocněnce si poškozená osoba sama zvolí, může to být osoba právnická nebo svéprávná fyzická osoba. Oběti, které jsou zvláště zranitelnými oběťmi dle zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů nebo kterým byla způsobena trestným činem těžká újma na zdraví nebo jsou tyto osoby pozůstalými, mají právo dle §51a odst. 1 TŘ na zmocněnce – advokáta jako na bezplatnou právní pomoc, případně se bude jednat o odměnu sníženou. Pokud se však

jedná o poškozeného mladšího 18 let, tak zde dle § 51a odst. 2 TR existuje nárok na bezplatnou právní pomoc zmocněnce, a to i v případě, že nebyly splněny podmínky uvedené v odstavci 1 tohoto ustanovení. Nesmí se však jednat o trestný čin zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ.

Trestní řád pamatuje i na případy, kdy si zmocněnce poškozený sám nezvolí. Dle § 51a odst. 4 TR pokud jsou splněny podmínky v odstavcích 1 a 2, ustanoví v přípravném řízení poškozenému zmocněnce soud sám. Jako zmocněnce vybere advokáta, který je zapsaný v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů pro právní pomoc dle zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Náklady za takto ustanoveného zmocněnce hradí stát.

Zmocněnec se účastní vyšetřovacích úkonů a to již od počátku, má právo klást obviněnému a dalším vyslychaným otázky, je oprávněn činit jménem poškozené osoby návrhy, podává žádosti a opravné prostředky. Zmocněnec se mimo jiné také snaží, aby nedocházelo k sekundární viktimizaci osoby poškozené.

Důvěrník musí být svéprávná fyzická osoba, má právo být přítomen na trestním řízení již od jeho počátku. Z jeho strany se jedná zejména o psychickou podporu oběti, která bohužel úkony trestního řízení dál prožívá trauma. Důvěrník nemůže do trestního řízení zasahovat.

Dle § 43 odst. 4 TR má poškozený, který je dle zákona o obětech trestných činů i obětí, právo v kterémkoliv stadiu trestního řízení učinit prohlášení o tom, jaký dopad na jeho dosavadní život mělo spáchání trestného činu. Toto prohlášení je možné učinit i písemně a v řízení před samosoudcem se provede jako listinný důkaz.

Definice zvlášť zranitelné oběti Nalézá se v zákoně č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, v § 2 odst. 4:

- Dítě (dle § 2 odst. 4 písm. a).
- Osoba vysokého věku, osoba fyzicky, mentálně či psychicky postižená nebo osoba se smyslovým poškozením. A tyto skutečnosti takové osobě ztěžují její smysluplné uplatnění ve společnosti v porovnání s ostatními jedinci (§ 2 odst. 4 písm. b).
- Osoba, která se stala obětí trestného činu obchodování s lidmi dle § 168 TZ nebo trestného činu spočívajícím v teroristickém útoku dle § 311 TZ (§ 2 odst. 4 písm. c).
- Osoba, která se stala obětí trestných činů dle Hlavy III. TZ, obětí trestných činů zahrnujících nátlak, násilí či pohrůžku násilím, pro příslušnost k některému národu, rase, etniku, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob, dále ve prospěch organizované zločinecké skupiny a hrozí jí nebezpečí druhotné újmy z důvodu věku, pohlaví, národnosti, rasy, zdravot-

ního stavu, náboženského vyznání, sexuální orientace, životní situace, schopnosti komunikace, současné životní situace, dále se bere v potaz vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na takové osobě (§ 2 odst. 4 písm. d).

Práva zvlášť zranitelné oběti Pokud dle § 3 zákona o obětech trestných činů existuje pochybnost o tom, zda je oběť zvlášť zranitelnou obětí, je nutné ji za zvlášť zranitelnou oběť považovat. Právo na bezplatnou odbornou pomoc mají dle § 5 zákona o obětech trestných činů zvlášť zranitelné oběti, pokud podají o takovou pomoc žádost a pokud takovou pomoc potřebují. Subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů poskytnou tuto pomoc bez zbytečného odkladu, nejedná-li se ovšem o oběť trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ, dále nevzniklo-li takovým činem nebezpečí nouze či trvale nepříznivý následek (§ 5 odst. 1 zákona o obětech trestných činů).

Subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů mohou dle § 5 odst. 2 zákona o obětech trestných činů poskytnout bezplatnou odbornou pomoc i jiným obětem. Pokud v případě výsledku žádá zvlášť zranitelná oběť, aby jí vyslyšela osoba stejného pohlaví, je nutné takové žádosti vyhovět. Obdobně toto platí i pro tlumočnicka (§ 19 zákona o obětech trestných činů). Výslech zvlášť zranitelné oběti musí v trestním řízení probíhat co možná nejšetrněji a s ohledem na skutečnosti, právě díky kterým je považována tato oběť za zvlášť zranitelnou (§ 20 odst. 1 zákona o obětech trestných činů). V přípravném řízení je nutné, aby výslech zvlášť zranitelné oběti vedla osoba k tomu vyškolená. Prostory, ve kterých k výsledku dochází, by měly být speciálně uzpůsobené. Výslech je třeba koncipovat a provést tak, aby nemusel být opakován. Pokud jsou k opětovnému výsledku důvody, vyslyšajícím by měla být stejná osoba, která vedla dřívější výslech (§ 20 odst. 3 zákona o obětech trestných činů).

Pokud je obětí dítě, tak vždy provádí výslech osoba speciálně vyškolená, s výjimkou neodkladných případů nebo pokud nastane situace, kdy není vyškolená osoba k dispozici (§ 20 odst. 2 zákona o obětech trestných činů). I tak by měl být výslech dítěte veden citlivě a osoba, která výslech provede místo osoby vyškolené, by měla být zvolena pečlivě.

Zvlášť zranitelná oběť může dle § 20 odst. 4 zákona o obětech trestných činů požadovat, aby se bezprostředně nesetkala s podezřelou osobou nebo s osobou, proti níž se řízení vede. Je možné využít audiovizuální techniky. Právo na obhajobu tímto však nesmí být porušeno.

9.2.1 Předběžná opatření

Předběžná opatření jsou obsažena v Oddílu osmém TR. Dle § 88b TR lze předběžné opatření uložit pouze obviněnému a smí být uloženo pouze tehdy, jsou-li na místě důvodné obavy:

- Obviněný spáchá opět trestnou činnost, pro níž je stíhán,
- dokoná trestný čin, o který se pokusil,
- vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.

Dále musí být z okolností jasné, že skutek, pro který bylo trestní stíhání zahájeno, byl spáchán a naplňuje všechny znaky trestného činu. Je důvodné podezření, že trestný čin spáchal právě tento obviněný. Vzhledem k osobě obviněného, okolnostem, závažnosti spáchaného trestného činu nelze účelu předběžného opatření dosáhnout jiným opatřením. Předběžné opatření je namísto vzhledem k ochraně osoby poškozené, zejména jejího života, zdraví, svobody, lidské důstojnosti nebo osob, které jsou poškozené blízké nebo ochrana společenských zájmů.

Druhy předběžných opatření § 88c TŘ upravuje druhy předběžných opatření:

- Zákaz styku s poškozeným, jemu blízkých osob a dalších jiných osob, zejména svědků,
- zákaz vstoupit do společně obývaného obydlí nebo do jeho bezprostředního okolí,
- zákaz navštěvovat nevhodné prostředí, dále kulturní, společenské a sportovní akce,
- zákaz zdržovat se na konkrétním místě,
- zákaz vycestovat do zahraničí,
- zákaz držet a přechovávat věci, které by mohly sloužit k páčání trestné činnosti,
- zákaz užívání, držení nebo přechovávání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek,
- zákaz her a sázek,
- zákaz výkonu konkrétně vymezené činnosti.

Rozhodování o předběžných opatřeních Upraveno v § 88m TŘ. Takové rozhodnutí je odůvodněno skutkovými okolnostmi. Dle § 88m odst. 2 TŘ o předběžných opatřeních zákazu styku s určitými osobami, zákazu držení a přechovávání alkoholických nápojů a jiných návykových látek, zákazu držet a přechovávat věci, které mohou sloužit k páčání další trestné činnosti, zákazu her a sázek rozhoduje předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce.

O ostatních předběžných opatřeních dle § 88m odst. 3 TŘ rozhoduje předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce.

V případě, že se ukládá předběžné opatření zákazu styku obviněného rodiče s dítětem, je nutné neprodleně informovat OSPOD. Pokud již byla uložena opatření i podle jiného předpisu, při ukládání předběžného opatření k této skutečnosti přihlédne orgán činný v trestním řízení a to dle § 88m odst. 6 TŘ.

Proti rozhodnutí je přípustná stížnost dle § 88m odst. 7 TŘ.

Dle § 88n odst. 1 TŘ trvá předběžné opatření, dokud to vyžaduje jeho účel, však nejdéle do právní moci rozsudku nebo jiného rozhodnutí, kterým řízení končí. Pokud je dle § 88n odst. 2 TŘ výkon předběžného opatření nemožný, jeho plnění nelze spravedlivě požadovat nebo jeho výkon není zcela nutný, rozhodne o jeho zrušení nebo změně předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce nebo soudce na návrh státního zástupce. Obviněný má právo dle § 88n odst. 3 TŘ kdykoliv požádat o zrušení předběžného opatření a je nutné o tomto bezodkladně rozhodnout. Pokud byla žádost zamítnuta, je možné ji podat znovu, ovšem až po uplynutí tří měsíců od právní moci rozhodnutí. Proti rozhodnutí je dle § 88n odst. 4 TŘ přípustná stížnost.

Důsledky neplnění uloženého předběžného opatření Upraveny v § 88o TŘ a jedná se o uložení pořádkové pokuty, uložení jiného druhu předběžného opatření nebo vzetí obviněného do vazby.

9.2.2 Náhrada škody a nemajetkové újmy

Dle § 43 odst. 3 TŘ je nutné návrh škody a nemajetkové újmy podat řádně a včas, do doby zahájení dokazování v rámci hlavního líčení, tedy v adhezním řízení. V tomto případě je role zmocněnce důležitá.

Škoda, která vznikla musí být v příčinné souvislosti se spáchaným trestným činem. Návrh musí být uplatněn proti konkrétní osobě, která je za tento trestný čin stíhána.

Praxe je spíše negativní, trestní senáty často s tímto návrhem odkazují bez dalšího na soudy občanskoprávní, tedy do civilního řízení.

Občanský zákoník rozlišuje újmu majetkovou, vyjádřitelnou v penězích a dle § 2956 OZ újmu nemajetkovou, která vznikla nezákonnými zásahy do osobní sféry jedince a pouhé přiznání majetkové újmy by v takových případech nebylo v rámci zásady spravedlnosti. Náhradu nemajetkové újmy tedy představuje reparace, satisfakce, finanční odškodnění. Nejedná se pouze o snížení majetkových poměrů poškozeného, ale oběť pocituje duševní útrapy, neštěstí, ztížení uplatnění ve společnosti a fyzickou bolest. Pokud pachatel způsobil škodu ze škodolibosti nebo svévole, jedná se o případ vystupňovaného úmyslu a je tak povinný k náhradě ceny zvláštní oblíby.

V souvislosti s domácím násilím a např. nebezpečným pronásledováním, ublížením na zdraví či nebezpečným vyhrožováním se bude muset v rámci

občanskoprávního řízení postupovat z vlastní iniciativy, s čímž potom bude souviset i důkazní břemeno a právní zastoupení.

Pomoc obětem domácího násilí

Komplexní pomoc obětem domácího násilí je možné shrnout do tří etap. První etapa představuje ingerenci státu do problematiky, mocenský zásah policejního orgánu, který z moci úřední omezí na dobu přesně určenou násilnou osobu na jejích právech, separuje ji od osoby ohrožené, která pak v tomto čase oddělení může postupovat v rámci své ochrany dál a uspořádat si život dle své vůle.

Druhá etapa je potom prostorem pro činnost intervenčních center, profesionálové se snaží oběti pomoci po stránce psychologické, lékařské, právní a sociální. V tomto desetidenním čase odluky od násilné osoby má oběť prostor si zvážit další kroky. Jsou uvědoměny i azylové domy, OSPOD, sociální odbory, apod.

Třetí etapa začíná po uplynutí desetidenní odluky. Další rozhodnutí jsou už pouze na iniciativě a uvážení osoby ohrožené. Je možnost, aby se k násilné osobě zpět do vztahu vrátila, ačkoliv bude poučena z druhé etapy o tom, že ve většině případů násilí pokračuje či se dokonce zhoršuje a ze strany profesionálů je nutné budoucí ohrožení minimalizovat. Nebo se nabízí druhá možnost a to problematický vztah ukončit¹⁰¹.

10.1 Intervenční centra

S rozvojem legislativní úpravy domácího násilí bylo nutné vytvořit vedle institutu vykazání další pomoc, která by společně upravovala sociální, lékařské a právní potřeby obětí domácího násilí. Pomoc obětem a ochrana před domácím násilím by se tak stala komplexní.

Pracovníci pomáhajících organizací jsou za jedno v názoru, že ohrožené osoby jsou ve většině případů sociálně i ekonomicky nesamostatné, prošly si

¹⁰¹VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. právní stav k 1. 1. 2016. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. ISBN: 978-80-904564-5-7, s. 190.

traumatizujícími životními zkušenostmi vlivem kterých mají tendenci ne zcela reálně hodnotit svou situaci a zkrátka si mnohdy nevědí rady¹⁰².

Intervenční centra nejsou poradny, azylové domy a další složky pomoci vytvořené obcemi nebo nevládními organizacemi. Jejich místo v celém procesu ochrany před domácím násilím je však důležité a nezastupitelné. Intervenční centra pomáhají ohroženým osobám překlenout dobu od policejního zásahu, kdy je omezena násilná osoba do sociální a občanské samostatnosti osoby ohrožené, ke které dojde právě díky pomoci právní a psychologické. Osoba ohrožená bude schopna se po takové životní události postavit na vlastní nohy a rozhodovat o svém životě zcela svobodně.

Nabízí rychlou a intenzivní pomoc zdravotnickou, psychologickou, právní a sociální, pracovníci jsou speciálně vyškoleni a prošli mnoha praktickými výcviky v této oblasti. V čele každého intervenčního centra stojí vedoucí intervenčního centra, který zajišťuje chod organizace a dohlíží na jednotlivé pracovníky intervenčního centra.

Činnost intervenčního centra je podrobněji popsána v zákoně č. 108/2006 Sb, o sociálních službách. Činnost intervenčních center dle § 60a tohoto zákona:

- a) Individuální bezprostřední pomoc psychologická a sociální, právní a lékařská a to na základě upozornění policie nebo z vlastní iniciativy ohrožené osoby,
- b) nejpozději do 48 hodin musí kontaktovat ohroženou osobu, která takto byla označena v souvislosti s použitým institutem vykázání,
- c) je nutné, aby ohrožená osoba porozuměla všem informacím a aby jí byla poskytnuta dostatečná ochrana,
- d) nutnost zachovávat jako pracovník intervenčního centra mlčenlivost o všech skutečnostech, které se v souvislosti se svou činností dozví,
- e) pravidelná oznamovací činnost krajskému úřadu, kolik osob bylo ohrožených násilným chováním a kterým byla poskytnuta pomoc.

K 1.1.2017 byla intervenční centra zřízena v každém kraji ČR, nyní je jich celkem 16. Služby jsou poskytovány ve formě ambulantní, terénní a pobytové. V intervenčním centru pracují proškolení pracovníci, kteří k výkonu svého povolání mají osvědčení od ministerstva práce a sociálních věcí. Základní charakteristiky intervenčních center¹⁰³:

- Kvalita služeb – splnění standardů, které odpovídají dobré praxi a nejsou v rozporu s lidskými právy.

¹⁰²VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. právní stav k 1.1.2016. 3. přepracované vydání. Praha: profem, 2016. ISBN: 978-80-904564-5-7, s. 189–190.

¹⁰³Voňková, J. a kol. *Metodický rámec práce intervenčních center a podpora jejich vzniku*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2007. ISBN: 978-80-239-9448-3, s. 37.

- Dostupnost – zejména informační, finanční, časová a místní.
- Efektivita – efektivní využití nákladů v porovnání s poskytovanými službami a jejich kvalitou, s ohledem na jejich potřebnost.
- Individualita služeb – individuální přístup ke klientovi musí být zajištěn v každém případě.
- Provázanost – kooperace s policií, soudy, dalšími intervenčními centry a sociálními službami, provázanost mezioborová.

Činnost pracovníků upravuje Etický kodex pracovníků intervenčních center¹⁰⁴:

1. Činnost intervenčních center je založena na respektování lidských práv a demokracie v souladu s Listinou základních práv a svobod, Úmluvou o právech dítěte a Chartou lidských práv OSN.
2. Pracovníci musí být znalí zákonů a dalších předpisů, které souvisí s činností intervenčních center. Mají povinnost je dodržovat.
3. Respektuje se každý člověk pro jeho jedinečnost bez ohledu na pohlaví, rasu, barvu pleti, etnickou příslušnost, národnost, sexuální orientaci, věk, náboženské či jiné přesvědčení.
4. Klientům se naslouchá, nesmí být omezena jejich svoboda projevu a vyjadřování. Na klienta nesmí být vyvíjen žádný nátlak, ať už by se týkal čehokoliv.
5. Respektuje se rozhodnutí klienta o podniknutí dalších kroků. Důležitá je podpora k samostatnosti.
6. Pracovníci intervenčních center mají povinnost mlčenlivosti, kromě případů oznámení či překažení trestného činu. Klienta je nutné o tomto včas upozornit a počkat s rozhodnutím, zda bude v konzultaci či rozhovoru dále pokračovat.
7. Pracovníci mají povinnost absolvovat praktický výcvik a školení, aby byli schopni poskytnout potřebné poradenství a vědomosti pro práci s klientem.
8. Pracovníci intervenčního centra tvoří ucelený tým, v rámci kterého se navzájem respektují co do lidských vlastností, tak i odborných vědomostí.

¹⁰⁴Voňková, J. a kol. *Metodický rámec práce intervenčních center a podpora jejich vzniku*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2007. ISBN: 978-80-239-9448-3, s. 38.

9. Pracovníci nemohou nikomu poskytnout informace o klientovi. V případě nejistoty odkáží na vedoucího intervenčního centra.
10. Pracovníci svoji službu vykonávají profesionálně a zodpovědně, aby zachovali dobrou pověst intervenčního centra.
11. Pracovníci mají na práci s klienty vyhrazenou pracovní dobu, ve které se nesmí věnovat jiným činnostem, které by je od práce odváděly. Pokud svou službu vykonávat nemohou, sdělí vše vedoucímu intervenčního centra, aby byla zajištěna včas náhradní služba.

10.2 Bezpečnostní plán

Je dobré, aby osoba ohrožená domácím násilím měla připravený bezpečnostní plán, pokud by útok nabral takové intenzity, že bude mít vážnou a důvodnou obavu o život svůj nebo dokonce o život dětí. Bezpečnostní plán je jedním z kroků ochrany před domácím násilím. Svěřil-li se osoba ohrožená někomu z výše zmíněných profesionálů, pomohou jí s jeho přípravou. Jednoduchými dotazy je nutné zjistit intenzitu, způsob a povahu útoků. Dále je důležité vědět, zda má osoba ohrožená možnost se u někoho ukrýt nebo k někomu utéci (sousedé, rodina, přátelé) nebo zda má k dispozici finanční prostředky, aby si dokázala zajistit na přechodnou dobu byt, kde by ona a popřípadě děti byly v bezpečí. Je třeba se vymanit ze starých zvyků a myslet kreativně.

Pomáhá i domluva se sousedy, nějaké domluvené znamení, které dá osobě ohrožené pocit, že na svou situaci není sama. Velice důležitou složkou bezpečnostního plánu je, že v něj především musí osoba ohrožená sama věřit, jedinečně tak se podaří jej uskutečnit.

Je třeba mít na paměti i určité kroky, pokud oběť sdílí s násilníkem domácnost. Tedy se v okamžiku incidentu nenechat zavřít do části domu nebo do místnosti, odkud nebude moci utéct, kde nejsou okna, apod. Je nutné si promyslet různé únikové cesty z domu, kam půjde a jak se tam dostane. V případě, že se rozhodne k odchodu během dne či noci, je třeba se zamyslet nad důvodem, proč jde například navštívit sousedy, proč jde k autu, atd. Příprava je v takových chvílích důležitá, je dobré mít sbalené menší zavazadlo s osobními věcmi.

Jsou případy, kdy není možné opustit společnou domácnost s dětmi. V takovém případě odborníci radí utéci i tak, informovat ihned policii a děti vyzvednout s jejím doprovodem a to co nejdříve, aby násilná osoba nevyužila později děti jako rukojmí nebo se její agrese a zlost neobrátila vůči nim¹⁰⁵.

V situaci náhlého a absolutně nečekaného odchodu z domova je třeba si s sebou vzít:

¹⁰⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN: 978-80-247-2014-2, s. 112–114.

- Průkaz totožnosti,
- rodné listy dětí,
- kartičku pojišťovny svou i dětí,
- doklady o bydlení – nájemní smlouvu či alespoň kontakt na pronajímatele,
- kreditní kartu a doklady o přístupu k účtu,
- policejní záznamy o dřívějších oznámených incidentech,
- léky, brýle, hygienické potřeby, lékařské recepty, oblečení, případně hračky,
- mobilní telefon a nabíječku.

Důležité je také informovat oběť, aby si jako důkaz schovala roztrhané oblečení z incidentu. Pokud má zranění, aby šla k lékaři a požádala ho o ošetření a o dokumentaci, tedy o lékařskou zprávu, ale i o fotodokumentaci zranění¹⁰⁶.

¹⁰⁶KONRÁD, Z. a BANGO, D. *Metodika vyšetřování trestných činů souvisejících s domácím násilím*. Praha: Vydavatelství Policejní akademie ČR, 1. vydání, 2007. ISBN: 978-80-7251-241-6, s. 31–41.

Prevence domácího násilí

Prevence je soubor nejrůznějších činností, které se snaží zabránit v páchání domácího násilí a předcházet páchání domácího násilí. Patří sem celková osvěta veřejnosti i například osvěta ve školách.

Prevenci lze dělit podle několika faktorů.

Podle toho, na koho má působit:

- Prevence individuální s důrazem na konkrétní osobu. Snaží se zabránit násilným osobám v domácím násilí a pomáhá obětem.
- Prevence generální se snaží o osvětu společnosti, aby byla veřejnost schopna rozpoznat domácí násilí a jednoduchými kroky mu zabránit a přivolat pomoc.

Podle času, tedy¹⁰⁷:

- Prevence primární, abychom domácímu násilí zabránili, aby k němu nedocházelo.
- Prevence sekundární – intervence. Snaha o odkrývání případů domácího násilí a jeho potírání.
- Terciární prevence se potom soustředí na recidivu, snaží se zabránit opakování domácího násilí.

11.1 Primární prevence

Cílem primární prevence je předcházet vzniku násilných incidentů a domácího násilí. Snaží se o takové kroky, které sníží pravděpodobnost vzniku násilí mezi partnery, zamezí tedy okolnostem na základě kterých by k násilí mohlo dojít.

¹⁰⁷ CIMRMANOVÁ, T. a KOTRČ, R. *Krise a význam pomáhajících prvního kontaktu: Aplikace v kontextu domácího násilí*. Praha: Karolinum, 1. vydání, 2013. ISBN: 978-80-246-2205-7, s. 93–100.

Primární prevence cílí nejen na individua ale i na společnost jako takovou, aby došlo k celkovému poklesu případů domácího násilí. Je třeba jasného a přísného signálu ve společnosti, že násilí nebude tolerováno a pokud k němu dojde, bude trestáno¹⁰⁸.

Obecně uznávaným prevenčním programem se stala osvěta na školách, snaha porozumět dynamice partnerského násilí a násilí v rodině. Programy jsou často zaměřeny na postoje mužů k ženám jako k obětem. O ženách jako pachatelkách se obecně příliš v takových programech nehovoří a pokud ano, tak pouze okrajově.

Osvěta také spočívá ve vnímání role muže a ženy v naší společnosti. Je tu snaha odstranit stále zaběhnuté mýty, že muž je hlava rodiny, že jeho slovo je to poslední a žena mu slouží. V průběhu rozvoje feministických teorií je však novodobě snaha odstranit i smýšlení, že pouze muž je agresorem, že agresivita je v mužském pokolení zakódovaná a proto se jí muži jen těžko zbavují a jsou tedy víceméně nenapravitelní.

S tímto víceméně souvisí i prevence orientovaná na jednotlivce. V takovém případě osvěty lze hovořit o terapeutických programech pro jednotlivce, které pomáhají zvládat nakumulovaný hněv a zlobu a z toho pramenící agresi, která je pak vybíjena na rodinných příslušnících. Absolutně se v tomto případě nejedná pouze o muže. Terapeutické programy jsou určeny jednotlivci obecně, tedy i ženám. Jejich činnost spočívá v pomoci zvládat stres, hněv, žárlivost, komunikační bloky. V dnešní době mezi kriminogenní faktory lze zařadit i společenský stres, jedná se tedy o duševní zdraví ve smyslu sociálního fungování. Stres na člověka působí neblaze, vlivem zažitých každodenních nebo i dlouhodobých stresových situací dochází k potřebě se uvolnit a vybit. Proto je společenský stres považován za kriminogenní faktor ve vztahu k domácímu násilí¹⁰⁹.

11.2 Sekundární prevence

Sekundární prevence je včasné odhalení případu domácího násilí, zamezení zhoršování situace. Ke krokům sekundární prevence patří pomoc obětem domácího násilí, zamezení kontaktu násilné osoby s osobou ohroženou. Jedná se tedy zejména o intervenci, poradenství, terapii všem osobám zúčastněným na domácím násilí¹¹⁰.

¹⁰⁸Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období let 2008–2018 [online]. cit. 25.11.2018. WWW. 2018. URL: <http://www.stopnasilinadetech.cz/pdf/narodnistrategie.pdf>.

¹⁰⁹VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. právní stav k 1. 1. 2016. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. ISBN: 978-80-904564-5-7, s. 210–213.

¹¹⁰CIMRMANOVÁ, T. a KOTRČ, R. *Krize a význam pomáhajících prvního kontaktu: Aplikace v kontextu domácího násilí*. Praha: Karolinum, 1. vydání, 2013. ISBN: 978-80-246-2205-7, s. 93–94.

11.3 Terciární prevence

Prostor pro terciární prevenci je v případech, kdy už domácí násilí spácháno bylo, zmírňují se psychické i fyzické důsledky, které domácí násilí zanechalo a ohrožené osoby mohly tak dál pokračovat navzdory prožitému traumatu v běžném životě. Je ovšem nutné nezapomínat na fakt, že vlivem odchodu násilníka nebo ukončení vztahu s násilníkem může násilí dále pokračovat či dokonce hrozí nebezpečí, že v některých případech dochází k jeho eskalaci. Je tedy nutné zajistit informovanost a ochranu oběti, pomoci jí po sociální stránce, tedy pomoci se zajištěním bydlení, lékařské a psychologické péče, pomoci se zajištěním sociálních dávek, apod.

Terciární prevenci ve vztahu k pachateli představuje sociální rehabilitace, reintegrace, terapeutické programy, apod¹¹¹.

11.4 Nevládní neziskové organizace

V souvislosti s přijetím zákona o ochraně obětí trestných činů se činnost nevládních neziskových organizací dostala více do popředí. Nynější postavení těchto organizací lze postavit naroveň státním institucím a justici. Některé z nich se aktivně snaží prosazovat své názory načerpané letitou praxí i v legislativě a v legislativním procesu. Jiné organizace se spíše stále, ale o to pečlivěji a vytrvaleji, věnují obětem domácího násilí. Jejich činnost spočívá v pomoci každému, kdo o ni požádá. Tedy i osobám, které se pouze domnívají, že jsou obětí domácího násilí, může být poskytnuto poradenství, jak zvládat bouřlivější vztah. Dále se organizace zaměřují na pomoc psychologickou, právní a sociální, poskytují všestranné poradenství a azylové ubytování, dokonce i to s utajenou adresou.

Organizace provádí osvětu široké veřejnosti i na školách, zabývají se násilím páchaným na ženách, sexuálním násilím, genderovým pohledem na násilí. Dále vzdělávají odbornou i laickou veřejnost.

Mezi dlouhodobě fungující a efektivně pomáhající nevládní a neziskové organizace u nás patří proFem, Bílý kruh bezpečí, Persefona, Rosa, Liga lidských práv, Diakonie, Elektra, La Strada, Acorus, Česká charita a co se týče pomoci dětem tak je to nadace Naše dítě, Střep či Fond ohrožených dětí.

Pachatelům poskytuje pomoc, osvětu a psychologické programy organizace Bílá stužka ČR – hnutí mužů proti násilí na ženách. Další poradenství pro pachatele poskytuje Liga otevřených mužů. S násilnými muži dále spolupracuje Diakonie a centrum VIOLA¹¹².

¹¹¹VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. právní stav k 1. 1. 2016. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. ISBN: 978-80-904564-5-7, s. 213–214.

¹¹²VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. právní stav k 1. 1. 2016. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. ISBN: 978-80-904564-5-7, s. 219–220.

11.5 Úloha státu v oblasti prevence

Stát a státní orgány se také snaží připojit k boji proti domácímu násilí. V září 2008 byla předložena Vládě Národní strategie prevence proti násilí na dětech v ČR na období 2008–2018. Cílem této strategie bylo zvýšit ochranu dětí před všemi formami násilí. K této komplexní ochraně dětí se ČR zavázala ratifikací Úmluvy o právech dítěte. Sedm hlavních a 23 specifických cílů kladou důraz zejména na primární prevenci a realizaci přesně určené a efektivní pomoci.

Dalším programem boje proti domácímu násilí je Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015–2018, který vláda schválila 23. 2. 2015.

Tento Akční plán navazuje na předešlou Národní akční prevenci domácího násilí na léta 2011–2014, která byla schválena ke dni 23. 4. 2011.

Současný Akční plán, tedy na léta 2015–2018, cílí a dále rozpracovává důstojnost a integritu mužů a žen.

Státní instituce mají udržovat bezpečnost a pořádek ve společnosti. Vzhledem k faktu, že případy domácího násilí řešené v rámci přestupku či trestního řízení jsou jen nepatrným zlomkem v rámci všech případů domácího násilí, představuje tento fenomén pro společnost hrozbu a je nutné dbát na prevenci a zřizování institutů a nástrojů, které budou schopny toto násilí potlačovat.

Akční plán je rozdělený do 7 částí:

- Ochrana osob ohrožených domácím násilím.
- Ochrana dětí ohrožených domácím násilím.
- Terapeutické programy pro násilné osoby.
- Vzdělávání a mezioborová kooperace v této oblasti.
- Postoj společnosti vůči této problematice.
- Studie, Analýzy.
- Legislativa.

Cílem Akčního plánu je zlepšit pozici osob ohrožených domácím násilím, zefektivnit ochranu dětí žijících v rodině postižené domácím násilím, zlepšit prevenci na školách i v rámci široké veřejnosti, rozvoj vzdělávání a školení pro sociální pracovníky.

Na přípravě Akčního plánu se velkou měrou podílel Výbor pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách, jenž je zřízen při Radě vlády pro rovnost žen a mužů.

Dále organizace Rosa z. s. započala prevenci na středních školách v roce 2015 a to v rámci projektu Stopnasili.cz na školách. Školení mířilo na prevenci domácího násilí, na násilí v partnerských vztazích. Dále se rozebírala problematika stalkingu, kyberšikany. Školy nejsou však jediné instituce, kde

takové preventivní programy probíhají. Organizace Rosa, z.s. dále připravuje projekt Stop násilí pro zdravotnictví, jehož náplní bude školení zdravotnického personálu¹¹³.

Prevenčí však nejsou pouze obdobné programy na školách. Prevence domácího násilí se objevuje také v médiích, které svůj preventivní účel splňují. Zejména jde o dokumenty, naučné pořady pro děti i dospělé, kde se na tento fenomén hojně poukazuje a upozorňuje. V současné době k tomuto účelu velmi dobře slouží sociální sítě. Příběh oběti domácího násilí nebo krátké instruktažní video, o správné reakci vůči oběti domácího násilí, se nyní sděluje velkému počtu lidí během velice krátkého časového úseku. Dále je možné si všimnout různých brožurek, letáčků, analýz a studií. A to ať ze strany státu nebo neziskových organizací.

Úroveň preventivních programů a celkového povědomí veřejnosti o tomto problému není špatná, zvláště v porovnání s předešlými několika lety.

¹¹³ *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015–2018 [online]. cit. 30.11.2018. WWW. 2015. URL: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Projekt_OPZ/Vystupy_projektu/Souhrnna_zprava_AP_DN_2015_Web.pdf.*

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (Istanbulská úmluva)

Istanbulská úmluva (dále IÚ) vstoupila v platnost dne 1. srpna 2014 a je prvním legislativním nástrojem, který se věnuje násilí proti ženám. Jedná se v této problematice o obrovský posun. K říjnu 2018 ji přijalo 45 členských států¹¹⁴.

Hlava I. IÚ se věnuje účelu, definicím, rovnosti a nediskriminaci a obecným povinnostem. Hlavním cílem IÚ dle Čl. 1 je ochrana žen před všemi formami na nich páchaného násilí, dále prevence, potírání a stíhání násilí vůči ženám a domácího násilí. Také snaha o eliminaci násilí na ženách a domácího násilí, snaha o rovnoprávnost žen a mužů, vytvoření efektivní strategie a legislativního rámce na ochranu žen proti násilí a mezinárodní spolupráce v této problematice.

Úmluva v Čl. 5 odst. 1 apeluje na stát, aby zajistil, že státní orgány, úředníci, instituce a další, se zdrží jakéhokoli násilí vůči ženám a zajistily přijetím legislativních a jiných opatření jejich ochranu, předcházení domácího násilí a násilí vůči ženám, správné vyšetřování, trestání a odškodňování za trestné činy spadající do této Úmluvy (Čl. 5 odst. 2).

Hlava II. IÚ přibližuje ucelený přístup k této úmluvě a shromažďování údajů, pojednává např. o komplexním a koordinovaném přístupu smluvních stran, finančních zdrojích, nevládních organizacích, atd.

¹¹⁴*Chart of signatures and ratifications of Treaty 210, Status as of 10/12/2018 [online]. cit. 25.11.2018. WWW. 2018. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures>.*

Hlava III. IÚ pojednává o prevenci. Upravuje v rámci prevence obecné povinnosti, zvyšování obecného povědomí, vzdělávání, školení, preventivní zásahy a léčebné programy a také zapojení soukromého sektoru a médií.

Hlava IV. IÚ obsahuje ustanovení o ochraně a podpoře. Upravuje například služby obecné podpory, azylová zařízení, podporu obětem sexuálního násilí, ochranu a podporu dětských svědků.

Úmluva obsahuje ustanovení hmotného práva v Hlavě V. Upravuje civilní soudní řízení, prostředky nápravy, náhradu škody. Vzhledem k faktu, že domácím násilím a v jistém slova smyslu i násilím na ženách obecně jsou často zasaženy i děti, požaduje IÚ přijetí příslušných opatření i na jejich ochranu. Tedy dále upravuje institut svěřeni do péče, styk s dítětem a jeho bezpečnost. Jednotlivé skutkové podstaty jsou v Čl. 33 – Čl. 40. Jedná se o psychické násilí, nebezpečné pronásledování, fyzické násilí, sexuální násilí, včetně znásilnění, dále nucený sňatek, mrzačení ženských pohlavních orgánů, násilné přerušeni těhotenství a násilná sterilizace, sexuální obtěžování.

V Čl. 41 upravuje napomáhání, účastenství a pokus. V Čl. 42 se věnuje i trestným činům, které byly spáchané ve jménu takzvané cti. Dle IÚ není možné omluvit jakékoli spáchaní trestného činu kulturou, náboženstvím, zvyky, tradicí nebo takzvanou ctí. Ustanovení věnující se hmotnému právu končí úpravou postihu trestných činů, působnosti, sankcemi a opatřeními, přitěžujícími okolnostmi, atd. Procesněprávní ustanovení se nalézají v Hlavě VI. IÚ. Klade se důraz na pomoc a ochranu žen a obětí domácího násilí, prevenci a školení odborníků v této věci.

Otázky migrace a azylu jsou upraveny v Hlavě VII., zejména povolení k pobytu, žádost o azyl, atd. Hlava VIII.–XII. obsahuje úpravu mezinárodní spolupráce, kontrolních mechanismů, vztahu k jiným mezinárodními instrumentům, dále změny Úmluvy a její závěrečná ustanovení.

Vzhledem k faktu, že domácím násilím a v jistém slova smyslu i násilím na ženách obecně jsou často zasaženy i děti, požaduje IÚ přijetí příslušných opatření i na jejich ochranu.

12.1 Názory odborné veřejnosti

Ratifikace smlouvy byla plánovaná na polovinu roku 2018, avšak k ní stále nedošlo. V poslední době se rozvířily debaty, zda vůbec úmluvu ratifikovat a mnozí advokáti s ratifikací nesouhlasí. Ohniskem debaty byl zejména Čl. 28 IÚ věnující se ohlašovací povinnosti odborníků. Článek říká, že zákonná pravidla důvěrnosti a mlčenlivosti nemají bránit ohlášení důvodného podezření, že je páčáno násilí na ženě. Řada advokátů se tak obává prolomení mlčenlivosti, ratifikovat úmluvu nechtějí, jelikož se domnívají, že se tak zboří pravidla advokacie a celkově právního státu. Z Čl. 28 tak skutečně může vyznívat, ale

odborníky, o kterých Čl. 28 IÚ hovoří si každý členský stát může určit sám dle svého uvážení¹¹⁵.

Dle mého soudu nejsou tyto domněnky proto na místě.

S ratifikací Istanbulské úmluvy nesouhlasí česká křesťanská obec. Nejméně smířlivá slova zazněla od katolického kněze Petra Piňhy nebo kardinála Dominika Duky. Piňha se domnívá, že by v souvislosti s IÚ byly přijaty zvrácené zákony, které směřují proti modelu tradiční rodiny. Náзор IÚ, že muž a žena nejsou totéž, bude mít za následek zničení a rozpad několika rodin. Těmto rodinám budou následně násilně odebrány děti a při vyjádření nesouhlasu budou automaticky deportováni do pracovních výchovných táborů, za účelem takové jedince vyhladit. Piňha se dále vyjádřil i vůči homosexuálům, o kterých smýšlí jako o budoucí nadřazené vládnoucí třídě, v rámci které si děti zvolí pohlaví dle své vlastní libosti, ale rodiče vlastním dětem nebudou moci dát ani jméno.

Po takovém proslovu bylo na kněze českým ženským lobby podáno trestní oznámení za šíření poplašné zprávy. Piňha byl dále nařčen, že věci, které byly obsahem jeho projevu, však z Úmluvy vůbec nevyplývají. Naopak Úmluva bojuje proti násilí na ženách, psychickému a fyzickému týrání, mučení a mrzačení žen, nebezpečnému pronásledování a snaží se muže a ženy zrovnoprávnit.

Kardinál Duka jako předseda České biskupské konference Piňhu podpořil. Dle kardinála Duky Úmluva záměrně proti sobě staví muže a ženy. Zástupci sedmi křesťanských církví IÚ nepovažují za potřebnou a smysluplnou, naopak se jedná o dokument, který bude rozdělovat společnost.

Prezidenta České křesťanské akademie, teologa a vysokoškolského pedagoga Tomáše Halíka projev kazatele Piňhy nepotěšil. Dle Halíka na církev vrhá špatné světlo a církvi jako instituci nedělá dobrý obraz mezi lidmi.

Nesouhlasný postoj české církve k IÚ však není úplně jednotný. Českobratrská církev evangelická se za IÚ postavila. Nesouhlasí s názorem, že Úmluva, která bojuje proti násilí na ženách a proti různým formám násilí obecně, by byla pouze vychytralým pokusem, jak vnést do právního řádu zmatená ideologická měřítká¹¹⁶.

Poměrně nedávno se proti IÚ vyhranila i advokátka a bývalá ministryně spravedlnosti JUDr. Daniela Kovářová. Té ratifikace úmluvy přijde nejen zbytečná, ale i nebezpečná. Okrajově se zmínila o Čl. 28, upozornila na poměrně časté úskalí, kdy si bývalí partneři nebo manželé snaží ublížit i tím, že se navzájem obviňují z domácího násilí nebo znásilnění a zbortění institutu mlčenlivosti advokátů by tomuto fenoménu pouze otevřelo dveře. Mimo jiné vy-

¹¹⁵ŠRAJBOVÁ, M. *Istanbulska úmluva vadí nejen církvi, ale i advokátům. : Bojí se prolomení mlčenlivosti [online]*. cit. 25. 11. 2018. WWW. 2018. URL: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/nejen-cirkev-istanbulska-umluva-vadi-i-advokatum-boji-se-pro/r~23d6658ad6cd11e890ecac1f6b220ee8/>.

¹¹⁶KABÁTOVÁ, Š. *Evangelíci se staví za istanbulskou úmluvu. Dalším církvím a Dukovi navzdory [online]*. cit. 30. 11. 2018. WWW. 2018. URL: https://www.lidovky.cz/domov/evangelici-souhlas-i-s-istanbulskou-umluvou-dalsim-cirkvim-a-dukovi-navzdory.A181031_144251_ln_domov_sk.

jádrila obavu nad genderovým postavením obsahu úmluvy. Ačkoliv je sama ženou, úmluva ji přijde až příliš proženská, jako násilníky vnímá pouze muže, které se snaží převychovat. Do budoucna se tedy obává honu na čarodějnice, kdy ženy s vidinou různých vítězství na poli justice budou neprávem obviňovat muže ze znásilnění, domácího násilí, týrání a zneužívání společných dětí a budou se vedle toho všeho dovolávat právě této úmluvy. Také varovala před kauzou Metoo, jejíž praktiky úmluva na základě svého Čl. 54 vlastně legalizuje. Tedy pokud žena obviní muže ze znásilnění, muž nemá možnost po žalobkyni požadovat důkazy¹¹⁷.

V souvislosti s výše řečeným hrozí nebezpečí dalšího rozvoje špatným směrem kauzy Metoo. Ačkoliv kauza Metoo začínala s čistým záměrem, dnes se jedná spíše o prostředek k vyřizování křivd z minulosti. Chování Harveyho Weinsteina nebylo správné, ale jeho pověst ho předcházela několik let dopředu, k jeho stíhání a obvinění za trestné činy směřované proti ženám však došlo vlastně až nyní. Dříve si ženy stěžovaly na špatné chování mužů a přisuzovaly ho nesprávnému vychování. Dnes se situace zcela otočila, třebaže by se muži k ženám chovat hezky chtěli a například jim pochválit zevnějšek, mnoho z nich to ze strachu z obvinění z obtěžování už neudělá.

Dřívější podstatou kauzy Metoo nebyla genderová odlišnost, pouze šlo o snahu upozornit na špatné a nepřijatelné chování a zabránit mu. Dnes už se jedná především o pomstu a hlavní podstatou dnešního vzezření kauzy Metoo není spravedlnost, ale jsou to emoce.

¹¹⁷KOREJS, M. *Ženy se v ČR mají dobře!: Daniela Kovářová vystoupila proti Istanbulské úmluvě.: Feministky hrůzou neusnou [online].* cit. 30.11.2018. WWW. 2018. URL: <https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/kauzy/Zeny-se-v-CR-maji-dobre-Daniela-Kovarova-vystoupila-proti-Istanbulske-umluve-Feministky-hruzou-neusnou-556775/>.

Závěr

V předložené diplomové práci jsem se věnovala domácímu násilí jako rozsáhlému společenskému problému. Navzdory některým stále zažitým mýtům se domácí násilí vyskytuje napříč všemi společenskými vrstvami. Jedná se o závažný problém, který se vyznačuje vysokou mírou latence. Oběti domácího násilí, většinou ženy, ze strachu před agresorem nedokážou sebrat odvalu a říct si o pomoc, nahlásit počínání agresora policii. Oproti tomu muži jako oběti domácího násilí se za svou pozici v domácnosti stydí a neseberou odvalu domácí násilí ohlásit ani ne tak ze strachu z agresora, ale ze strachu odsouzení veřejností.

Na domácí násilí jsem se snažila nahlížet kriticky jako na soudobý problém. Rozebrat ho tedy nejdříve jako psychologicko-kriminologický jev a až poté aplikovat právo, prevenci a zabývat se osvětou. Jsem toho názoru, že je nutné nejdříve pochopit podstatu problému a až poté zkoumat stránku právní, stránku prevence a poradenské nástroje.

V právní části diplomové práce jsem se šířeji zaměřila na trestní právo a trestné činy související s domácím násilím. Je tristní kolik případů domácího násilí končí smrtí. Při seznamování se s judikaturou pro účely práce mi došlo, o jak živé téma se jedná.

Ve své práci jsem se dále věnovala prevenci a osvětě, která je neméně důležitá. Poradenská činnost pro osoby ohrožené domácím násilím je zásadním článkem, jak násilný vztah ukončit. K obětem domácího násilí je třeba postupovat s potřebnou šetrností a pečlivostí. Domácímu násilí a celkově násilí na ženách se věnuje Istanbulská úmluva, kterou Česká republika však ještě neratifikovala, část odborné veřejnosti i v její neratifikaci doufá. Do budoucna si myslím, že v souvislosti s Istanbulskou úmluvou a kauzou Metoo se o domácím násilí bude mluvit častěji a jako problematika vejde ve větší známost, což je i navzdory všem ostatním diskuzím, pozitivum.

Domnívám se, že prevence domácího násilí a osvěta v naší republice funguje dobře, zvláště pokud současný stav srovnám se stavem před 10 nebo 15 lety. Povědomí o domácím násilí se ve společnosti zvyšuje díky osvětovým pro-

gramům na školách. Vzdělávání dětí a teenagerů považuji v tomto ohledu za zvláště důležité. Je tak šance, že se ve vztahu nebo ve své budoucí rodině nebudou chovat jako agresori domácího násilí. K pozitivnímu faktu řadím také to, že byla natočena řada dokumentů a naučných pořadů o domácím násilí. Velice efektivně fungují kampaně proti domácímu násilí na platformě sociálních sítí, díky kterým dochází ke sdílení a povědomost o tomto fenoménu je zase o něco větší.

Současnou právní úpravu hodnotím jako dostačující. V případě domácího násilí může ohrožená osoba využít institut vykázání a předběžného opatření. Skutková podstata trestného činu týrání osoby ve společném obydlí dle § 199 TZ dává prostor ke kriminalizování domácího násilí a potrestání pachatele takového trestného činu.

Naopak v souvislosti s Istanbulskou úmluvou je na místě zvýšit trestní sazbu trestného činu znásilnění dle § 185 TZ tak, aby nebylo možné za jeho spáchání uložit podmíněný trest odnětí svobody. Nebezpečnost tohoto trestného činu je pro společnost značná co do míry poškození oběti v okamžiku spáchání, ale i do budoucna. Dále je nezbytné zvýšit trestní sazbu tam, kde je v roli oběti dítě a pachatelem je osoba, která je k dítěti v blízkém nebo příbuzenském vztahu.

K efektivnosti řešení fenoménu domácího násilí by také přispělo lepší a důkladnější proškolení soudců, státních zástupců či orgánů činných v trestním řízení.

Summary

In my thesis I focused on domestic violence as a major social problem. Despite some ongoing myths, domestic violence occurs across all social strata. This is a serious problem characterized by a high latency rate. Victims of domestic violence, mostly women, can not take the courage to fear the aggressor and say help, report the aggressor to the police. By contrast, men as victims of domestic violence are ashamed of their domestic attitude and do not take the courage of domestic violence to report, not for fear of an aggressor, but for fear of condemnation by the public.

I have tried to look critically at domestic violence as a contemporary problem. To break it off first, as a psychological-criminological phenomenon, and then apply law, prevention, and education. I am of the opinion that it is necessary first to understand the nature of the problem before examining the legal, preventive and advisory tools.

In the legal part of my dissertation, I focused more broadly on criminal law and offenses related to domestic violence. It is sad how many cases of domestic violence end in death. When I became acquainted with the jurisprudence for work, I realized how lively a topic is.

In my work, I continued to focus on prevention and awareness, which is equally important. Counseling for people at risk of domestic violence is a crucial link to ending the violent relationship. Victims of domestic violence need to be treated with the necessary care and diligence. Domestic violence and violence against women is the focus of the Istanbul Convention, which the Czech Republic has not yet ratified, but a part of the professional public also hopes to ratificate it. In the future, I think that in the context of the Istanbul Convention, Metoo will talk about domestic violence more often, and that the problem will come in greater familiarity, which is, despite all the other debates, a positive one.

I believe that the prevention of domestic violence and education in our country is working well, especially if the current situation compares with the situation 10 or 15 years ago. Awareness of domestic violence is increasing in

society through educational programs at schools, education of children and teenagers in this regard being particularly important. There is a chance that they will not behave as an aggressor of domestic violence in their relationship or in their future family. I'm also positive about the fact that many documentaries and educational programs on domestic violence have been filmed. Campaigns against domestic violence on social networking platforms are very effective, thanks to which the sharing and awareness of this phenomenon is again bigger.

I consider the current legal regulation to be sufficient. In the case of domestic violence, the threatened person may use the Recognition and Precautionary Institution. The fact of the crime of killing a person in a common dwelling according to Section 199 of the Criminal Code gives grounds for criminalizing domestic violence and punishing the perpetrator of such an offense.

Conversely, in connection with the Istanbul Convention, it is appropriate to increase the punishment rate for the rape according to Section 185 of the Criminal Code in such a way that it is not possible to impose a suspended sentence for its commission. The danger of this crime is considerable for society in terms of the degree of victim's injury at the moment of committing, but also in the future. Furthermore, it is necessary to increase the penalty rate where the victim is a child and the perpetrator is a person who is related to a child in a close or family relationship.

Effectiveness of addressing the phenomenon of domestic violence would also contribute to better and more thorough training for judges, prosecutors or law enforcement authorities.

Literatura

- [3] BURIÁNEK, Jiří, PIKÁLKOVÁ, S. a PODANÁ, Z. *Násilí na mužích: sonda do zákoutí partnerských vztahů*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, edice Humanitas, 1. vydání, 2014. ISBN: 978-80-7308-545-2.
- [5] CIMRMANOVÁ, T. a KOTRČ, R. *Krize a význam pomáhajících prvního kontaktu: Aplikace v kontextu domácího násilí*. Praha: Karolinum, 1. vydání, 2013. ISBN: 978-80-246-2205-7.
- [6] ČÍRTKOVÁ, Ludmila, MACHÁČKOVÁ, Radka a VITOUŠOVÁ, Markéta. *Domácí násilí-přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích: studie*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002. ISBN: 80-862-8419-0.
- [7] ČÍRTKOVÁ, Ludmila a VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN: 978-80-247-2014-2.
- [8] ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada), 2008. ISBN: 978-80-247-2207-8.
- [15] ČUHELOVÁ, K. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 1. vydání, 2016. ISBN: 978-80-7552-341-9.
- [17] Dijk, T. van. *Research and the Victim Movement in Europe, In: EuCrimRes 23, 1985*. 3. aktualizované. Praha: proFem, 2009. ISBN: 978-80-903626-8-0.
- [18] DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M. a SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*. Praha: Wolters Kluwe, 2015. ISBN: 978-80-7478-790-4.
- [20] GRŮVNA, Tomáš, SCHEINOST, Miroslav a ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologie*. Praha: Wolters Kluwer, 4., aktualiz. vydání, 2014. ISBN: 978-80-7478-614-3.

- [22] HORT, V., KOCOURKOVÁ, M., HRDLIČKA, M. a MALÁ, E. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Praha: Portál, 2. vydání, 2008. ISBN: 80-736-7404-1.
- [30] JEŽKOVÁ, V. *Právek proti násilí na ženách: bílá místa české legislativy*. Praha: proFem o.p.s., 1. vydání, 2016. ISBN: 978-80-904564-7-1.
- [31] JEŽKOVÁ, V. *Jen ano, je ano: trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy*. Praha: proFem o.p.s., 1. vydání, 2017. ISBN: 978-80-904564-9-5.
- [35] KONRÁD, Z. a BANGO, D. *Metodika vyšetřování trestných činů souvisejících s domácím násilím*. Praha: Vydavatelství Policejní akademie ČR, 1. vydání, 2007. ISBN: 978-80-7251-241-6.
- [37] KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, ŽATECKÁ, Eva, DÁVID, Radovan a KORNEL, Martin. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, Skripta. 1. vydání, 2011. ISBN: 978-80-7400-381-3.
- [40] MAREŠOVÁ, A., HAVEL, R., MARTINKOVÁ, M. a TAMCHYNA, M. *Násilná kriminalita v nejisté době*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenc, 1. vydání, 2015. ISBN: 978-80-7338-149-3.
- [41] MARTINKOVÁ, M., VLACH, J. a KREJČOVÁ, S. *Špatné zacházení s osobami pokročilého věku: Se zvláštním zřetelem k domácímu násilí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenc, 1. vydání, 2009. ISBN: 978-80-7338-087-8.
- [44] PAVLOVSKÝ, P. *Soudní psychiatrie a psychologie 4*. Praha: Grada, aktualizované vydání, 2012. ISBN: 978-802-4743-325.
- [46] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN: 978-80-7400-428-5.
- [51] VÁLKOVÁ, Helena a KUČHTA, Josef. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck. Beckovy mezioborové učebnice, 2. vydání, 2012. ISBN: 978-80-7400-429-2.
- [52] VANÍČKOVÁ, E. *Interpersonální násilí na dětech*. Praha: Úřad vlády ČR, 1. vydání, 2009. ISBN: 978-807-4400-018.
- [53] Voňková, J. a kol. *Metodický rámec práce intervenčních center a podpora jejich vzniku*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2007. ISBN: 978-80-239-9448-3.
- [54] VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. právní stav k 1. 1. 2016. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. ISBN: 978-80-904564-5-7.
- [55] VOŇKOVÁ, J. a OPLATEK, D. *Vraždy v kontextu domácího násilí*. Praha: proFem, 2015. ISBN: 978-80-904564-3-3.
- [56] WALKER, Lenore E. *The battered woman syndrome*. New York, NY: Springer Pub. Co., 3rd ed., 2009.

- [57] WALLACE, H. *Family Violence: Legal, Medical, and Social Perspectives*. 8th. New York: Pearson Education, 2016. ISBN: 978-13-1724-054-9.

Články

- [13] ČÍRTKOVÁ, Ludmila. “Jak se vyznat v domácím násilí”. In: *Právo a rodina, roč. 13, č. 7, s. 4–12* (2011). ISSN: ISSN 1212-866X.
- [32] JOHNSON, M. a FERARO, K.J. “Research on domestic violence in the 1990s: Making distinctions”. In: *Journal of Marriage and the Family, 11* (2000).
- [34] KELLY, J. B. a JOHNSON, M. P. “Differentiation among types of intimate partner violence”. In: *Family Court Review 46 (3)* (2008).
- [39] LOSEKE, S.F., GELLES, R.J. a GAVANAUGH, M.M. “Current controversies of domestic violence”. In: (2004).

Online

- [1] *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015–2018 [online]*. cit. 30. 11. 2018. WWW. 2015. URL: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Projekt_OPZ/Vystupy_projektu/Souhrnna_zprava_AP_DN_2015_Web.pdf.
- [2] *Ohrožené osoby: Seniori [online]*. cit. 22. 11. 2018. WWW. 2018. URL: <https://www.domacinasili.cz/ohrozene-osoby/seniori>.
- [4] *Chart of signatures and ratifications of Treaty 210, Status as of 10/12/2018 [online]*. cit. 25. 11. 2018. WWW. 2018. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures>.
- [9] Čírtková, L. *Forenzně psychologické poznatky k domácímu násilí [online]*. cit. 30. 11. 2018. WWW. 2017. URL: <http://www.ja-sr.sk/files/13\%20\C4\%86\C3\%A1\%20DN\%20pro\%20JA\%20a\%20SK\%202.pdf>.
- [10] Čírtková, L. *Po vraždě je znásilnění nejvíc zraňující čin [online]*. cit. 25. 11. 2018. WWW. 2017. URL: <https://video.aktualne.cz/dtvv/po-vrazde-je-znasilneni-nejvic-zranujici-cin-nizka-vina-agre/r~4f04eb708da711e7b1a4002590604f2e/?redirected=1543877589>.
- [11] Romuald, Š. *Z lásky nenávisti 2: Domácí násilí na mužích: Ludmila Čírtková – O domácím násilí [online]*. cit. 25. 9. 2018. WWW. 2018. URL: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11736765826-z-lasky-nenavist-2-domaci-nasili-na-muzich/bonus/30935-ludmila-cirtkova-o-domacim-nasili>.

- [12] Čírtková, L. *Muži jako oběti domácího násilí [online]*. cit. 22. 11. 2018. WWW. 2006. URL: <https://www.domacinasili.cz/ohrozene-osoby/muzi-jako-obeti-domaciho-nasili>.
- [14] ČSÚ. *Zaostřeno na ženy a muže – 2016 [online]*. cit. 25. 11. 2018. WWW. 2016. URL: <https://www.czso.cz/documents/10180/45709978/300002176608.pdf/0f26b730-becd-46e5-afe2-1c5a36eb0162?version=1.1>.
- [16] ČUHELOVÁ, K. *Právní otázky domácího násilí. Bulletin advokacie [online] [pub. 24.3.2017]*. cit. 30. 11. 2018. WWW. 2016. URL: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pravni-otazky-domaciho-nasili?browser=f>.
- [19] *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku [online]*. cit. 30. 11. 2018. WWW. 2013. URL: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.
- [21] *Opakovaný výzkum STEM na téma domácí násilí pro BKB [online]*. cit. 25. 9. 2018. WWW. 2006. URL: <https://www.stem.cz/domaci-nasili-ii-udaje-z-vyzkumu>.
- [33] KABÁTOVÁ, Š. *Evangelíci se staví za istanbulskou úmluvu. Dalším církvím a Dukovi navzdory [online]*. cit. 30. 11. 2018. WWW. 2018. URL: https://www.lidovky.cz/domov/evangelici-souhlas-i-s-istanbulskou-umluvou-dalsim-cirkvim-a-dukovi-navzdory.A181031_144251_ln_domov_sk.
- [36] KOREJS, M. *Ženy se v ČR mají dobře!: Daniela Kovářová vystoupila proti Istanbulské úmluvě.: Feministky hrůzou neusnou [online]*. cit. 30. 11. 2018. WWW. 2018. URL: <https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/kauzy/Zeny-se-v-CR-maji-dobre-Daniela-Kovarova-vystoupila-proti-Istanbulske-umluve-Feministky-hruzou-neusnou-556775/>.
- [38] LIBIGER, M. *Žena, která zastřelila manžela tyрана, je na svobodě po půlce trestu [online]*. cit. 30. 11. 2018. WWW. 2011. URL: https://zpravy.idnes.cz/zena-ktera-zastrelila-manzela-tyrana-je-na-svobode-po-pulce-trestu-10h-/krimi.aspx?c=A110820_1637891_zlin-zpravy_zep.
- [42] MARTINKOVÁ, M. *Výzkum vybrané problematiky domácího násilí v ČR [online]*. cit. 30. 11. 2018. WWW. 2016. URL: www.mvcr.cz/soubor/vyzkum-domaciho-nasili-doc.aspx.
- [43] *Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období let 2008–2018 [online]*. cit. 25. 11. 2018. WWW. 2018. URL: <http://www.stopnasilinadetech.cz/pdf/narodnistrategie.pdf>.
- [45] ČSÚ. *Projektová činnost [online]*. cit. 22. 11. 2018. WWW. 2018. URL: <https://www.bkb.cz/o-nas/projektova-cinnost>.

- [47] ŠPAČKOVÁ, M. a MAŘÍKOVÁ, H. *Násilí ve vztazích očima teenagerů*. cit. 22. 11. 2018. 2015. URL: <http://www.profem.cz/shared/clanky/104/zpr\C3%A1va\%20z\%20v\C3%BDzkumu\%20TZ.pdf>.
- [48] ŠRAJBROVÁ, M. *Istanbulská úmluva vadí nejen církví, ale i advokátům. : Bojí se prolomení mlčenlivosti [online]*. cit. 25. 11. 2018. WWW. 2018. URL: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/nejen-cirkev-istanbulska-umluva-vadi-i-advokatum-boji-se-pro/r~23d6658ad6cd11e890ecac1f6b220>
- [49] MARTINKOVÁ, M. *Úmluva o právech dítěte. New York, 20. 11. 1989 [online]*. cit. 30. 11. 2018. WWW. 2016. URL: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>.
- [50] *Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí [online]*. cit. 30. 11. 2018. WWW. 2016. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462471>.

Zákony

- [58] *zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách*. 2006.
- [59] *zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím*. 2006.
- [60] *zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád*. 1961.
- [61] *zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich*. 2016.
- [62] *zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky*. 2008.
- [63] *zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudní*. 2013.
- [64] *zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí*. 1999.
- [65] *zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník*. 2009.
- [66] *zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů*. 2013.
- [67] *zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*. 2012.
- [68] *zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád*. 1963.

Judikatura

- [23] *Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 10 To 124/2016*. 2016.
- [24] *Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 7 Tdo 1437/2014*. 2014.
- [25] *Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 21.6.2013, sp. zn. 30 T 2/2013*. 2013.

- [26] *Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26.3.2013, sp. zn. 11 Tdo 294/2014.* 2014.
- [27] *Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 23.11.2012, sp. zn. 31 T 6/2012.* 2016.
- [28] *Rozsudek Krajského soudu v Brně sp. zn. 43 T 3/2016.* 2016.
- [29] *Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 15 Tdo 887/2014.* 2014.